

KAIS. KÖN. HOF

BIBLIOTHEK

55.510-B

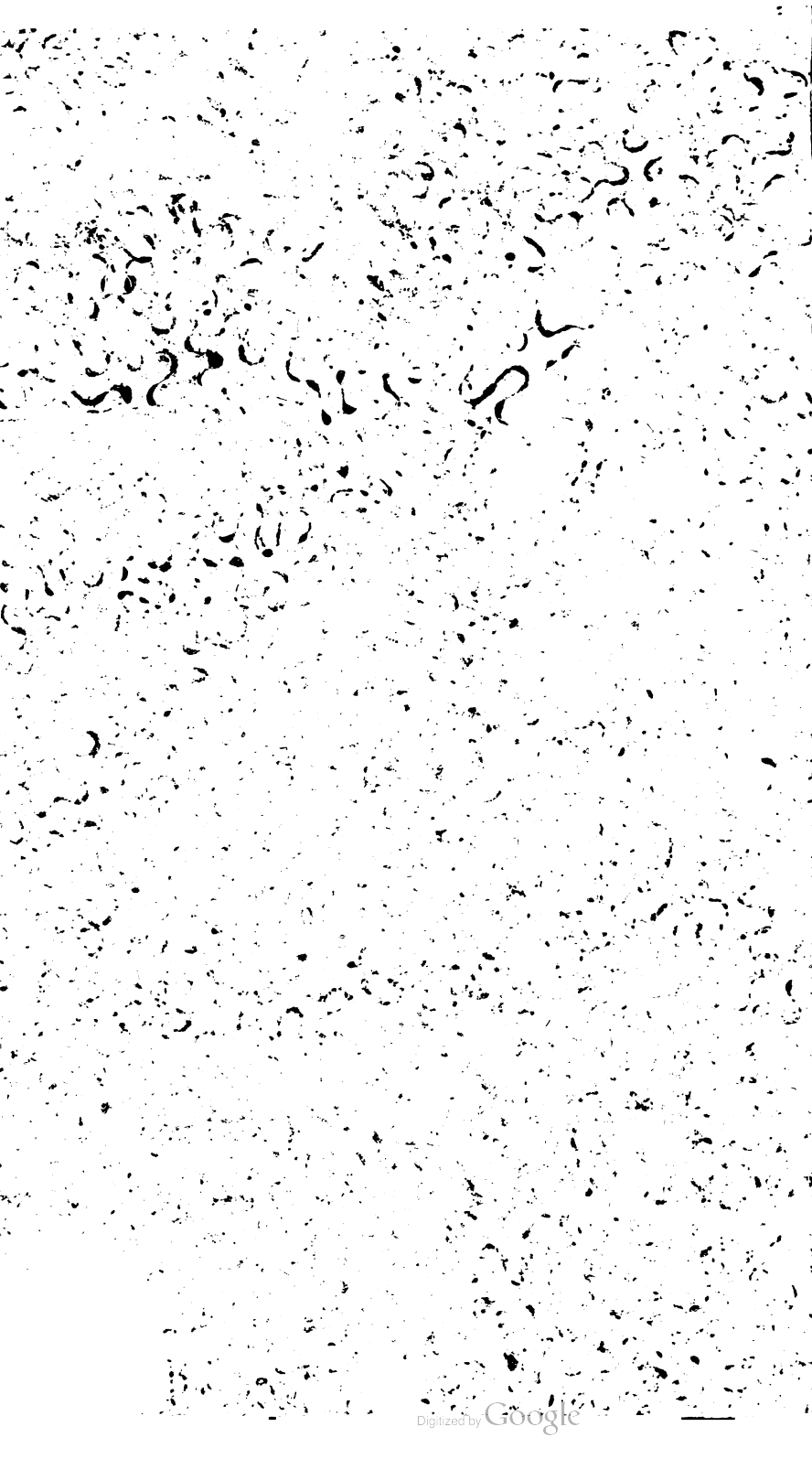
Alt-

Alt-

43. Co. 64.

55510-B.

298

VELENCZEI

SZAPPANOK

AZ

ÚJ MAGYAROK

SZÁMÁRA.

Magyarország és Magyarország 1834. évi

1834. évi

Készíttette

Ponori Thewrewk József.

**Nos nil magni fecisse, sed tantum eos, qui ab adulato-
ribus pro magnis habentur, minoris fecisse.**

Franc. Baco.

**Pozsonyban,
Belnay örökösseinél,
1834.**

1885. ÉVI.

10. 11. 12. 13. 14. 15.

1885. ÉVI.

1885. ÉVI.

A' Derék nem fél az idő' mohától.

Bereznai.

1885. ÉVI.

1885. ÉVI.

1885. ÉVI.

1885. ÉVI.

1885. ÉVI.

N A G Y S Á G O S
SZALLOPEK JÁNOS
Ú R N A K,

Ő cs. k.'s apost. Felsége' Tanácsnokának, kir.
Udvarnoknak, Ns. Verőcze' Vármegye' Első
Alispánjának és Országgyűlési Követjének,
több Ns. Vármegyé' Táblabirájának,

Mint

hív Alattvalónak és jó Hazafinak, a' tiszta magyar nyelv'
Barátjának, és az honi boldogság' elővitelén tiszta
szívvel és lélekkel buzgólkodó példás-munkásságu
Férfinak

mely tisztelettel ajánlja

Ponori Theurewá József.

Nekünk a' penna a' fegyverünk.

Nagyméltóságu Gróf Cziráky Antal

Országbiró Úr Ó Exclja

Tudjátok e, hogy az erköltsök' kortsosodása tsekélységeken kezdődik? és ti e' mozdulat után a' golyóbishoz hasonlítok vagyatok, melly a' hegyről alá hempelyeg, 's nagyobb nagyobb, se bességgel görög? Tudjátok e, hogy legnagyobb böltsesség a' szép, 's jónak hátrairól soha nem távozni; hogy sokszor nagy-talentomu férfiak aprólékos játékokon, puha erköltsökökn kezdették, eleve mindent a' tsinos módossággal mentegettek, 's észrevehetetlenképpen a' tisztátalan kívánságoknak edényébe merültek, 's nem sokára útlatos szerelmekbe kötelődtek, és végre a' leggorombább gyönyörűségekben bujálkodtak 's elveszték.

Horváth János

Sz. Gy. Plébános.

Jésusnak 's a' t. rajzolatja. Veszprém, 1800. I. 48—49.

Non dividatis seculum, et antiquos atque veteres vocetis, quia eorundem hominum aures agnoscere ac velut conjugales et capulare potuerant, eos tamen non imitemini, qui contempto ordine rerum, omissa modestia et pudore verborum, ipsa etiam quibus utuntur armis incompositi, et studio feriendi plerumque detecti, non pugnant, sed rixantur.

De Oratoribus.

Alig találni annak még csak nyomát is, hogy valamelyik Nemzet Nyelvét olly vakmerően és szemtelentül bitangolták volna, mint a' Magyar Nyelv az újabb időkben bitangoltatott majd az újítás, majd a' nyelvmívelés, majd az aesthesis, majd a' külföldi rabszolgai gondolkodás színe és ürügye alatt.

Horvát István

Tud. Gyűjt. 1833-diki Foly. V. Köt.

117. lapján.

I.

Ú J S Z E L L E M

VAGY IS

Ú J M A G Y A R O K

Ú T J A

H E L I K O N R A.

K Ö Z L I

N Á T L Y J Ó Z S E F,

A' S Z E R Z Ő.

S z e m é l y e k :

Kolomposi

Kortyándly

Schelm eczki

Bugaczi

Bojszi

Kabak

Serkési

Jülie

Okos Lórintz

Gondos István

Gyöngyösi)

Révai) Árnyékaik

Csokonai)

Latzi. Kortyándly Inassa, és egy

Nimlány Bakja.

P r o l o g.

K a k o g e n i u s z.

Zeusz engedtével megszállni akarám a' Magyarokat is, valamint már sok Nemzeteket megszállék; de az igaz Magyarokon nem lehetett győzedelmeskednem. — A' fél Magyarokat kelle tehát megszállnom, hogy diadalt nyerjek. — Szerencsés kimenetele volt igyekezetemnek; mert úgy beléjek öntöttem az új - vágy, rontó-vágy magvát, 's ez kicsirázván olly gyökeret vert szellemjekben, hogy a' ki kigyomlálni akar-ná, Szellemjekkel együtt kellene kirántani belőlök. — Már most mulatva nézem hányodásokat, nevetem vágyjaikat, kaczagom fonákos cselekedetjeket; fűrnak, faragnak; még is mindent feneketlen hagynak. Szentnek, és tökéletesnek tartják igyekezetjeket; *Józanabb résznek Felekezetjeket*. Illy holdon járók reám nézve nagy Zsákmányok. Mondásimat érdemes hallgatók! bizonyosoknak tapasztalhatjátok e' vizeszűeknek Helikonra való útjokban. A' mi e' képpen következik: — Én tsak távúlról nevetem.

E l s ő A c t.

Első Scén.

(Kolomposi szobája; azután kertje.)

Kolomposi, és Kortyándli.

Korty. (beszalad) Oda vagyok! Barátom oda vagyok! Ah képzelhetedé, 's nem dőlsz é el ijedtedben? Czenczi ég, ég érettem! *(tántorog)*

Kolomp. Nem lehető! Barátom moderáld magad.

Korty. (Túzzal) Ah mint potyogtak könnyűi midőn kijelentém elmenni akaró szándékomat, 's azt hinni elején a' könnyűk érettem folynak, nem valék eléggé hiú; de kezemet megszorítá, 's elalélt. Ekkor vettem észre, 's mondék kis Asszony az Istenért! csak ide, ide a' szófára aléljon. — Valóban oda is alélt. Én ijedt kimenték 's egyenesen hozzád. Jovalj mit tegyek, pirúlok magam előtt, mikor eszembe jut.

Kolomp. Barátom ez illenebe Románba. Azt jovallom édes: mennj a' kertbe, 's harancsipomon ömledeztesd ki Phantasiedet, látom részegülve elvagy a' szerelem édjeitől. Mennj szórd el magad a' kertben.

Korty. (Menel) Ah jaj! Belrészemet fáj dalm dúlja. Örök Sklávja vagyok a' keccsel telt szép Angyalnének.

Kolomp. Nem csinálók nekik abból vétket. Melly boldogok fognának lehetni, ha egybe kelhetnének; valóban nagy indiscretió benne, hogy egymásnak ki nem nyiták vágykíváncsaikat; holott rég szerelmesek egymásba. De íme jön Schelm eczki barátom!

Másod Scén.

A' volt, és Schelm eczki.

Schelm. Idv neked barátom! kívánom, hogy jó legyen az éted.

Kolomp. Ah éppen jól jössz nekem barátom! A' múlt negyedben végzém el Recensiomat, visga szemekkel olvasd, 's tudasd velem hibáimat.

Schelm. (Olvas) Helyes, mondhatom helyes! „Ez a' munka, sok józanon nem maradt „Nympholeptusokat őrzöngésig gyullasztott, sokkat véltek magoknak benne találni, kelleténél „több dicst szórtak reá. De kinek Isten ihlette „meg szempilláját, látja; hogy az Istenné helyett „csak felhőt vettek ölbe; berme a' hibát észre „veszi, 's méltán elejbe gürdíti. A' papír, Stíl, „dialect jó ugyan, a' typ meglehető, de a' „nyelv, a' nyelv darabos, nem tudós nyelv; „nem classicusz tisztaságú, nem *grammatisch* „correct.“ *(Magában olvas)* Töpörödött boszorkányok, vén dögök ördögök. — Pfui: Ez már illetlen! Egy Brítt ezért az egész könyvet meg útalná, Igen elesve vagyunk még a' lélek polite-szétől.

Kolomp. Hogy néhol élesebb hangot engedék meg magamnak ellene, azt nekem senki sem fogja roszalhatni.

Schelm. Valóban! *(tovább olvas)* „Szerencsétlen mív a' két réz is, sem gondolva nincs jól, sem executírozva. — A' Poëta kedvese, sem testben nem szép, sem draperieiben. A' Dalczimnek pedig feljebb kellették vala tolatni.“ *(leteszi)* Mind igaz, mind helyes, a' mit Barátom alajt a' munka felől, hogy méltatlan rosszúl írjon valakiről, azt se nevelése, se karaktere meg nem engedik.

Kolomp. Reményem az: hogy ha a' Magyarok is a' politürnek azon lábtójára hágandanak, melyre a' külhonnaiak jutának, az excesszig megelégesznek recensiómmal.

Schelm. Bizony kevés még nemzetünkben la mon honneur, a' valódi szépvágy, még sok teklémény kívántatik ahhoz, hogy minden kedves figürt, egy minütig kinyomhassunk.

Kolomp. Szeretném érni Honnomban azt a' Paradízi napot, melyben inpraegnálva lesz a' nemzet hájoló deliséggel, energiával, keccsel, keggyel, finom élet móddal, melyben meg tudja különböztetni a' nagyot, szépet, a' rúttúl, kicsinytől, a' praejüdiceket számúzi, melyben nem lesz a' józanabb rész fohászaira.

Schelm. *(Meg látván a' Játék színi fityólkét)* Ez a' mái Teáter kárt? ugyan ma mi fog praesentálódni a' Teaterben? — *Die Räuber*, Schiller munkája. — Ez a' darab nékem olyan, mint valami extravagant innep, melyben senki mysterjei sem profanálódnak meg.

Kolomp. Valóban nagy Genie az Autor, en conscience megmond mindeneket. De hagyjuk el e' textet. Most kapám Medicziszek Venuszát,

a' Vaticáni Apollt, vizsgáljuk meg. *(Gmenelnek. A' szín kertté változ.)*

Harmad Scén.

Kortyándli. (Magányban)

Áh melly exaltált lélekkel imádom őné!
 Áh csak régebb megsúgta volna Geniuszom hajlandját, már most szabadon lélekzném. *(gondolkod)* Jaj, ha par hasart Czenczi megváltoztatja sentimentjét, akkor én a' leg boldogtalanbb teremtmény az ég alatt, szét marczonglja szívemet a' keserv: ezt ki nem állhatnám. — Egy bús Kypresz ágra kötném fel testemet. — De pardonez moi gyönyör Angyalné, hogy bátor vagyok szép hív lelkekről illy módon kétkedni. — Ollyan ugyan a' szép nem mint a' lepkény, ki egyik virágról, másra röppen, és mindegyikhez egy kép vonz szerelme szívének. — Nekem olly táplálékot ad a' remény, hogy valamint én kívüle éppen nem lélegzhetem, úgy őné is kívülem mással nem töltheti napságjait. — Micsoda habzás ez keblemben? viszket az orrom. Ehol jön Latzi; levél a' kezében; bizonyosan Czenczitől. Praesentiálok valamit — viszket az orrom — bosszú ér.

Negyed Scén.

Kortyándli. Latzi.

Latzi. Már régen keresem a' Ts. Urat, sehol se találtam, végre ide igazítottak ime, egy levél Vetyeháti Czenczi kis Aszszonytól, az imént

kelt föl fel, azt mondá, hogy elájúlt. Tessen elolvasni a' levelet. Szóval tett izenetét megmondom azután.

Korty. (A' pecsétet megcsókolja, 's feltöri)
„Kedves Kortyándli Úr! *(A' többi máskor olvas-
tatik, most magában megilletődve olvassa.)* Jaj
oda vagyok! E' barbár text felzavarja valómat.
Egyszerre elröppentek víg jövődöt ígérő re-
ményim, mellyek virány pályámon édelgettek
lelkemben. — Édes valóra létesülni valék kész.
Lelkem dicsón merengett vélt jós lelke villanat-
ján! — Ah édelgő bájképzelveiddel édesded Me-
delmem oda vagy! — Mit tegyek? nem tudom
Ah! ah! *(dőlöngve megy az allee közt).*

Latzi. Soha ilyen fajankó embert nem lát-
tam mint ez az én Uram. Éppen nem tsudálom,
hogy az a' szép kis Asszony nem szenvedheti,
mert ő Magyar, az én Uram pedig se Magyar,
se Német, de még Tót sem, ámbár Tserháton
született. Ha Magyarúl beszél lehetetlen érteni;
most is beszélt valamit, de én egy két szónál
egyebet nem érthettem, nyilván Frantzia-szava-
kat kevert bele. — Jól mondják: a' millyen az
az ember olyan a' barátja. A' kik hozzá járnak
azokat sem értem, pedig hálá Istennek tudok
Magyarúl, az alföldön Habijáron születtem és
nevekedtem.

Korty. (vissza jövel) Öné milly iparral fe-
szülöngé midőn e' kártot kezedebe adá?

Latzi. Tessen parantsolni?

Korty. Öné a' vad Angyalné mit akara tu-
dalmammal közölni.

Latzi. Azt: hogy mind Ötet, mind pedig
a' Magyarokat kéméllje meg a' Ts. Úr. És sem

ő hozzá többé ne mennjen, sem pedig a' feltett útjára. — Ne tegye magát világ tsúfjává.

Korty. Hah e' szörny meg vetés! soha ábrázából ki nem leheté vala spionírozni, hogy illy vad érzelmei legyenek. — Jaj oda vagyok! pedig Estve az Institutum Bálba kell mennem, a' Muzsika mindég Contradanszt fog meg szól-
lamtatni, a' tour engemet ér, 's én zavarod-
tomban egy taktot sem tehetek. — Ki nem áll-
hatom!

Latzi. Erössen tartsa magát a' Ts. Úr, hát-
ha tsak tréfál az a' kis Aszszony?

Korty. Nincs Önében semmi faconirozott, Öné egy precieuse, jól esmeri finom személye-
met. — Nem tudja öné modern myszterjeit az
Asszonyoknak. De ha próbálna is; az illy expe-
riment veszedelmes végű szokott lenni, főkép
illy delicat embernél mint én. — Mért nem kér-
ted érttem, hogy ne csináljon nekem rosszat
honnvágyi nagy enthuziazmuszomból; ez egy leg
nagyobb rény személyemben.

Latzi. Kértem mindenekré minden módon,
hogy ne bánjon úgy a' Ts. Úrral. Így kértem:
én gyönyörűségem, én kintsem, galambom, szí-
vem, lelkem, szemem fényje, legyen irgalmas
kegyelmes, a' Ts. Úrnak. Szánnja meg, fogad-
ja be szívébe; mert bizony meg bolondúl, és fel-
akasztja magát.

Korty. Tesemmire való! — új douleur. Hogy
mérészlted azon epitetumokat magadnak tulaj-
donolni?) Ez a' dolg még jobban kínoz.

Latzi. Én inkább jót akartam a' Ts. Úrnak.

Korty. Hogy merted mondani: én kincsem,
galambom 's a' t. Úgy kelle vala mondani: az
Uram kincse, galambja, szemefénye, szíve, lel-

ke mindene. Tsak délicateszból kéméllt volna is meg!

Latzi. Hiszem úgy értettem, nem is magamnak tulajdonítottam azon szavakat.

Korty. Hangzatkákat kell írnom. Im az alkalm egész valómat lenyomja. Megnem győzhetem violencét, Oh fene sors! ó Malheur!

Latzi. Erőssen tartsa magát a' Ts. Úr.

Korty. (Zsebjét keresi) Nem találok egy Frankot. Laczi, van é két garasod, kölcsönözz.

Latzi. Mi jóért kéri a' Ts. Úr?

Korty. Kötelet akarok veled vetetni.

Latzi. Minek a' kötél?

Korty. Hogy felfüggeszsem magamat, véget akarok vetni éltetemnek.

Latzi. Ha a' Ts. Úr felköti magát, ki adja meg nekem a' két garast? még most is meg akar tsalni.

Korty. Nem tűrhetek, mennj! hozz kötelet, azt mondják legkönnyebb halálaz akasztás, allons hozz!

Latzi. Nem hozok biz én, mert engem vesznek elő a' Ts. Úrért. Azt fogják mondani: ha az Uradnak nem volt esze, neked lett volna.

Korty. Ha nem hozol, a' nyak kendőmmel fojtom meg magamat. (Nyakravalóját oldja.)

Latzi. Kérem az Istenért. Ts. Uram ne hirtelenkedjen, engemet kever bajba.

Korty. Itt ez ágra — ez ágra jó lesz, erre emelj fel; Latzi! tsak hamar.

Latzi. Nem emelem biz én — Ts. Úr! mindjárt össze kötöm most kezét lábát, vagy tolvajt kiáltok. — Ne essen kétségbe, megkaphatja még azt a' madarkát, a' ki után olly igen foly a' nyála.

Korty. Oda már minden remény! — Meg vágyok vetve — nem élek tovább, belövök: mon Dieu! Ide ágyút, puskát, pisztolyt, vagy mordányt!

Latzi. Bizony bolond a' jámbor; már tsak megfogom. (*fogni akarja*)

Korty. Hozzá ne nyúlj szent testemhez! mindjárt eltöröm a' kezed. — Tiltom magam' — Inas! parancsra hallgass.

Latzi. Nem, Ts, Úr, nekem okoz bajt. — Ide tessén leúlni, fűjja, pihennje ki magát, jóra fordul még dolga. (*Leülteti, Kortyándli morogva leüti fejét, magán kívül van*) Bizony itt dermed meg a' nagy léhűtő. De kevés esze van az ilyen embernek is, ki magát tanúlnak, okosnak tartja, hát az ollyannak hogy volna esze, ki tsak az iskola mellett járt. — De talán az ilyen tselekedetekben tartják ezek a' nagy elmét, mert barátjai is midőn együtt vagynak hasonló módon olvasnak a' könyvek-ből, bizonyossan onnét tanulta az Uram is ezt a' szép dolgot. — Még is jó, hogy elaludt, vagy mit tsinált, mert valóban megfojtotta volna magát, és nekem okozott volna bajt; így is nagyon tartok. — — De hálá Istennek! Ott jön két barátja, ezek majd bizonyságim lesznek, hogy nem én öltem meg.

Ötöd Scén.

Kolomposi, Bugaczi, és az előtteniek.

Kolomp. Itt találjuk Kortyándli barátunkat is.

Latzi. Ts. Urak! erre tessén jönni, az én Uram meg akar halni, legyenek bizonyságim, hogy nem én fojtom meg.

Kolomp. Impossible.

Bugaczi. Ez fatál dolog.

Latzi. Jöjjenek csak Ts. Urak *(oda vezeti)*
Fel akarta magát akasztani, azután meglőni,
végre a' kezeivel magát meg fojtani, de én nem
engedtem. Ime most kínjában elájult: talán
már a' lelke is ki ájult szegényből.

Kolomp. Infortune! e' szörny eset, mi
lehet e' dolgnak okossága?

Bugaczi. Mi találta, Latzi nem tudja?

Latzi. Vetyeháti kis Aszszony egy Levelet
küldött neki, ime itt vagyon. *(Bugaczi kezébe
adja.)*

Bugaczi. (Olvassa) „Egy igazi érzésű Le-
„ ányak, ha valamely férjfiú hajlandóságát, és
„ vonzó szeretetét eránta tapasztalja, magában
„ pedig leg kevesebb vonzódást sem érez, hogy
„ az olyan szeretetlen társalkodásból eredendő
„ ízetlenségeket ki kerülje, felebaráti köteles-
„ sége, hogy azon férjfiúnak szó, vagy levél
„ által tudtára adja haszontalan iparkodását;
„ miuthogy szívében meg nem gyökerezhet
„ személye. — Éppen így van, Kortyándli Úr,
„ és én közöttem a' dolog. — Ajulásomnak
„ nem a' határtalan szerelem, 's ithonn hagyatá-
„ som az oka, hanem egyedül azon készüléte,
„ melly által a' Magyarra örök gyalázat hárul.
„ A' Nemzetem szeretete volt tehát oka —
„ kérem kéméljen meg mind engemet a' láto-
„ gatásától, mind Nemzetemet a' gyalázattól.
„ Eszelős tzinkossait is beszéllje le fel tett
„ szándékjokról. Igyekezzenek előbb Magyarok-
„ ká, valódi 's nem korts írókká lenni; azután
„ kezdjék Helikonra útjokat, mert különben
„ magokra utálást, a' Nemzetre pedig szennyet

„ragasztanak, az ott lévő ditsóúltek előtt.“
 — — Ez nagy laesionk nekünk Iróknak! így dehonestálni az útasokat, így megalázni a' Honni-nyelv Cultivateurjeit, símítőjit absolute eszelősöknek mondani; közelebb állok magamhoz, mint hogy ezt incomparable laesionnak ne tartanám.

Kolomp. Úgy állok mint egy tónk, nem tudom mit miveljek — hát ez a' gage de amour? úgy gondolkodtam, hogy tekéletes szeretettel viseltetnek egymáshoz.

Latzi. Kérem, lassabban tessék beszélni, az Uram felébred, ismét bajom lesz vele.

Korty. (Felébred) Ah insperable esethez van ma nekem malheuröm, jó hogy jelen vagytok mes amis. Juste ciel! bosszúrd meg érttem.

Kolomp. Ez oráztatban barátom te, és mi egészen profanálva vagyunk.

Bugaczi. Ez így nem marad. Offensiv szükség a' durva kevélszűznő ellen procedálni, vagy pedig via juris.

Korty. Ah mint állok e' gyilkló scén alatt!

Kolomp. Az egész Physionomiéd lankadást mutat, barátom mennj a' szabadba, 's ott csendes solitúdban szórd el Phantasiedet, légy jó reményel, még mosolygva fog fel tűnni kedves ideáod. Latzi vezesd el.

Kortyánd. (A' mint Latzival menel) Egy egészen resignált vágy az óné birtoka után.

Hatod Scén.

Kolomposi, Bugaczi.

Kolomp. Olly szűznétől ezt nem reményltem volna, nem, éppen nem az illy neveltlen-

seget. A' szép nem azon kecskékkel bir, mellyekkel a' városiság tónja, azt pedig nem vagyok bátor mondani, hogy az illy stíllel írt kárt csak távolról is meg egyez evvel. Ha sokamba kerül is, de meg marczonglom a' tekélyménytelen leánynak szívét.

Bugaczi. Én a' jövő szép Litteraturai ajándékban egy pasquill forma gúnnyal bosszulom meg vakmerőségét ónének, 's tanulmányul szolgálhatni fog több illy asszonykáknak is, kik a Cultura mellett, éppen miveltlen hagyják a' szív politesseit.

Kolomp. Bravo! én egy sonettoban fogom érzéki gondolatimat kinyomni. De Monsieur barátom se feledje sent imentjét mondása szerint a' világ elébe bocsátni.

Bugaczi. Nem csudálom hogy illy inferne szenvedelmekkel tölté meg Kortyándli széplelkű barátunkat ezen est. Ha én velem történt volna, kifogtam volna e állhatni? nem vagyok elég mérész alajtani. Igaz szívét durván megvetni egy hív embernek, nemzetiségét megalacsítani egy buzgó hazafinak, iszonyú csapodalom.

Kolomp. Az egész történt dolog nem jóslat feltett útunkra nézve, az illy est nem hogy nem segélli, de inkább akadályza a' szent szándékmányt.

Bugaczi. Barátom az ember élvének a' remény ad táplát: sokszor nem jóslattal kezdett miv is, éddel telj véggel szok kimenni.

Kolomp. Szép! valóban szép, 's igaz princip. De hallatlan két szót mondál: *élv, és táplá,* ezeket nem tekélen értem.

Bugaczi. Ezek gyökből, és hasonyságból készült szovak: mondjuk kasza kaszálni, ergo méltán ab analogia ducendo argumentum mondhat-

juk; táplálni tápla, rövidebb, jobb mint táplálás, ez a' finom fület igen igen sérti.

Kolomp. Való, igen derék argumentatio az Aesthesisz reguláival meg egyez. *Táplálás*, egy tón, tápla rövidebb, és még is két tón. Jövő sonettemben azonnal beteszem, megérdemli az életet. Ki verset ír, érezni fogja hasznát. Igyekezzen minden iparral több illy szép szovakkal gazdagítani nyelvünket: mert igen szűk, az író szép ideáit ki nem teheti rajta.

Bugacsi. Mindenható iparral feszülöng mellyemben egy szent dúh, melly által nyelvünket kipolírozni igyekszem 's mind ezeket én nem dicsvágyból, böcsvágyból, vagy teczvágyból, hanem egyedül csak a' kultura előmozdítása végett cselekszem.

Kolomp. Ime ismét Ruhmsucht, Ehrsucht, Gefallsucht, melly röviden, melly szépen ki tette barátom Uram Magyarul dicsvágy, böcsvágy, teczvágy. Igen hosszú, 's fület sértő tetszeni való vágyás, ditsóségre való vágyás, mert ezt a' nem józanbb rész így akarja. Igen szép Aurorában is a' Honnvágy, nem a' Haza vágyás, vagy Haza kívánczóság. Az illy nyúló, 's fityegő rongyokat nyelvünkről már egyszer lekelletik tépnünk, szaggatnunk. *Dicsvágy* ugyan még meg nincs határozva; talán jobb lenne *Dücsvágy*; bizuk azonban alafája kivívását, az, egy egy szón hetekig küzdő nyelvbajnokira.

Bugacsi. Herákleszi munkával kell még a' Magyaroknak valamelly szépebb Poëziszzi mivet kidolgozni, mert (meg kell vallani az igazt, hibánkat pedig megvallani rény) nyelvünk igen szűk, nem mívelt nyelv, nem a' finom társaságba való, sok praejüdicekkel bírnak még Magyar-

jaink. Ez nagy nemszerencsénk nekünk jozanabaknak.

Kol. Sok ideákat ki nem tehetünk, vagy ha kitesszük is, éppen nem az Aesthetisz regulái, Normái szerént. Már barátom jól mondja nemszerencse, szerencsétlenség helyett, mert ez igen hosszú, és még is egy tónú. A' szép felicitásból lett a' szépebb infelicitász: a' gyönyör glückből, unglück. Hát csak mi Magyarok legyünk e' olly siketek, vakok, hogy ne vegyük észre, 's ne kárhoztassuk a' szép szerencséből származott csunya szerencsétlenséget? — Bizony siket, ki nem hallja a' sok monotont, vak, ki nem látja e' világos igasságot.

Bugaczi. Nyugpontot soha sem érünk, ha az előítéleteket, mellyek a' Tisza mellett szopatlaknak be, többnyire nem profligáljuk fejeikből társainknak, mind addig vesződni kell a' Deréknak, hogy alkalmas legyen a' szépnak, jónak, nagy-nak megdolgozására. — De ha egyszer a' Neologok szent kívánjaik meg hatják a' többieket is; akkor, csak akkor fogunk mutathatni nyelvünkön is Plautuszt, Terentiuszt, Horatiuszt, Virgiliuszt, Ovidiuszt, Tulliuszt, Salustiuszt, Liviuszt, 's több illy nagy nevű írókat.

Kolomp. Úgy vagy, de most hibázmányt követe el barátom Úram, nem mondjuk mi Horátiusz, Plautusz 's a' t. mert így hosszú, 's az usz tón nyelvünkön igen nemszép, jobb tehát Ovid, Horátz, Plaut, Tull; így mondja ezt a' Német is, itt valamint másban ötet kövessük, rövidebb, szépebb, a' Versben pedig haszna nagy az excesszig.

Bugaczi. Engedély barátom! Már itt el-len mondok: a' nomen propriumokat meg kell tartanunk a' magok valóságokban, úgy szükség

ség kiírnunk mint a' szónak ván: eredete, a' mint azon Nemzet írta, hol virágozva élt azon ember, kinek nevét érdemítjük pennánkra; és egyedül ezen tételre bennünket kényszerít, hogy ezután ne írjuk, ne mondjuk Herkulesz, hanem Heráklesz, nem Jupiter, hanem Zeüsz, nem Mars, hanem Aresz, nem Cziprisz, de igen Küprisz; mert o' szovak Hellasz eredetűek.

Kolomp. Öregebb vagyok, engedjen barátnak! Elődibb írja kardinál, Ovid, Horátz a' Német hason módon, mivel ezeknek pedig alafájok olly nagynak szükség előtt lenni, mint Babilon tornyának: a' mit ők egyszer bevesznek, már arról kérdés sem fordulhat elő.

Bugaczi. Hogy az alafájok nagy, azt igenlem; de azonban hogy itt hibába estek, nem lehet nem mondanom. Emberségemre mondom: én magam sem szeretném, ha a' nevem farkát valaki elválná, 's Bugának nevezne. — De im jön Okos Lórintz, Momusz legyen köztünk.

Heted Scén.

Okos Lórintz, és az előttek.

Okos. Még az útszára hallám feleselődéseket, szabadé tudnom, vagy bele szóllanom? nem lehet titkos dolog, mert nagy hangon megy végbe.

Bugaczi. Örömmel teljek leszünk, ha halandjuk tudós vélekedésünkről való ítélettételtet, hogy leg alább is kitessen mellyikünknek nagyon igaz, 's helyes véleménye.

Kolomp. Az a' remény ad táplát, hogy ha-

rátom Uram mint nagy Ortholog, helyesbbnek, jézanbbnak fogja alajtani mondásomat.

Bugacsi. Éppen mint Ortholog nekem fog stipulálni.

Okos. Beszéljék hát el a' dolgot, mellyről olly tiizesen vetekedének, mert különben nem hozhatok ítéletet.

Kolomp. A' dolog, vagy is a' tárgyazat magában éppen nem olly nagy; de a' Magyar nyelvben, főképp a' poeziszben igen igen nagy a' haszna.

Bugacsi. Úgy a' szókat originál kifogjuk írni.

Okos. Még en ebből semmit sem értek, következőképpen nem is ítélnék; mondják meg magát a' dolgot.

Bugacsi. Azt előre gyantom, hogy az ítélet nekem kedvezőbb lesz.

Kolomp. Tudom azt fogja mondani barátom Uram, hogy rechtem van.

Okos. De mondják hát miről kell ítélnem. Mindég mást beszéllnek mint Bodóné, mikor tőle a' bor árát kéri.

Bugacsi. De csak jól figyeljen, gevisz igazam van.

Kolomp. Hallván, bizonyos hogy assenti-mentjével engem fog illetni.

Okos. De mit ítélek? mire assentiáljak, mi-ben van igasságok? beszélljék már el egyszer. Ne tsak mindég a' tsomóna rágódjanak, egész kín hallgatni barátom Uraimékat.

Bugacsi. Légy barátom azon hiedelemben, hogy igazam van.

Kolomp. Én felőlem is csak olly opinióval lehet lenni.

Okos. De mi felől? Bizony fel háborítják a' gyomromat.

Kolomp. Ez tehát az egész dolog. Erről disputálánk.

Bugaczi. Így nagyon nincs különben.

Okos. Miről disputáltak, azt terjeszszék elémbé — (*magában*) (bizony bolondok, nem hejjába útjítók) No hát rajta! mennjünk a' dolog velejére.

Kol. Mi ebben öszve nem jövünk.

(*egyszerre*) Mi ebben nem nyerhettük

Bug. meg egymás megegyezését.

Okos. Tsak egy beszéljen, kettőt lehetetlen egyszerre értenem. Mondja Kolomposi barátom mint öregebb.

Kolomp. Monsieur Bugaczi barátunk azt alajtja, hogy a' Latán, és Hellász Nomeneket úgy szükség nekünk Honniaknak ki írni, mint a' Latánok, és Hellászok kimondák, p. o. Herkulesz nem jó, de igen Heráklesz, nem Mars, hanem Áresz, Plautusz, Horatiusz, nem pedig Plaut, Horátz, vagy még rútabban Plautusch, Hóratiusch, mert így alajtása szerént eredetben hagyódnak minden nomenek.

Bugaczi. Agenis! az én véleményem ez.

Okos. Jól van, már értem. Hát Kolomposi miként vélekedik?

Kolomp. Én azt ítélem, 's vélem, hogy nekünk nem kell ganz kiírni a' szovakat, vagy neveket; hanem rövidebben, és szépebben, a' nagy Németeket követvén, kiket mi követhetni tarcsuk szerencsénknek.

Okos. Hogy legyen tehát?

Kolomp. Ne legyen Herkulesz, de Herkul, nem Plautusz, de igen Plaut, Virgil, Mark, Tull 's a' t. az én szándékmányom.

Okos. Ezt én helyben nem hagyhatom, mert a' tulajdon neveket úgy szükség kiírnunk,

mint azon nemzet írta, kinél fenn forogtak, az pedig meg nem történhet barátom uram ítélete szerént. A' Magyarok is ki szoktak minden szót mondani, és írni, valamint tsak kell. Én sem szeretném ha Okosból valaki Oknak, vagy Oksnak, vagy akármi másnak nevezne, vagy írna. Hát Kolomposi Uramnak tetszene é ha valaki Lomposnak, vagy Kolomposnak hívná?

Bugaczi. Jól ítél, accurate az én ítéletem, és gondolatom ez.

Kolomp. Az én véleményemet meg mutathatom ezer, meg ezer példákkal, akár egy öl példányokat hozzak, melyben az Írók éppen úgy írnak, mint én mondom. Távol időkben a' Magyarok is elhagyták az U sz tónt. Kezeimnél vagyon harmadik nagy Atyámnak Passzual levele, melly Honnyelven van írva, 's mellýben így lehet olvasni. „A' rendelt terminusra a' Generállal beszéljen“ Ime nem írják Generálissal, Koszorús Poetáink is mondják Kardinál, Ovid, Horátz 's a' t. világos igaztalanság tehát az ellenkezők véleményje.

Okos. Éppen azon levélből lehet látni, hogy Magyar eleink, ki írták volt, és mondották a' szavakat, mert úgy volt terminusra, nem terminre. Barátom Uram szerént pedig termin kellett volna írni. Hogy pedig Generálnak írták, azt az akkori környúlállásokból kell érteni, mivel a' Magyaroknak azon időben ilyen forma Generalissaik nem voltak. A' Németektől vagy Frantziáktól, kiknél az ilyen tisztség szokásban volt, hallották Generál. Ők is tehát bevették a' nélkül, hogy eszek ágába juthatott volna ez által a' maradékot hibába ejteni. És így az innen felhozott ok nem sokat, vagy éppen semmit sem bizonyít.

Bugaczi. A' leghelyesbb argumentatíó, két nagy elme többnyire össze jön. Az én véleményem éppenségg ez.

Kolomp. A' mint látom, az én methodom igen felesik barátom uramnak, pedig jól megfontolván nincs különben: mert én ezt az újjamból nem szopám, több jeles Magyar, és Német írók után mondom.

Bugaczi. Azon írók hibába estek, mert minden időben jobb, 's szépebb Heráklesz, mint Herkul, Aresz mint Marsz, 's a' t. (*Okoshoz*) nem de barátom?

Okos. Bugaczinak szinte igaz oka így gondolkodni, mert ha írunk, úgy kell írunk, hogy munkánk értesse; akkor értetik pedig, ha úgy írunk, mint van a' virágzó szokásban, és ha úgy írunk, mintszokás volt azon nemzetnél, kitől vettük azon szavakat. — Már pedig ezek ellen felette hibázik, a' ki Herkulesz helyett Herákleszt, vagy Herkult, Mars helyett Areszt írna. Ha Marcus helyett Márcuszt írunk, írjuk tsak S-sel, azután kinek tetszik olvassa Márkus, vagy Márkusznak. Nem is merem állítani, hogy az sz hang szebb az s hangnál. Az én vélekedésem szerint Barátom Uraimék nagyon a' szeméten látszanak keresni a' gyöngyöket. Jobb volna addig az eredeti szép gondolatok kifejezésén törni az észet, 's ezekkel, nem pedig olly hitványságokkal töltöni meg az egész könyveket.

Kolomp. Így tehát egyikünknek sem ad igazt?

Okos. Lehetetlen megegygyeznem az illy kifordított dologban.

Bugaczi. Kurios! Okos Uram tele van praejüdicekkel, nem tudja mi a' szép, mi az Aesthetisz írás.

Kolomp. Ha írunk, Orthographisch kell írunk, nyelvünk pedig legkevesebbé Orthographisch correct; annyira: hogy ha fordítunk Olasz, Francia, vagy Német jeles munkákat, azon originál gyönyörrel nem lehető által tennünk Magyarra, a' millyel existálnak írva.

Okos. Ha fordítunk, ne a' szavak, hanem a' szép gondolatok, 's magának a' dolognak által tételén szorgalmatoskodjunk. Nem szükség a' Magyarok gondolatjait Olasz, Frantzia 's Német módon hangzó szavakkal kifejezni. Bővelkedik nyelvünk sok kintsekkel, tsak tudni kell meg találni, és velek élni.

Kolomp. Barátom igen számos előítéleteknek possessora. Most experiálom, hogy jobban tecczenek az Úrnak a' kis ablakú, kis ajtajú gunyhók, mint az Olasz, Francia módra készült Pavillionok; jobban a' répás, káposztás, szilva, almafás kertek, mint az Anglusz modra spallierozott tömkelegek. Nagyon sajnálom, hogy nemzetünkben még lehet találni illy idétlen gondolkodású férjfiakat, mint Okos Uram; kik megteszik az impedimentet, 's csak vesződni kell a' Deréknak.

Bugaczi. Az illy megátalkodott emberkéek hátrálják nyelvünk politúrjét, az illy megavúlt gondolatúak akadályozók Nemzetünket a' többi szomszéd nagy Nemzetekhez hasonlítani, kár volt csak közölni is vele beszédünket; nem hogy helyben hagyta volna egyikünk alajtását, de még mind kettőnk ellen kikelni bátor. Nem minden ember éri fel azt a' sublimséget.

Okos. Hogy ne érném? Hiszen az ilyen alávaló szórszál hasogatásról az okos Magyar nem is örömet felelődik: tsak egyedül a'

phantasta emberkék, mint barátomé, kis a' por szemet is diónyi Gyémántnak nézik. Nagyobb akadályok az ilyen fél magyarok nyelvünk 's Nemzetiségünkre nézve, mint előmozdítók; mert se Magyarok, se Németek, se Tótok nem lévén, a' tiszta nyelvet moslékos Zagyvalékká 's a' Magyarnak használhatatlanná kívánják tenni.

Bugacsi. Ez nagy megbántás, hallja é Okos Uram! az illységeket ki kérem magamnak.

Kolomp. (Tüzesen) Az e' féle méltatlan sértegető szovaktól szünnjön meg, különben rosszúl jár velünk.

Okos. Nyáladék Magyaroktól, mint ti! soha sem félek.

Bugacsi. Micsoda? Nyáladék? — Ah!

Kolomp. Ki vagyok én?

Okos. Nyáladék, abajdótz, a' korts Magyarok kolompossa.

Kolomp. Solemnisch protesztálok! ezt többé ne merészlje mondani, különben azonnal via facti procedálok.

Okos. A' mit mondtam, megmondtam, a' mellett maradok; nyáladék kortsok az Urak.

Bugacsi. Már ezt nem tűröm, fogjuk meg.

Kolomp. Ne hagyjuk magunkat, Bosszú! bosszú! Offensiv procedáljen barátom Uram, fogja meg a' haját.

Bugacsi. Fogjuk meg. *(neki megy)*

Okos. Haggyanak békét, mindjárt rosszúl járnak. *(Torkon fogja Bugacsit)*

Bugacsi. Véh torkom! segítség! hűlf! hűlf!
(Kolomposi Okos hajába akar kapni, de en őtet is meg előzi)

Kolomp. Jaj ereszd a' hajam!

Bugacsi. Ereszd a' torkom! —

Okos. (hölöknél őket) Ki a' megátalkodott kortsokkal. (vissza jönnek Serkésivel)

Nyolczad Scén.

Serkési, és az előbbiek.

Serkési. Mi ez? Micsoda nagy indiscret scén ez? meg nem egyezhet a' kimívelt szép lelkekkel.

Kolomp. Ah, serviteur, serviteur treshumbles; mi bizony egy kis Commotiot akaránk vala tenni; hogy jobb appetittel ehessük lórántunkat.

Bugaczi. Barátom ártatlan indúból, 's gyönyör örvenddel határozánk reá magunkat e' bústlan Commotióra, mert éppen a' lóránt reánk vár.

Okos. Úgy van Serkési Uram! önként határozánk erre a' kis mozgásra magunkat: mivel a' természet mozgást kíván.

Serkési. Recht so; igen hasznos ollykor az embernek egy kevest indulgeálni. De ismértlen szózat előttem a' lóránt. — Mi lehet? úgy fénylik nekem, hogy valamely galánt szózat.

Kolomp. Igen galánt! ékes tónja megérdemli a' bevételt.

Bugaczi. Gazdagodik általa nyelvünk.

Serkési. De mit jelent? az értelmét ki nem vehetem.

Kolomp. Azt hiszem, mert Tót szó, annyit tesz mint osonna, Lakom körül Magyarban is esmeretes, szép szó, és rövid, én azért élek vele.

Serk. Méltán! mert a' szép író, csak szépről gondol, akár egyez a' köz szokással akárnem, ezen szó pedig a' leg szépebb.

Okos. Nem gondoltam, hogy még olyan alacsonyagra vetemedjenek a' Magyar Írók, hogy a' Magyar szót kivetvén, helyébe Tót szavat vegyenek be.

Serkési. Jaj azt nem kell szégyenelnünk! mert a' Tót nyelv, egy a' legbővebb, és szépebb nyelvek között; ezen kvalitáteket, csak az nem adja meg neki, ki ezen hatalmas nyelvben jártlan.

Okos. De minek vennénkbe olyan idegen szót; melly meg van a' magyarban is, és pedig ország szerte esmeretes. Így hát a' Magyar nyelvet nem sokára ki fordítjuk, és szépíteni akarván, olyanná teszszük, mint a' fordított hurka.

Kolomp. Tehát nem mondtam, hogy lakom körül a' Magyarban is esmeretes.

Okos. Tsak olyan Magyarok azok mint Kolomposi Uram, kik se Magyarul igazán, se Tótul tökéletesen nem tudnak, így hát kéntelenek egyiket a' másikkal toldozni.

Kolomp. Dasz bitte ich mir aus! Igen sértékeny hanglás, egy Magyar íróra nézve. Engem az egész Honn nagy Magyarnak elismér. A' külhonn pedig Magyar Aeszthesisz teremőjének vall.

Okos. Mind értetlenek azok, talán azt se tudják mit beszélnek.

Bugaczi. Nagy indiscret.grobheit ez!

Serkési. Szendétlen vakmerőség!

Bugaczi. Ki ne bocsásson száján több e' féle pórhoz illő példázolatot, különben mind hármunktól félhet.

Okos. Tizenhat jelenlétében is megmondom, a' mit mondtam. Zsákban Matskát árulni nem nem szokásom. Az Urak mindyájan kortsok, abajdótzok, ritsetek, öszvérek. Nem is találok

nevezni való szót, hogy igazán kifejezzem mi-voltjokat.

Serkési. Én is é?

Okos. Az Úr is a' többivel egygyütt.

Bugaczi. És én?

Okos. Hasonlóképpen.

Bugaczi. Protosztálok 300 forintig, ha mindenem eladom is.

Okos. Ezerbe is lehet.

Bugaczi. Hah fogjuk meg! *(neki mennék)*

Okos. Tsak lassan.

Kolomp. Nem! az impertinentet ki kell vetni, *(Serkésihöz)* fogja meg barátom Úram az üstökét.

Serkési. Ki vele! *(Egymást húzzák vonnják, 's hajon fogva kimenelnek).*

(Kortin lecsel.)

M á s o d A c t.

E l s ő S c é n.

(Kortyándli szobája alkonykor)

Kortyándli. (monolog)

Ime, milly dicsű a' pompás nap terülő sugárinak pirja: Ime miként villog Heszper az egeknek gyönyör ernyőjén! Ah egykor az én szívem is tágasbb örömtől éledez vala! — De most; ah most? — potyognak hiszelékeny szívemnek búsongó könnyűi. — Melly boldog, kinek gondja, kéje mentt az eféle bajoktól, kinek melye nem szí vala be olly léget, mint az enyim; mert az ő zavartlan óráji, Napji, Havji, Évji szendén folydogálnak, egész indúja bústlan: de én nem vagyok nyúgodtt a' Napfényjén, kénytlenség, álmtlanság, szorg, aggodalm öszvelegyülve uralkodnak rajtam. — Ah! vajha látlan, ismértlen voltam volna, most bizonyjára bánatlan töltném napjimat, 's vertlen volnék. — Kértem már Istent; tudom, látja kinomat, kérem most is ölne meg. — Magamon kívül vagyok, ha eszembe jutnak muzsikális, 's fülmile zengési. De vallyon nem meghalté óné nekem? meg, bizonyjára meg. — És én? — élek? — Nem, nem élhetek nélküle, elszakasztom fonálját éltemnek, örömet megyek az örök szomor setét sirbe, mint sokkal kinosbb életet élni. — De hogy vessek véget éltemnek? —

Önn gyilklóm nem lenni akarok. Inasomnak kell ez actot felválnni, inkább ő, mint én rajtam legyen a' kimúlás bűne. Baj bajt tetézi, melly szét szaggatja valómat. Helikonra sem juthatok többi bajtársimmal. E' szent célnek elérésétől is meg vagyok fosztva. Nem nyerhetem el a' Honn nyelvének csinosításában tett fáradsásim jutalmát. Ennek mind öné az oka. Öné mind ezeknek tévőnéje, — ah! — oda — oda vagyok! *(székre dől)*

Másod Scén.

Latzi, és Kortyándli.

Latzi. Az Istenért! Ts. Úr mindjárt oda lesz! Ne hagygya magát, illetlen egy férjfiúhoz olly gyenge szívűnek lenni, van a' világon több lyány is, lehet benne válogatni mint a' vad körtében.

Korty. Nem férhet ez az én érzelmemhez, valamint egy szívem, úgy csak egyhez vonzó. Halál! Halál! egyedül csak a' halál segít vérző szívemen.

Latzi. De hogyan lesz Ts. Úr önnön magának gyilkossa? ha meg öli magát; nem lesz betűletes temetése, a' Hóhér, vagy a' Tzigány húzza ki mint a' dögöt, pedig az okos 's értelmes embernek holtautánról is szükség gondoskodni.

Korty. Legyen akár miként, áldozatja lesz a' hív szerelemnek. Azt magamnak éppen nem rosszalhatom, hogy a' Natúr illy finom, és gyenge érzelmekkel áld vala meg. — Olly szerelm karján képzlém magamnak ölelni a' kőszívű szűznét, hogy tűz melyemittől ált fog hevülni; — de most tapasztalom, melly sokamba került! éltem forg kockán kegytlene miatt. Latzi tégy jót velem;

végezz ki e' világból, hogy a' más világon minél előbb el mondhassam a' nagy Díjzó előtt e' földön füstbe mentt minden reményemet, hogy ne kelessen ott nélkülnem, mivel itt élvem nem lehetett.

Laczi. Mit akar tehát a' Ts. Úr? talán azt hogy megfojtsam, felakaszszam, meglőjem, vagy a' toronyját kinyomjam? Talám csak nem akar erőnek erejével gyilkossá tenni. Ha a' Ts. Urat megölöm; magamat is meg kell gyilkolnom; különben az Országban meg nem maradhatok éppenn.

Korty. Secret kell mindennek történni, hogy mint te, mint én mentek lehessünk a' gyalázattól. Minden iparunkat arra kell dirigírozni, hogy az egész Város inpraegnálva legyen azon hirrel; hogy a' sok keserv terhe alatt lett vége öröm jövődöt ígérő életnek.

Latzi. De kérem az én jámbor lelkekre fog szólni a' Ts. Úr vétke is, ha gyilkossa leszek.

Korty. Kötlevéllal is bizonyítani bátor vagyok, hogy az e' féletől tartanod semmi órázatban nem lehet.

Latzi. No jól vagyon. — Tüstént itt leszek. *(elmenel)*

Korty. Menel — igenel kérésemnek. — Ah, nem dereng többé élvem regje. *(búslag gondolkod)* Arkádiában én is benn születtem. Öröm jövődöt ígért őrzangyalom, de kegyeletként eloszlatta a' lég üriben. — Kivedlesztetem magamból! — Létalakom tűz alakká vált, melly elégséggé végzi be virány pályámat — de jön. Ah, nagy egek adjatok erőt!

Latzi. *(Bejön; fejsze a' kezében)* Ts. Úr! ha olyan nagy kívánsága volt, és van meghalni,

ime eltökéllem magamat, megkönyörülök ny omorúlt életén, 's megteszem az utolsó szolgálatot. — De előbb készüljön a' halálra.

Korty. Ne tréfálj ember! vigyázz nem kell hirtelenkedni e' cselekménnyel.

Latxi. Sőt sietni kell az ilyen főben járó dologgal; mert ha restelkednék, valaki rajta érne, akkor a' Ts. Úr életheben maradna. Azért is térdepeljen le — gyónjon — azután evvel a' fejszével mint a' Bikát agyba ütöm. (*Méregeti*) Így ni!

Korty. (*Rettegve*) Tudodé, kivel van dolgod? hagyj békét, — gondolkodnom kell.

Latxi. Tsak rajta! tartsa a' homlokát. — Ne szaladjon? bátran illik meghalni.

Korty. Jaj a' szent csontom*) is reszket féltemben.

Latxi. Jön valaki! tsak hamar tartsa keményen a' nyakát, addig el végzem, még be jön. (*Kortyándli szaladoz, Latxi kergeti*) Tsak bátran, katonássan viselje magát, még ma vatsoránál éri Pilátust. (*Újra fel emeli a' fejszét, 's ütni akarja*)

Korty. Tiltom magam! élni akarok még ma; holnapra halasszuk a' halált.

Latxi. Nem! — Jobb ma egy veréb, mint holnap egy tűzok, most leg jobb leszsz elvégeczni, holnap osztán a' Ts. Úrnak se leszsz rá gondja, én is más munka után látok.

Korty. Most láss azon más munkamiv után.

Latxi. Nem! tsak rajta (*ütni akarja.*)

*) Os Sacrum. Kereszt tsont, egy Új Magyar azt Szent tsontnak méltóztatott nevezni.

Korty. Jaj ne próbáld tenni! (*kergetőznek, azonban be lép Bojszi*).

Harmad Scén.

Bojszi, és az előbbieik.

Korty. Barátom! kedveltem! mencs meg, e' semmire való gyilklómm lenni akar.

Bojszi. Micsoda? — gyilklódd? az lehetetlen.

Korty. De az. — —

Latxi. A' Ts. Úrnak volt nagy kedve 's akarátja meghalni, én tsak kérését, sőt parancsolatját akartam ezen fejszével tellyesíteni, de nagyon fázik tőlle, jobbnak vélte holnapra halasztani.

Bojszi. Igaztalan a' mit beszélsz; talán pénzvágyból akarád ezt a' hallatlan nemhívseget végbe vinni.

Latxi. Nem mondtam é, hogy bajba kever a' Ts. Úr? még utóljára rám fogják, hogy a' kintsiért akartam fejbe ütni, holott egy istrángra valója sinsz.

Bojszi. Nagy Szamárság volna erőszakkal kimúlni a' világból.

Latxi. Már most ezt hogy értsem? a' Ts. Úrtól é, vagy én tőlem volna szamárság?

Korty. Hord el magad előlem, nem érted a' tréfát.

Latxi. De hogy nem értem — én is tsak tréfáltam a' Ts. Úrral.

Korty. Menj láss a' magad mivjéhez (*Latxi el*).

Bojszi. De valóban mi történet ez? min-

den valómat meg rázza, múlatságnak az e' féle act igen sok.

Korty. Ah barátom! a' leg nemszerencsésbb teremtmény az ég alatt! Hasztlan valának minden iparjaim, hasztlan minden fáradozásim; meg vagyok vetve attól, ki egyedül reményem vala, ki által ah! Poetává lettem, kinek vélt szerelmétől lettem a' Magyar világ előtt ama híres lantos költővé; magamon kívül vagyok, midőn eszembe jut durva rólam való lemondása. Ah szerelem! te vagy ok nemszerencsémben.

Bojszi. Ez nem mindennapi eset; de környülményesen add előmbe, talán segélyed lehetek.

Korty. Ime nézd! (*Czenczi Levelét át adja*)

Bojszi. (*Eloolván*) Szörny inconsiderabl cselekmény. De barátom légy jól, mint Lantos úgy képzeld magadat: mert a' lantost nem játszi kény vonzogatja mint a' pórt, kinek hiú gőzén vakon csügg a' közlét; hanem egyedül a' szép nagynak felséges hódolatja érinti indútól megmelegedett melyét. — A' Lantos szeret, ha bár az imádott drága lényt kerülni kinteti is a' sors kemény tilalma. — Végre még sem marad jutalmazatlan igyekezete; mert ön áldozatja lessz csendes jutalma.

Korty. Ah! érzelmim majd ezek. Adj több bátrat is kedves, ismét fényleni kezd régi szerencsém derűnyéje, tisztább léget lácczatok be szívni megszorúlt melyembe, melly által tisztán tágul.

Bojszi. Fény alakként térendenek vissza ködös pillantatid, csak mint Lantos élj a' szerelemmel.

Korty. *Úgy fogok élni; mert Lantos vagyok.
(Énekelnek, melyet hallván Latsi, fellépik, és
hallgatózik)*

Nem játszi kény vonzogatja
Lantos meleg kebelét;
Mint a' pórt, 's nem tsügg a' közlét,
De szép, 's nagynak hódolatja.

Bátor nem hű karral ölti,
Ki egykor fenn igére,
Mirígyt sujt küzdő sebére,
Poharát késervvel tölti.

Még is szeret bár tilalma
A' sorsnak önét kerülni
Kénteti, e' mellett kesergni
Önn áldozatja jutalma.

Mindég csendesbb magányra jár,
Pályája göröngy vadonán,
És jóselke villanatján
Édelgő báj jön, nem kár.

Mosolygva tűn ideálja,
Érzelve lágy körében
Szenteseül; és szelid néztén
Az ég nyíltát csudálja,

Édes titkának frigyeseül
Jegyzi őt, 's tisztább tetőkre
Nyúl a' rózsapálya, 's erre
Vidám alkal népesül.

Imádtan kiért hevüle,
A' hivat, szép virányokon,
Dicsón látja, nem komordon,
'S mint lepkény lebdes körüle.

Tévedez remény sugára
Szent lángban, az érzemény
Titkos hullámin, 's kéremény
Nélkül létesül édes valóra.

Latxi. Hej pajtás be furtsa ének! se füle, se farka, száz esztendő kanyerébnek, hátul van a' farka.

Korty. Gantz helyen vagyok, idv neked kedves, hogy illy tanodával mérész bátrat adál, hogy reáemlékeztetél lantosságomra. Nem is úgy szeret a' Lantos mint a' pór, őtet nem földi ösztön az a' mi kéntheti.

Bojszi. Hogy Czenczi illy bárdolatlan rólad mond vala le, az neked igen fel ne essen, mert kecsőbb szűznének juthatsz jobbához, kinek polt szíve, lelke méltó szepen kelt, 's kimívelt bájoló deliségedhez, kinek fohászait utánnad több ízben észre vevém.

Korty. És ez igaz?

Bojszi. A' legvalódibb igaz.

Korty. (*Álmélködve*) Almodok é, vagy émek? én a' legnemszerencsésbb teremtményből, moment a' legszerencsésbb! — Jer barátom, a' szerelem ismét felújúl bennem, íme már részegűlni kezdek édjektől. — Jer tégy legboldogabbá az ég alatt

Bojszi. Bátor nagy vágyam volt, 's van is érte, de még is neked hív barátomnak ált engedem jobbát, pedig olly kvalitátekkel ékelt Szépnét lehetni bírni; közelebb állok magamhoz, minthogy ezt bátor legyen állítani; mennyei idvesség.

Korty. Köszönet barátom a' Complimentért; ezerhála neked ezen hív baráti szívedért! De qualitátjeit tudasd velem, nagy vágyam van tudhatni. Ah! ha megegyeznek az én prietátjeimmal!

Bojszi. Kimívelt szép lelkű szűzné, Poëtria, a' mi több a' nyelv dögában jártas, és neolog.

Korty. Egek! magamat látom tulajdoniban. Őnéjé; vagy senkinéjé jobbom.

Bojszi. Jöjj tehát barátom! vizitet tegyünk neki.

Korty. Jer! — de ne féltékenykedj ottlétünkben. — Mennjünk a' legszebb jövődöt ígérő reménnyel telve. (*menelnek*)

Latzi. Elmentek. — De ha még eszelőssebben térnek vissza, mint az előtt voltak, már akkor meg nem maradok velek egy telken. Még is jó most ketten vagynak, meg ölhetik egymást, 's nem lesz szükség ismét fejszével forgolódni agyatlan fője körül. — De ezer a' szerentsém, hogy hirtelen fejbe nem ütöttem, már most talán a' tömlőtzbén pislognék, pedig nem nagy kár volna az élhetetlenért. — No ugyan meg vagyok verve Úrral! Testamentomban hagyom minden tsimotáimnak, hogy bolond Urat soha se szolgáljanak, mert úgy nekik is, vagy bolondoknak kell lenni, vagy pedig veszedelemben forogni. — — Tsak szerelmesne volna, mind túrhetőbb volna; de olyan mint a' kutya, melly minden ebbel össze ragadna. Erre is, ha egy lyány reá néz, már magán kívül van, anélkül, hogy igazán szeretne, vagy szerettetne. Ime mióta nálla vagyok, negyedik historiája ez. (*elmegy*)

N e g y e d S c é n.

Kolomposi, Schelm eczki, és Kabak.

Schelm. Sok impedimentemek vagynak előttünk, mellyek hátrálják czélunk elérését, de túrjunk, 's minden erőnket oda fordítsuk, hogy útunkat könnyűvé tegyük; — minden nagy ha-

son munkával megy végbe, ki elcsügged, diest soha sem érdeml, azt mondja Horátz: qui cupit foptatam cursu contingere metam; multa tulit ecitque puer; sudavit, et alsit.

Kolomp. Mennyi elleneink voltak, sőt vagnak ma is a' nyelv ügyiben, de mi nagy lelkűen e' szent düh mellett megmaradtunk, a' nyelvet csinosítjuk, a' hol szűk, bővítjük, a' hol híjas, megjobbítjuk. Ha engedtünk volna; nyelvünket ezen eredeti gyönyör alakban nem néznók.

Kabak. Most van nyelvünknek azon Epochája, mellyben már a' fentebb Klassziszu finomabb társaságokban is élhetnek vele. Ez előtt csak a' Csikósok, gulyások, 's parasztok szájába való volt.—Mi nem fáradható iparjaink által vittük ezt végbe; sok rossz gallyaktól megtisztítottuk; szóval grammatisch correct nyelvvé átváltoztattuk.

Schelm. Meg kell magunkat különböztetnünk a' pór sergtől, ha pedig így nem tennók, 's az efféléket nem tisztelnók, a' pór serg közzé tartoznók, vagy othonn maradtaknak mondatnók.

Kolomp. Miként van tehát az ügy eddig is? nem másolta é meg valamellyik szándékját?

Schelm. Mind keménnyen megmaradt, az egy Kortyándlin kívül, kinek nemszerencsés este tudva van előtted; az egész ember oda van, hasonló a' fájdalmas képhez, teste a' fára feszített nyúl bőrhöz, ki ez előtt első bajnok volt köztünk, azt egy kegyetlen szúznének hiúsága egészen megalacsítá.

Kabak. Kortyándli se vonja el magát, kész ő értünk 's célünkért minden exträmeket eltérni. Azért távol barátunkról is jól ítélünk, hogy

a' jelenek előtt, a' nemjeleneket is bötsíteni láttassunk.

Kolomp. Igaz, Kortyándli egy nagy lelki Neolog, ámbár érzelmét fenekestől felforgatva leli; még is mind ezeket megvetvén, igenelni fog kérelmünknek, és az egész véle történt dolgot, egy theateri scénnek nézendí.

Schelm. Még volna egy, kit bátor volnék ajánlani, Gondos Istványt; ez minden tudományokban jártas, a' nyelv dolgában pedig indifferens, tehát úgy fénylik nekem, hogy neologgá könnyen válhat, mi ha megtörtén, és mi ha meges, nagy oszlopát leli benne az egész neologyizmusz.

Kolomp. Az embert van szerencsém esmerni. Nincsi félig szerelmes bele; de egészen kellene; mert annyi tekélyményt, nem minden mostanikban lehet találni. Ha velünk jövend, örvendni fogok.

Kabak. Ha meg hívjuk, reménylem, meg nem veti kérelmünket.

Schelm. Nagy kívánja van velünk jönni Helikonra. Az egész egyesület nevében tudtára adom, 's meghívom az útra. Eleve mondhatom felőle, hogy ő ezen kornak egy kedvencz Arkásza

Kolomp. Jelenléte társaságunknak diszére vál,

Kabak. Megérdemli Bojszi is az egész egyesület nevében való meghívást, — bátor már nekem privát megígéré eljövetelet, még is szép lelke, mívelt elméjének szüleménjeiért, kötelesek vagyunk ezen tisztelettételre.

Schelm. Ó, az igaz, olly eredeti gyönyör-

rel adja elő a' nűanszeket, hogy tétovázni kell magának a' mindenható anyának, ha valóbb, 's hívebb alakban tudja é önnmagát elő teremteni. Azért ezen Comissziót is magamra vállalom, képzlem örömét, melyet érezni fog, ha elejbe terjesztem vágyunkat.

Kabak. Kik tehát öszvesen? igen vágyom tudni.

Schelm. (*Kolomposihoz*) Barátom mint Vezér, Bugaczi, Kortyándli, Kabak, Serkési, Bojszi, én, és Gondos, mint annyi Hósi a' Magyar nyelvnek, kik szép vágytól lelkesítetvén a' leg nagyobb vitézséggel, bátral léptek fel a' csinosítás csata homokjára, és a' sok előítéletek ellen mindenkor diadalt nyertek. Tett, — Szózat, — Hang, — és kép művekben. A' mit Ők jól tudván, 's tekélen meglévén győződve magok nagy érdemeikről, lángoló tűzzel égnek. Helikonra jutni, hogy ott fáradsások jutalmát elnyerhessék, mit a' Honn jelenkorig eltagada tőlök.

Kolomp. A' Nagy Díjzó ott nem hagyja jutalmatlan az érdemt, bátor a' rény önnmagának jutalma.

Kabak. Én ezen vitéz társaságnak csak Hadroncza, ha valamit végbevittem; szerénységemnek az legnagyobb zsoldja, hogy ezen útra a' többi bajnokok közt szerencsém lehet versent menni.

Schelm. Míoei mennyiével megvan eléglve a' Redactió, és a' Józanabb rész; ezeknek pedig meglegedések már annyi, mintha az egész Ország tapsát vette volna. Annyival inkább, hogy göröngyös pályán kelle a' célre törekedni. — De múlt az idő, elkell járnom. hívatalomban; legelőször is Gondos Ist-

ványt szállítom meg, 's addig is, még Bojszit meghívjam, ide útalom. Barátoméknak tudaklják, és az általismérjék meg qualit tjeit, vegyék ki sentimentjét, ő ugyan a' legderékebb férjfi, úgyszólván *Universál Genie*; minden jót lehet tőle várni.

Kolomp. Jó tanács! azonnal a' cultura, 's nyelv ügyéről fogom tudakzani.

Schelm. Óh bizonyára egy értelemben lesznek: két *Universál Genie* megszokott egyezni. De megyek — alázatos szolgálók.

Kolomp. Gehorsamer Diener. (*Kabakhoz*) Valamelly Véd Patrón látszatik segíni igyünket, a' sok fondorok ellen. Derengni kezd borongni akaró napunk, 's gyökér alakként kezd igaz valóra csírádzni. Ha eljutunk *Helikonra*, kicsinybe hagyom az egész tájt miniatüroztatni, ha mindjárt sokamba kerül is.

Kabak. Minden jól megy — csak az egy *Kortyándli* barátunk a' múltkor majd nem őrzöngő kétben zajlonga. De nagy, 's felséges marad ő, a' nemszerencsében is, mert az ő elméje, a' legfinomabb metaphisiszi elme, de szíve a' legérzékibb; úgy hogy felzúdulván érzelmei, a' legnagyobb tusa által vehet győzelmet elméje.

Kolomp. Igen sok a' mit kiálnia kell, és miért? egyedül, mert újító, a' szépet, nagyot szereti. Jobban tecczik Czenczinek a' bodza furuglya rekedező tónja, mint a' *Zongorának* jól szavolt zengése. Ez meg nagyon még nagyobb részében nemzetünknek, sőt azokban is, kik magokat mivelteknek vélik; nem csudálni lehet tehát annyira egy szűznében ezen hibát, ki nek szellemét tömve találom előítélettel.

Kabak. Ha *Geniem* meg nem mászlódott volna, azonnal epigrám, 's gúny által álnék bosszút érte: de mióta bor, 's *Cupidó* öszvesküdt erő-

vel vezérlik indúimat, azolta csak parányi dakt zenghetek tüzemben; de vígat, és szerelmezt. Tejosz hajdi kecses énekesét képzlem magam valójában.

Kolomp. Óhajtanók, hogy több mívelt lelki lántos támadna köztünk, kiknek munkáik nem csak az alklassziszú emberkéket, de a' gyálult elméket is gyönyörrel tölteneék bé. Csokonay ugyan lyrisch költő, de többnyire a' gulyások szájához illő. Orczpirral olvasom sokszor neveltlen kifejezéseit.

Kabak. Oda erányoznak mostani józanabb tudósaink, hogy a' finomabbak közzé is behozzák nyelvünket, hogy így megtörődvén, alkalmasok legyenek a' rajta írt poémák, a' finom elmék mulatásokra is, mit nagy örömmel tapasztalunk Aurórában, Hebében, Aspáziában, *) és a' szép litteraturai ajándékban. Ott tecczik fel millyen kimívelt nyelvünk már, — 's melly derék, és számos költőkkel bővkedik nemzetünk! — Nem is minden érti benne lévő fellengős, ideálongós, és phantasztángós mondányokat, Gnómákat, és Novellákat; De hogy az alnép is ércse a' tudós nyelven írt sublim gondolatokat, nagy kiségekre volna az a' Paireknek. (*kopogatnak*) Herein! (*Gondos fellépik*)

Ö t ö d S c é n

Gondos, és az előttek.

Gondos. Alázatos szolgájok.

Kolomp. Ah örvendek, hogy láthatom! különös méltóztatás maga megalázása.

*) Natura non agit per saltum.

Gondos. Méltóztattak meghívni Helikonra úti társnak, melly erántam való tiszteletjeket szívemből köszönöm.

Kolomp. Mi különös szerencsénknek tartjuk, ha szövetségünkben Uraságodat tisztelhetjük, reménylem, hogy tellyes Contentumát fogja találni e' társaságnak minden tagjaiban. Mert a' mi körünk igen kicsiny — kevés jó — de még kevesbb rossz fér belé. Azért mint derék; barátunknak képzelje fejenként a' jeles férjfiakat.

Gondos. Hogy azok között nekem is helyem van; különösen örvendek.

Kabak. Nem készit minket valami hiú képzelmény ezen útra, hanem az, hogy Phoebosz által ígért bajfakoszorú száljon fejünkre, mit a' Honn mind eddig elhúza tőlünk.

Gondos. Igen helyes tziel.

Kolomp. Ki a' Nemzeti Cultúrán minden iparral erőlköd, fénykoszorút érdeml.

Gondos. Főképpen: ki igaz úton törekezik nemzete tsínosodásán.

Kabak. Bizony nem lehet igazbb, valódibb utat csak képzelni is annál; mellyen a' nagy érdemű Neologok kezdék pályájokat futni; mert nemzetünk, 's nyelvünk ezen Cultúráját, mellyel ma fénylik, mind az ó vasszorgalmú igyekezetjeknek köszönni lehet.

Gondos. Ha nyelvünk, 's Nemzetünk tsínosítását gondolóra vesszük, nagyon kezd ki térni az igazi pallérozottságból. Sok maszlag van már keverve mézeink közzé, nagyon szaporodik a' tövis nemzeti virágjaink között, melly már olly kemény gyökeret vert, hogy kiirtására nagy fáradság, 's bosszúság kívánatik. Fájlalni lehet, hogy nemzetünk kimíve-

lését, nem igaz Magyarok, hanem jöttment, se hideg, se meleg emberek bitangolják, kik idétlen igyekezetjeik által egészszen semmivé tesz a' nyelvet, vele együtt a' nemzetet.

Kolomp. Hogy érti ezt Gondos Úr?

Gondos. Értem a' nyelv, és szokás rontást. Némellyek annyira elkortosították a' nyelvet, hogy lehetetlen érteni írásaikat; némellyek se szokással, se a' Nemzeti nyelv természetével nem gondolván, idegen szokásokkal, idegen természetű nyelvet faragnak.

Kabak. Jaj barátom! erre bennünket magyarokat igen gyakran kész nyelvünk szüksége, azon felül tudnunk kell írónak, újszólás módokat gondolni, és más nyelvekből is virágokat kölcsönözni, főképp költőknek.

Gondos. Nem a' nyelv, hanem azon írók eszeknek szüksége az oka; mert ők törzsökös magyarok nem lévén, nints természetjekben a' magyar nyelv, ámbár haazt tudnák is, idegen Románokkal, 's ideákkal fejek tele; midőn írni akarnak, azon idegen képzeleteket (nem értvén a' nyelv természetét) magyarul ki nem mondhatják, és így kéntelenek számtlanszor kifordított szóllás módokkal élni, a' nyelv szükségét vetvén okúl. Az új szóllásoknak a' nyelv természete szerint kell megesni, lehet más nyelvből is virágokat költsönözni; de nagy figyelemmel plántáltassanak által, ne hogy nálunk elszáradván kóróvá váljanak, a' mint van eddig a' szóélettelőkkel, és újítókkal, kik ha felakadnak, a' Levegőbe, Árménbe, vagy Egyéb tőbe szorúlnak szavakért.

Kolomp. Ah barátom! így érezni nagy előítéletes hiba. Tapasztaljuk azt mi írók, kik

az idegen litteratúrákban is jártasak vagyunk, pirúlnunk kell több ízben magunk előtt, hogy a' legszépebb gondolatokat, azon eredeti gyönyörrel nyelvünkön ki nem mondhatjuk.

Gondos. Az olyan író, ki még gondolatját se tudja előadni azon nyelven, mellyen írni akar, jobb hogy Kothentz fala alá fekszik, hol a' Tisza partját legjobban szaggatja; mert utóbb is csak izetlen, 's érthetetlen szó öszszeszerakálás lesz munkája. Soha egy igaz Magyar sem panaszkodott a' nyelv szüksége felől, megmutatták már több íróink jeles munkáik által, hogy lehet írni nyelvünkön, csak elme, és érzés kívántatik hozzá, kiben pedig érzés nints; hanem idegen könyvekből akár szerezni, ne írjon, mert katzaj, és boszszúság tárgya leszsz.

Kabak. Az semmi; írjunk, még pedig sokat, majd a' jövődőség által látandja a' sok közt mellyik a' jó, mellyik, a' rossz; könnyű lessz osztán a' sok készből választani.

Gondos. Irjunk; de keveset, és jót; mert a' nagy rossz munkának a' kofákon kívűlsenki hasznát nem veszi. Ezek a' nagy munkát örömet veszik, mert több vaját, paprikát takarhatnak belé. — A' kis jó munkának betse mindenkor meg van,

Kabak. Jaj az embernek mindég igyekezni kell azon, hogy magára fényt szerezzen; ezt pedig legjobban megszerzi, ha magát 's nevét a' világ előtt esmeretessé teszi, akár honnan veszi a' fényt.

Gondos. Jól vagyon. De ha én világítok, minden ember meglátja ugyan, hogy én vagyok; — de meglátja rajtam a' foltokat is, ha nem önnfényemmel világítok; tsudál pedig ha a' magaméval.

Kolomp. Nekünk nem szégyen mástól kölcsönözött fénnel is fényleni; mert önn nemzettünkben fényre nem igen kaphatunk.

Gondos. Megvan a' mi hazánkban is minden, úgy mint másutt, csak rá kell találni. — Vallyon ha kezemben lévő diót megtörvén, a' bélét férgesnek találtam, azért merjem é mondani azonnal másoknak, kik hasonlóképpen diót tartanak kezekben, hogy vessék el; 's mást keressenek: mert ámbár nem leltem ép bélút, de más azt találhattott, 's meg is eheti?

Kolomp. Ha egybevetjük nemzetünket a' külhonniakkal, tapasztaljuk, hogy annyi íróink, annyi munkáink nincsenek, mint azoknak — azon kell tehát szorgoskodnunk, hogy az ó jeles munkáikat nyelvünkön beszéllő emberekkel is megesmértessük, mert ez által a' gusztusz nagyon terjed.

Gondos. Oktatlanság az írók sokaságára, munkák mennyiségére törekedni; kevés, de jó írók, helyes munkák adják meg a' tudományok érdemét. Hogy pedig ezek taláztatnak nemzetünk számához elegenden; lehet tudni. Sokkal nagyobb betsületben volnának nálunk is a' tudományos munkák, ha a' számtalan kifordításokkal, áthurtzolásokkal, és a' semmit ki nem merítő mindenben kalánkodásokkal be nem iszapolták volna Hazánkat, mellyek által a' rossz alávaló ízlésnek, mint a' serevény fűznek hintették el magvát.

Kabak. 'S így barátom egészen kárhozzatja a' jeles idegen munkák fordítását?

Gondos. Éppen nem — csak hogy a' magyar nemzethez, 's nyelv természetéhez legyen alkalmaztatva, ne hogy átalok a' nemzet is egész

kifordított legyen. Követésre méltók itt a' Rómaiak, kik a' Görög nyelvet úgy tudták, mint tulajdonokat, még sem fordítottak, inkább hasonlóan törekedtek írni, a' mit el is értek.

Kolomp. Csalódik barátom, mert a' fordításban, azon nemzet képét szükség viselni, ki nek nyelvén írt munkát akaratom nemzetimmé tenni. Innen van az, hogy én majd eldödi Magyar, majd Anglusz, majd Német, majd Olasz vagyok fordításimban; a' mit barátim nagy Universal Genienek neveznek bennem. De azért mindenütt Magyar vagyok.

Gondos. Universal ritset; nem is lehet másképpen nevezni a' mindenféle embert: ennyi nemzetbelivé akart Kolomposi Úr lenni; végre sehonnai lett, a' mi nyilván kitetszik kilentz emeletű filagoriájából is.

Kabak. Ez szörnyű megsértés, nem lehet túrnöm.

Kolomp. Kitecczik, hogy Magyar, mert legkevesebb maga tartóztatása nélkül, a' legdurvább kifejezéssel illeti a' kimívelt embert.

Gondos. Az igazság, úgy gondolom nem durvaság; ám ha annak tartják, mit tehetek rólla; azt szokták mondani: Szólj igazat, betörik a' fejed.

Kabak. A' legvilágosbb igaztalanság minden mondása; az Úr talán még Horáztot is való költőnek tartja?

Hatod Scén.

Schelm eczki, és a' voltak.

Schelm. Mi zaj? mi lehet e' szovalongásnak oka, melyben látom barátom uraimékat?

Kolomp. Meg vagyunk csalatva. Gondos Úr, egy megromlott izletű, benne a' nagylelkű józan Neologok legnagyobb ellenjét látom.

Schelm. (megilletve) Lehetlen!

Kabak. Minden principjeinkből ki akar forgatni, minden eddig tett fáradsásinkat hasztalan romlott phantasietől származott cselekményeknek alajtja.

Gondos. Nem is mondhatom másnak rendetlen írásait.

Schelm. Egészen megvagyok csalatva reményemben. Ugyvan az: az illy barátom izlésű Magyarok, a' valóban nagy, és nemes íhletű íróinkat nem becsülik, vagy legalább a' hitványabbaktól megkülömböztetni nem akarják. Az illyek sohase fognak a' Poëtai productumokban gyönyört találni; mivel a' jól idealizált tárgyak által a' szépnek, 's érzésnek igazi ideáljára felemelkedni nem tudnak.

Gondos. Nem úgy van. Megbetsúli, sőt éig magasztalja minden Magyar Nagy, és Nemes Írójit. — Nagyon is tudja azt a' különbséget, melly az illyen Írók, és a' hitványak között van, és nagy kedvet talál a' szép Poëtai munkákban; de a' kifordítva idealizált tárgyak által, a' szépnek igazi esméretére éppen nem akar felemelkedni: mivel jól tudja, hogy hejjában keres ott valamit, a' hol az a' valami nintsen.

Kolomp. Éppen nem csuda: mert nehéz az ollyannak, kinek érzése nincs, az intellectueller Anschauungnak azon hágtására emelkedni, mellyen a' szerzővel magát azon érzetbe állítsa; ennélkül pedig a' költemények fennségét elnem érhetni. Az ollyak

osztán készek magasbb íhletű költőinknek bájos darabjaikat minden Poëtai becsektől megfosztani, mivel érteni nem lehet. — De nem is minden konyha szolgálonak kell érteni az Aesthetikai fennséget. A' dolgot nem isméri, mégis idétlen gúnyaikkal sértegetik!

Gondos. Felemelkedik a' Magyar is azon léptsőjére az intellectuelle anschauungnak, érzi is azt, a' mit a' költő érzett, és éppen ezen pontban látja által az egész költemény alacsony-ságát. Hogy azon költők, kik magokat *magasbb íhletűeknek, józanabbaknak, Német ízlésűeknek* nevezik; megromlott ízlésű átalkodott phantasz-ták; méltán is fosztja meg minden Poëtai becsülettől. Ha pedig az ember érthetetlen, már magában tsúf, mivel a' szépnek legfőbb tulajdonságai közzül való az is — ha mindjárt a' szerzője a' legmagosabb Aesthetikai fennséget képzel is benne, hogy maga magát kijelentse, kivált az olyan Olvasónak, kti nem lehet konyha szolgálóhoz hasonlítani.

Kabak. Tudja azt Gondos Úr, hogy az lehet Poëta, ki a' képzelmények ideál-világában él, és alkot.

Gondos. Nagyon jól tudom — de csak akkor leszs valóságos költő, ha a' real material világban is szintén annyit él, és alkot.

Schelm. Nagy praejudicium! nem tettem volna fel eztet felőle.

Kolomp. Kik Poëtai érzékkel nem bírnak, azok alacsonyabb röptű poéták darabjaiban gyönyörködnek, mint Gondos Úr, és ótsárolják a' valódi szellemű Költőknek remek műveiket. De ezek a' pórnép társain természettel felül lévén emelkedve, bátran szálonghatnak aetheri szárnyaikon.

Gondos. Kik Poétái érzéssel nem bírnak, azok nem Poéták. Senki sem ótsárolja Ovidiust, Horatiust, Virgyiliust, Gyöngyösit, Kisfaludy Sándort; mert ezek azok az igazi költők, kiknek remek munkáik tsudálva, 's édes gyönyörűséggel olvastatnak. De lehet fájlalni, hogy az újítók ezeknek epitetumjaikat magoknak erőszakkal tulajdonítják.

Kolomp. Brávo! Most már látom, hogy jobban ínye szerént vagynak Gondos Úrnak az olyan írók munkáik, kik az alacsonyabb Popularitásnak annyira rabjai, hogy a' miatt a' jobb ízlésnek szabdáira legkisebb figyelt sem fordítanak, — kik nem érzik, melly szoros egybeköt tetésben van a' jó ízlés az igazi kimívelődéssel.

Gondos. Éppen az olyan írók tetszenek, kik a' közönséges szokás mellett is, a' jóízlés szabásait bámúlásig megtartották, kik megmutatták, hogy lehet egy értelmes embernek a' köznép száján forgó beszéd móddal is a' legfinomabb munkákat készíteni. — De koránt se gondolják azt, hogy azok volnának a' jóízlés szabásai, mellyek szerént az újítók idéetlen darabjaik készültek, mert az nem a' jóízlés szabása, hanem inkább kitserzett élhetetlen emberkének henye képzelődése.

Kabak. Ez a' hangzat nagy Contrasztot ad — köszönje, hogy nincs módiban a' Duell, különben ezen megalacsításért azonnal spádéra hívnám.

Schelm. Barátom ne jöjjön tűzbe! Nem méltó, hogy magát felzajlongja; elég büntetés neki, a' jót, szépet, a' nemest nem látni.

Kolomp. Úgy van, hagyjuk el e' kedvtlen textet, menjünk a' más szobába. *(elmenelnek)*

Gond.

Gondos. Ime ezek a' nemes, finom ízlésű, magasbb íhletű józau emberek, kik mindenben Aestheticát keresnek; magokat Consummatus Acstheticusoknak tartják; pedig azt sem tudják mi az Aesthetica, mit megmutatnak eléggé fertelmes munkájik. — Most engem' Acsthesisből itt hagytak. *(elmén)*

Heted Scén.

Júlie. (tulajdon szobájában) (Monolog)

Valami különös szerencse várakozik ma reám. — Ma Péntek van, 's éhomra p'trüsszentettem, az éjszaka pedig álmomban egy igen scharmant fiatallal mulattam magamat. *(Nézi az Álmos Könyvet)* Az álmom igen jó, a' pénteki p'trüsszentés pedig azt jelenti, hogy a' héten meglátom kedves szép Mátkámát. Most pedig az orrom viszket, bizonyosan kedves vendégem lesz. — Oh miként dobog a' szívem! telj egész valóm titkos szerelemmel. — Szerelem, szégyen, szemérem, mellyek bennem vagynak, felettébb való kinokat okoznak, szeretem Kortyándli Urat; de ő nem tudja, mert a' szemérem tiltotta mind eddig hajlandóságomat kinyilatkoztatni. — Az ő bájoló deliségének, nyájas udvariságának tulajdonítom azt is, hogy költész-névé lettem. — Vajha ő is hason érzékkel viseltetne erántam, én akkor a' legbolderabb szűzné volnék, — Ő neki is szerelmesnek kell lenni; mert igen fenn ír a' szerelemről. Érzés nélkül olly máguszi erővel lehetetlen költeni. — De valljon kibe, az a' kérdés? —

Ha más az a' boldog, akkor én a' legszerencsétlenebb. — Ah szerelem szerelem! te lész orkoszom, vagy mennyországom! pokolnak mondanám, de az nem szép szó — szebb Orkosz mint Kabák Feri Úr mondja. — Már most is néha igen édes képzményekkel tölt tele vélt szerelme, néha a' legirtózóbb gondolatoknak szülő anyja fejében. — Melly nyugodt, ki virkorában a' szerelemtől nem bántatik. (*az ablakhoz megy*) Egek, mit látok! teste é vagy lelke? Kortyándli Bojszi Úrral ide jönnek, — Jaj már is elvagyok telve, hát ha még bejön — lehetetlen kiállanom. — (*kopognak*) Tessék!

Nyolczad Scén.

Júlie, Kortyándli, Bojszi.

Bojszi. Kívántam kézcsókolására jönni a' kis - asszonynak. Ime Kortyándli barátomat van szerencsém felmutatni, 's ajánlani.

Júlie. Insperable szerencse nekem, hogy magát megaláza, igen örvendek.

Korty. (Mélyen meghajtva) A' kis - Asszony Angyali tulajdoni adtak bátrát e' vakmerő tette.

Júlie. Bizony tegnap a' Cassinóban neheztelék Kortyándli Úrra, hogy olly vadon viselé magát erántam.

Korty. Engedély kis Asszony! én nem igen jól mulattam magamat, ámbár majd mind noble személyek voltak a' jelenek, és a' Maszkok is igen nagy gyönyört szereztek a' paradízi órának.

Júlie. Az igaz: lehet olvasni arczvonásból, hogy valami fekszik szívében. De ugyan

ki lehetett az a' Tisztte öltözött szép asszony, ki a' maga sok rojtú arany, 's ezüst epauletjeit nagy magának tecczéssel mutogatta?

Korty. Mivel ki nem rejtlett végig álruhájából, meg nem tudhattam ki legyen. Hanem az a' Koldúsz Maszk, kinek csak szép haja, 's gantz feje arcymaszkja vala, és alaminisnáll Czukkerlikét kapott, Bojszi barátom volt.

Júlie. Lehetlen! úgy tudta magát tartani, hogy ki nem esmerhettem.

Bojszi. Azt hiszem, mivel németül beszéltem, azért nem lehet megatalálni igaz személyemet.

Júlie. Az Ugrányok is nagyon mozdíták elő a' vígságot. Mindenki a' Contentumig víg volt, csak egyedül Kortyándli Úr mutatott szomor ábráz. Igen csudáltam, hogy mindég Contradansz volt, és még se tánczolt egy taktot is. — A' mi több, mindég az alábbvaló polgári lányok Conversatiojokkal distrahalta magát.

Korty. Mivel őnek igen megvoltak vetve, hogy tehát mégis ne deszperáljanak, egy kevés ösztönök voltam.

Bojszi. Nem is jöhetnek őnek velünk egy Categorbe.

Júlie. Hibázott, ki billleteket küldött nékik.

Bojszi. (kiveszi az óráját) Négy óra: menem kell a' Redactióhoz, alázatos szolgájok. (menel)

Korty. Az egész Cassinó mintegy Comet elenyészett.

Júlie. De éppen nem volt content, nyilván lehetete tapasztalni vonaljaiból.

Korty. Érzelmim felzúdúlva érzém, melyek nem hagytak vígnek lennem.

Júlie. Hogy Kortyándli Úr kedvtlen volt, az engem igen nyugtalanított.

Korty. Ah imádott Angyalné! Nekem egy díszelgő vágy feszülöngteté keblemet a' kis Asszony ellenében. Közelebb állok magamhoz: ez az oka elvontomnak is, ne hogy eláruljanak vonzodalmim.

Júlie. Kár volt rejtkelezni; elfojtott indulval. Ömlendező szívvel, és érzelemmel fogtam volna viszonzolni, én az Urat becsülöm.

Korty. Júlie! Angyali Júlie! tán hív önnáldozással hajlongsz reám? — szívemet adom jutalmúl, kisebbet nem érdemlhetel, nagyobbat igen. Te érzést ajándékozsz nekem, mely által újonnan zenghetem mezei flótémet.

Júlie. Te már a' mezei múzának avattja nem fogasz tőlem futamni, sőt inkább szelíd énekkel szövölsz mennyet köredben.

Korty. *(Letérdelik)* Eszek neked örök hívséget, *(felkelik)* végre bóldog vagyok, nem szükségesek már több új meg új alkadások, be vagyok már írva koteriednek lajstromába, nem marczonglja többé e' szívet semmi bű, semmi keserv. *(Júlie elkezd énekelni)*

Júlie. Nyugtót ért zajló kebelem,
S nyugtalan szívem,
Virkori édjeim lelem
Benned én hívem.

Korty. Előtti sok fájdalmimnak
Nem vala mássa.
Nagyja vélem bánatlimnak
Síromat ássa.

Julie. A' Szerőlem karján veled
Gyönyör Napjimat
Töltöm, 's velem elfelejtled
Kínos bajimat.

Korty. Most nincs vége örömemnek,
Nincsen szünete,
Most mindenféle kedvemnek
Nagy a' kelete.

Mind ketten. Eljünk tehát vígalmakkal
Egymást ölelvén,
Sírkertünkig nyomorokkal
Nem terheltetvén. *(elmennék)*

Kilenczed Scén.

Kolomposi, Schelm eczki, utóbb Kortyándli.

Kolomp. Mindenfelől a' rossz. Ha magasbb érzésűek nem volnánk, minden kedvünket elejtnők ezen úttól. De a' nagy lélek minél nagyobb erővel nyomatik, annál jobban mutatja ki magát.

Schelm. Minden nagy hason erővel vite-
tik végbe, azért barátom csak készüljünk.
Bojszi nagy örömmel fogadván hívásomat,
igenelt kérésünknek, ő fog lenni Zászlóvivőnk.

Kolomp. Az igen derék.

Schelm. Ó egy solid ember, a' Culturá-
nak fenntebb gráduszán állván, igen kedvel-
li a' fenntebb nemű míveltebb nyelvű munkákat,
mellyekből gyönyört tanúsággal merít.

Kolomp. Mert nincs tele előítélettel mint
Gondos; aber wirklich Barátom Uram! je-
lesen megcsalatott véleményében, a' kit in-

differensnek tartott, legnagyobb ' ellene a' gusztusznak. Azt ugyan megkell engedni, hogy tudományos; de míveltlen, 's durva lelkű; a' pór sergtől éppen nem különbözik ízlésére.

Schelm. Abból ne csinálj vétket, hogy így megcsalódtam ítélvemben; mindenkor színelte magát magasbb gondolkodásúnak. Poëtai darabjainkban, kivált Ideálokban — Resignatióban 's a' t. helyes mulatságát lel- te; de hogy most egyszerre illy alávalóságra vetemedett; nem lehet nem eléggé csudál- nom. Nagy példázolat; hogy a' közömbös ember mindég hajló az ellenre.

Korty. (hirtelen fellépik) Barátim fogja- tok meg! jaj azonnal odaleszek! Én a' leg- boldogabb izsé! jaj oda vagyok! nem bírok magammal, a' nagy öröm mindjárt megfojt.

Schelm. (álmélkodva) Mi lehet ez? bará- tom vigyázz egészségedre, ez által nagy veszélynek teszed ki személyedet.

Korty. Ah! *Nichts ist süsser, als die Liebe, wenn sie gut getroffen ist.* — Öt qualitāt fog- laltatik ezen mondásban, melly Angyalném- ben mind megvan. Jaj — szívem! az öröm egészen elfojtja.

Kolomp. Hogy van ez? múltkor a' legszo- morabb ábráz, most pedig a' legvígébb arcz. Mi lehet ezen repent változat fő oka, meg- nem foghatom.

Korty. Ellen szerelmet lelék Jüliében, mellynek édjei az előbbi keserveket gyökös- től kiirták szívemből. — Szellemjeink egé- szen sympathizálnak. Gigászi triumph egy- máson! — azámüzetve a' Nyomor. Ah! ba- rátim, együtt örüljetek.

Schelm. Hogyan van ez? hővebben addelő.

Korty. Örök hívséget eskénk egymásnak. Előbb a' Duna felfoly, előbb a' hegyek plánná válnak, előbb a' Nap Holddá vál; mint megszűnnjön a' mi meleg szerelmünk. — Őné a' legdelibb alkotmány, a' leghívebb szerető, legmíveltebb lelkű, nemének fénycsillaga.

Kolomp. Boldog barátom! Végre meghal-gatta a' meny fohászaidat, megadá érde-med jutalmát. Júlie az, kinek körében szí-vod a' boldogító athmoszphert,

Korty. Ah! *Nichts ist süßer als die Liebe, wenn sie gut getroffen ist.* — Melly kellemteli vers ez! ebben mennyi foglaltatik: *Reichthum, Schönheit, Keuschheit, Treue, Liebe.* Mind ezek megvagynak bálványnémben. Jer-tek barátim érezzétek ti is jómat, vegyetek részt belőlle. *(menelnek)*

(A' Serge legörög)

H a r m a d A c t.

Első Scén.

Kolompasi, Kortyándli, Schelm eczki, Kabak, utóbb Bojszi, és Serkési.

Kolomp. Kedvelt barátim! Ime dereng Májusz regüink gyönyör koránya, győzelm a' fondorokról. — Maga Zeűsz jótéti nagysággal látszatik méltányolni igyekeinket, minden kész, csak indulnunk kell.

Schelm. Phoebusz sűgár koszorút fűzend fejeinkre; sok igaztalanok alacs tettnek vélik még most is törekedésűnket, de nagyja kitűnend, ha Helikonon a' Trónnál fognak bennűnket szemlélni. Akkor reménylem, hogy balszellem által ihlett vad lelkek megszelídűl.

Korty. Lángítja ezen útra lelkemet Jűlie önáldozatja. Őné szép, a' természetes dicsnek leánya. Ah őne egy földi Angyalné!

Kabak. Lehet barátom gyantani nagy örömedet, mert arczod ködhelványa elenyészett.

Kolomp. Az igaz; szédűló gyönyör hévvel fogadtatok egymást, ritka est. Nem de mondám barátom, hogy ró'sa pályád angyalnéje, az elveszett vélt alak, megtaláltatik általad; és hogy gyász éjjű gyász napod; mint egy fűst Nimbusz el fog tűnni.

Korty. Valódi vatesz valál. — Bálványném arczáira Heszperi szűz láng süt, 's rám vissza sugárzó fényje egészen újjá teremt.

Schelm. Barátom ez csak a' dolg eleje; mivel még a' sötét sejdületben merengő kép nem fejlett valóra, 's csak lépőleg mozdultak azon pontra; hol édeni kellemkéji bájkecseitek kifelnek, és csak egyedül akkor lesz megeleégve fellegröptű vágyod.

Korty. Ah, akkor mennyei trónban képzelem magamat lenni!

Kabak. Mint tenéked rendkívül valóörömed, úgy mi is nagy vigat találunk melyünkben, kebled hajdani kecse újra helyreállott, 's bennünket szerentséltetsz jeleneddél Helikonra való útunkban.

Korty. Érdemtlen vagyok e' Complimentre!

Schelm. Legérdemesbb; tudja a' mi társaságunk; tudja Kabak is, kit érdmli dics. Annál nagyobb lehet mosti vigságunk, mennél magasbb szomorral vesztettük el minden hozzád való reményünket. Megmutattad, hogy nagy lelkűen meg tudasz állni mint köszál a' legveszélyebb szél-veszekben is.

Korty. Szerelmes barátim! Nagy buzgómányt ad rám rakott dicstek, jeles incitament még fenntebb tettekre.

Kolomp. Ezer kerekcséktől függött a' te sorsod is mint a' miénk, de ezeket kedvezőkké tettük fontos fáradsásaink által. Már most te is mi-kéntünk bátran szállamthatod *Oboadat*; mert legyőztük ellenünket. Nálunk a' rény legelevenebb kolorítja.

Korty. Szózatjaitok nagy enthuziázmuszbá

hoztak, megyek barátim, sonettet írok, az úton énekelni fogjuk. (*tűzzel megy*)

Kolomp. Iszony órákkal bír ezen ember, kevés szikra kell neki, azonnal mint a' puskapor meggyúlik, 's játszva terem tüzében.

Schelm. Fámóz költő már is a' szépebb Magyar világban, de ha egyszer előre kitör mint ő, mint Júlie szerelme, akkor olly nagy tűzzel adja elő enthuziaszti álmát, hogy az aljabb pór nagyját éppen fel nem éri; a' magasbb ihletűek pedig egész elragadtatással találják fel benne ritka gyönyörjüket.

Kabak. Olly Vátesz Kortyándli, ki az éji labyrinthet is napi tempévé áltváltoztatja Olvasójit önbámulására nagyja által indítja.

Kolomp. Hogy Júlie így megbájolta, nem találom különösnek, mert Jülieben nagy az individualitell kellek, tölt avval, a' mit mi Coquetterie-nek mondunk.

Kabak. Onkelljében is olly nagy a' báj, kit van szerencsém barátomnak mondhatni.

Schelm. Annál nagyobb szerencse Kortyándli Úrra nézve, mert ő ezen alkalmmal élve; minden igyekjét oda fordítja: pour faire le galant vis a vis de sa Maitresse, ez által még tüzesbb, még híresbb költő lesz belőle, úgy hogy versei által mint Orpheusz lantjával a' kemény sziklát is meglágyítja, folyamokat megállítja, vadakat megszelídíti — (*Bojszi tüzesen fellépik*)

Bojszi. Barátom, nagy csalomány! talán a' lakatlan tartomány kietlenében nagyobb udvariságot lelhetni! borzadály futja minden tagimat, mióta a' nem várt esemény így megjátszott, —

Kolomp. NagyZeusz! bizony ismét valamelly józanitlan sérté meg lelkedet.

Bojszi. Meg — pedig igen.

Schelm. Kilencz Múzák segedélyt adjatok! A' ti hiv tiszteletetek, e' sok rosznak kútforrása.

Bojszi. Csalatva van bennem minden avat-tatni akaró tudóst szégyenlek magam előtt ál-ni illy nagy megalacsítás miatt.

Kabak (Túzzel) Szólj! ki alacsított meg? ki volt bátor megsérteni? azonnal, duellre hí-vom. — Ezentúl semmi profanatiót elnem tűrök.

Bojszi. Szüntesd tüzedet, a' Redactívok meg-tagadják az ígért zsoldot, egyedül száraz dicsvágy vala a' zsoldadás hirlelésében.

Kolomp. Rejtsdki magad jobban, értesícs a' tett valójáról világan. (*Kabak, és Schelm eczki leütött fővel gondolkoznak*)

Bojszi. Tudva van előttetek, hogy minden ívnyi íromány megjutalmaztatik 10 tünet forint-tal, — és nem úgy van! —

Kolomp. Lehetlen! e' Zsidókoz illó tett,

Bojszi. A' leg rosszbb Zsidóhoz. Halljad hát a' történetet: mivel, nagy rénytúl lelkesítetvén, Helikonra készületeket tevétek, 's engem is méltattatok társaságtokba meghívni, melly útra nagy vággyal ajánlám magamat, hogy uti kölcsé-gein lehessen, világ elébe akartam bocsátni Gön-czül Szekeréről írt öt ívnyi dissertatiómat, Ötven tünet forintokat reménylvén, de ah mi történt? visszaadák fáradság által készült munkamívemet e' felelettel: A' zsold egyedül csak a' már esmeretes Íróknak jutalma; az avat-tatni akarók megköszönhetik, hogy neveiket vi-lág elejbe bocsájtják. — Melly nagy világ csa-lás, haszontalan dicsvágy!

Kolomp. Gúny, gúny által kell boszszút állni!

Kabak. Én vállalom fel a' provinciát.

Schelm. Úgy állok mint egy törzs szegyenben, bosszúmban, undor tett a' fényes napnál.

Kolomp. Így veszi el a' nagyratermett lélek kedvét pályáját futni, így temetődik el a' nagy elme Padajban, nincs ösztön, nincs rúgó, mely felingerelné, felébresztené a' szunnyadozó tehetőséget, mely által a' már bimbójában lévő virág kifejlene; sőt ha önnmagától lángot vet is; a' tűz azonnal elnyomatik rendetlen tettek által, ha kifejlik is a' szép virág, azonnal mérget lehellő szellemjek által elhervasztják sok fondoraink. Ez a' fő oka míveltenségünknek, ezért nem mutathatunk *észlángokat* Nemzetünkben, ez az oka, hogy a' természettől adatott jeles tulajdonaink által se tudjuk végbe vinni, a' mire desztinálva vagyunk. — De legyen jó kedves barátom! megszűnnek egyszer a' Chimaerák, csak túrjunk, el ne csüggedjünk, remélve várjuk a' jobb jövődőt.

Schelm. Úgy van! oda se jutottunk volna, hol szemlélni hagyjuk magunkat, ha erős lélekkel meg nem vetettünk volna minden akadályokat.

Másod Scén.

Bugaczi, és az előtteniek.

Bugaczi. Én mindegyiknek idvet mondok, a' szerencse fiai vagyunk. Intitútjeink kíváncsyágaink szerint folynak; úgy látszik, hogy minden környűlcsek bókolva kedveznek igyekjeinknek.

Kolomp. könnyíts rajtam e' hírrel; már majd majd deszperált állásba vettettünk Bojszi barátunk méltatlan estén.

Bugaczi. Ah! azt közömbösen kell venni, nem csak Bojszival történt dolog, de több más Írókkal: képleg velem is, de én nagy lelkién megvetettem mint egy pórhoz illő szemtelenséget. Íramatomat inkább vissza vevém, mint ingyen ajánltam volna oda.

Bojszi. Könnyít búslakomon, hogy nem magam vagyok meggyalázva.

Kabak. Hogy illy kedvtlen scén senkit többé ne érincsen, gúnyt fogok írni, elégtét is meglesz, megis lesz rajtok bosszúlvá.

Bugaczi. Igen jól van, éreztetni kell illy nyilván nagy megbántást.

Schelm. Falra borsót hánysz barátom! a' szó rajtok nem fog, talán nem is értendik barátom acút, argút mondásait: vagy ha értik is, nevetménynek vélik, 's így sikertlen lessz fáradozása.

Kabak. Engem az nem érdekessál; azután akár miként vegyék ók, csak hogy én világ elébe bocsájthassam szűrő gondolatimat, 's általa neheztelésemet kiírcsam szívemből. De vélem meghatja vastag öntudatjokat, 's meg pirítja bocskor arczókat.

Bugaczi. Ah! meg, — igen, ók is halandók, van érzelmek, meghatotta Czenczit is gúnyom, Kortyándlin végbenvitt neveltlensége többszeri köpyút facsart ki szeméből. — Kortyándli Úr most a' legboldogabb; azért Bojszi is várhat jót magára.

Bojszi. Nagy a' bizalm, talán meg nem csalatom.

Kolomp. Elis feledjük igyünket, megvagyunk e már téve a' készültek?

Bugaczi. Ponkig minden, csak szükség indulni.

Kabak. Igaz. Barátom Bojszi mi rendeljük el magunkat, hogy ne késítsük az egész Szocietást.

Bojszi. Úgy van. *(Kabakkal elmenel)*

Bugaczi. Ide is csak azért jöttem, hogy megtudassam szerencsés elkészültünket, 's titeket is incselek az apparátusz tételre. De fáj dalm! Serkési kénytelen elmaradni, nem jó egészsége miatt.

Schelm. *(megilletődve)* Serkési beteg? Heráklesz, Aeskulápiusz legyenek segélyül!

Kolomp. Egyik fő dísze gyülekünknék-oda van. Nagy Egek! nyissátok meg kárpitjaitokat, eresszétek rá órszellemeteket, legyenek segéllő védői az igaz igynek! — Micsoda vétséggel bántottuk meg az Egek' nagy Elölülnökjét, hogy ennyi csapások, ennyi nyomorok által akar megfosztani minden indtól, mellyek rúgóul szolgáltak igaz Jogunk kerésében. — Vajha Egész volnék, hogy tudhatnám a' Tukmák folyását, 's esde által háríthatnám el, nem halandók által ránk mért fonalt. — Így kell tehát veszni az igaznak, nagynak? ! Így enyésznek é el füstködként a' valódi rény iparjai? Nem — e' nagy nemigazság megnem es. Valamint Bojszi, és Kortyándli megbántott lelkeknek díjja megadott, rémlík; hogy Serkésit is egészre állítják az igazat védő egek.

Schelm. Lankadtomban majd eldőlök, lelkem sóhajtva vár valamit; jót é? rosz é? nem tudom. Talán elenyész a' szárnyékony mirigy.

Bugaczi. Az való, hogy rontva van Serkési, mert megmiredtek izomjai, mozdúltlan fekszik; azonban nagy bizalmam van: mert Jülie igen jól tud kenyni, ha tagjit megfenyendi, reménylem jobban lesz.

Kolomp. Égiek, adjatok Máguszi erőt Jülienek! (*Serkési fellepik*)

Schelm. Teste é vagy lelke? Serkésit egészséges állapotban látom.

Serk. Idv nektek!

Kolomp. Légy idv barátom! megtartott őrszellemed önnedicsedre, 's mi örömünkre.

Serkési. Jülienek köszönöm. Őné volt, ki helyre állított, Őné egy Medea, titkos erő lakozik benne, melly vissza adá előbbi elveszett egészet. Óh ha ráemlékezem miként újultam kenyeze alatt; azonnal elfelejttem magamat.

Kolomp. Légyen áldott Jülienek neve. Őné a' te megtartónéd, Őné a' mi elveszett reményünk vissza adónéja. Barátim! egy édes Myrtuszra kell e' tettet tűznünk, hogy lássa a' jövődőség, a' széplelkű szűzné supernaturál rényjét.

Bugaczi. Dics sonnett a' szépné mosti jutalma.

Schelm. És dics epigrámm.

Serkési. Dagad melyem özön örömömben, szájamban Nektári szamatot érzek. Barátim siessünk! igen vágyom Helikonra jutni; meglessz minden bérem, ha a' rég óhajtott vidék elszórhat. — Most én megyek, Onkelem parancsolá, hogy hozzá mennjek; vélem, azt kívánja: hogy tudassam vele útunkat. Egy óra múlva induló vissza térek. (*elmegy*)

Bugaczi. Vonaljai ábrázának egészen megváltoztak, minden mozdultá'átoltlanság, — bezédje igen gyapor: azért jónak ítélném a' Helikoni szavallást reá bízni; Ő csínolt férjfiú, semmi Műbíró nem fog hibát találhatni szolnokiságában.

Schelm. Néki adni e' provinciát igen helyes lessz.

Kolomp. Hálá a' nagy Zeűszűnek! mindenek részűnkre hajlottak, bátran futamthatjuk kezdett pályánkat. Mennjűnk Barátim! készüljűnk; itt az idő. *(menelnek)*

Harmad Scén.

Kortyándli, és Latzi.

Korty. Latzi! Latzi! mért nem jelensz már meg?

Latzi. Itt vagyok, tesszen parantsolni.

Korty. Hát nem mondám rég, hogy úti köntűst készíts, talám eszedben sem vólt.

Latzi. Bizony Ts. Úr volt eszemben, de nem tudtam miként kezdjek bele, fűlénél kezdjem é, vagy farkánál, mivel olyan öltözetet soha sem láttam.

Korty. Semmirevaló tudatlan ember, hiszen azon ruha modern.

Latzi. Meglehet; de én nem láttam soha senkin.

Korty. Ne beszélj többé, takarodj, lás munká mivedhez, itt már az indűló órá.

Latzi. De mégis tessék megmondani, melyik kaputot fordítsam ki?

Korty. Micsoda malheur ez ismét! nem hagytam é meg, hogy a' franczblau Gerokot tedd olyan formává.

Latzi. Mellyik az a' Frantzblau?

Korty. Dummerkerl! még azt sem tanúttad meg nállam léted ólta. — Az a' kék!

Latzi. Tehát azt fordítsam ki.

Korty. Takarodj már egyszer gonosz lélek! hozd hamar. *(Latzi elmegy)* Az igaz, hogy

hogy *bedienternek* Magyar éppen nem való. Tudatlan, durva, neveltlen, urának több kárt mint hasznt okoz. Ha megjárom Helikont, azonnal Francziát fogadok, ki a' nagy világban jártas, 's mindent Etike, és a' mosti világ tónja szerént tenni, ki Jülienek is fog hátrakaparcsokkal finoman udvarolni tudni. Evvel bizonyára megpirúlna arczom. — Latzi siess! múl az idő. (*Nézi magát a' tükörben*) Szép vagyok. — Nem csuda hogy megbájolom a' Szúznéket. — Jüliem! imádot Jüliem! Sklávod, örök Sklávod. Latzi! egymásután. — A' termetem angyali, mondhatom, szép formával áldott meg a' természet.

Latzi. (*Be hozza a' fordított Gerokot*) Jó leszsz úgy é?

Korty. Már mi ez? Magyar formájának kell lenni.

Latzi. Hogy tsináljak németből Magyar? hatsak el nem vágom.

Korty. Szamár! nem kell elvágni, csak ide zsinórt kell varni, miként a' dolmányon szokott lenni. Ollyan volt a' régi Magyarok öltö-zete is; takarodj! vard rá a' zsinórt.

Latzi. (*Megy*) E' szép Magyar ruha lesz.

Korty. Melly bigott ember! semmit meg nem foghat, úgy a' szájába kell rágni, mint a' gyermeknek. — Melly nagy szekatur ez; a' többiek rám várnak. (*haját igazgatja*) Hajam ganz englisch; Weisheitsflamme ékesíti, egész személyem hasonló a' szép Parisihez. — Latzi! hozd hamar — nem tartom többé.

Latzi. (*Be hozza a' fordított zsinóros kaputot*) Itt van Ts. Úr a' modern Magyar ruha, tessék fel venni.

Korty. Már most derék.

Latzi. Éppen olyan mint a' komedia köntös.

Korty. Értesz hozzá, tudod is te mi a' finom gusztusz, *(leveti a' rajta lévő)* add reám!

Latzi. Ide dugja Ts. Úr a' kezét.

Korty. Szépen áll úgy é? *(tükörhöz megy)*

Latzi. Nagyon szépen; mintha a' Ts. Úrra szabták volna *(alattomban)* pedig olyau mint a' felöltöztetett fajankó a' ház tetején *(fenn szóval)* kalapban, vagy hajadon fővel tetszik menni?

Korty. Hogy gondolhatsz olyat — menni hozd el kalpagomat *(Ismét a' tükörhöz áll)* Valóban igen illik. — Ha Jülíe látna, még jobban szerelmes lenne belém. *(apróxsdit tántzol)*

Latzi. *(Egy molyette kalpagot hozván)* Itt a' nyusztos kalpag is, tsak kótság toll héjja.

Korty. Bizony jól mondd, kótság toll nagyobb majesztászt mutatna.

Latzi. De így is olyan a' Ts. Úr, mint Toldy Miklós, ki a' Frantzia háboruban elesett.

Korty. *(Mosolyg)* Reményem, ha a' koffé-ház előtt menelek, nem kevés embernek vonom magamra figyelmét.

Latzi. Hát engem' nem visz el a' Ts. Úr?

Korty. Te itthon ügyelsz mindenekre *(nézi az óráját)* Itt az órázat; indulok, öszve kapcsolom magamat a' többi társakkal, kik talán már várnak. Latzi jól figyelj mindenre.

Latzi. Jól vagyón, szerentsés útát kívánok, boldogúl térjen vissza a' Ts. Úr!

Korty. Eh! még egyszer megnézem magam a' tükörben. — Bizony nyalka kurucz ficzkóul nézek ki.

Latzi. Mintha kurutzok vezérje volna, tsak hogy kardja nincs.

Korty. Mon Dieu! jó hogy említéd, siess hozd el kardomat is. — Szinte örülök nekemnek.

Latzi. Itt a' kard is.

Korty. *(felkötve)* Most merjen valaki megsérteni, azonnal bosszút kiáltok.

Latzi. Ts. Úr, kérem az Istenért mérsékelje magát! gyilkosságba ne essen.

Korty. Ne félj semmit, jó igyelj mindenre. *(menel)*

Latzi. Kívánatos útat óhajtok! — Hálá Istennek, hogy már egyszer elment, tíz ezer katonára felkészült volna azóta tizenötször. Jó kedvvel ment el, alig ha ismét szokása szerént nem tér vissza. Szerentsés pillantatok reá nézve, melyekben magát boldognak tartja, mert akkor legalább nem akar meghalni, most ha baja leszsz, kardja van, könnyen magába dőfheti a' jámbor, kívált ha megengedik társai.

N e g y e d S c é n.

Júlie, és Latzi.

Júlie. Megcsalattam: kiben legnagyobb reményemet helyeztettem, kinek karjai közt akartam elérni földi boldogságomat, az foszta meg mindentől. — Ah hitlen!

Latzi. *(Magában)* Mi lehet ez?

Júlie. Úgy vélekedtem, hogy Kortyándli Úr társasága adja meg minden kincsemet, hogy ő általa már e' világon Elizionban leszek — de ah másképpen történt! Ő fő oka nemszerencsémnek, készítője Orkoszomnak, ah mért volt eránta olly nagy hajlandóságom! mért büszkén megnem vetettem, első hozzám jöveletekor! most illy illetlenül nem volnék elhagyatva.

Latzi. (Magában) Az én Uramról van itt a' szó.

Júlie. (Latzit még sem vévén észre) Óh csak az emlény is felzavarja érzelmimet, lemondok mindenről szívemben, vagy tört szűrok, vagy klastromba megyek, hogy ott a' falaknak panaszolhassam méltatlan estemet, 's szomor magányban végzhessem éltemet.
(Gondolkodik, azután énekel)

Világos igaznak véltem,
Hogy szívet vele cseréltem,
Híven szeret engemet
Meg nem csalja szívemet,

Most mint elhagyatott árva,
Méltatlan síromat várva,
Panaszolom bajomat,
Nem tűrhetem kínomat.

Melly szerencsétlen teremtmény
Egy leány! — ki mint tünemény
Enyész; ha elhagyatva
Van, 's szíve megcsalatra.

Nemem gyenge, bosszút állni,
Lelkem reá nem tud állni;
Szívem mérgét elnyomom,
Ön magam feláldozom.

(Meglátja Latzit) Hát te mit művelsz? te vagy é Kortyándli Úr Szolgája?

Latzi. Szolgálatjára a' kis Aszszonynak, én vagyok.

Júlie. Az Urad hol van?

Latzi. Elátazott Helikonra.

Júlie. Ah én boldogtlan, mért szerethettem a' hívtelent! — Minden szó nélkül, minden rólam való emlékezet nélkül, így el menni, — a' kőszívű pogány se' tehetne volna. — Ó Helikonon megkapja jutalmát, én itt megcsalatra, elhagyatva nyögök kínomban. Óh szerelem, nagy gyöttelelem!

Latzi. Kis - Aszszony! Tsak tudnám, ki az a' szerelem, 's körmeim közzé kaparíthatnám, megtanítanám emberségre, tudom, senkit se gyötrene többé, mert azonnal a' nyakára hágnék.

Júlie. Boldog ember, ki nem isméri a' szerelmet!

Latzi. Szeretném én nagyon esmérni, de nem lehet, mert nyilván olyan mint a' boszorkány, melly éjszaka nyomja meg az embert.

Júlie. Óh jó ember! sokat boldogít a' Szerelem, nem mindenre néz olly mostohán, mint én rám.

Latzi. Éppen azért dögönyözném meg, hogy a' kis Aszszonyra, és a' Ts. Úrra olly kantsalúl néz. — Szegény Ts. Úr is olly állapotban volt, mint a' kis Aszszony.

Júlie. Melly jámbor igaz ember! Nem — ő belé a' szerelem mézes nyilat lőtt.

Latzi. És a' kis Aszszonyba nem lőtt mézes nyilat? — rossz teremtés oda, és azt lő, mit nem kellenék. Tudom, hogy az én Uramba mérges nyilat lőtt, mivel felakarta magát akasztani, Czenczi kis Aszszony végett; ha én őt nem lettem volna, minden bizonnyal kivégezte volna magát ez árnyékvilágból.

Júlie. Mit hallok? — Hát Czenczi az, kit tárgyává akar tenni szerelmének? és engem csak kiakara játszani? így élt é vissza leányi gyengeségemmel? — Meghalok szégyenemben (*lankad*) Jaj oda vagyok!

Latzi. Kis Aszszony keményen tártsa magát! ez még semmi se.

Júlie. Legmérgesbb nyíl, melly átjárja szívemet.

Latzi. Czenczi kis Aszszony nem szereti, tökéletessen lemondott róla, most pedig egyedül tsak a' kis Aszszony az én Uram szemefénye; legboldogabbnak képzei magát, hogy megtudhatta a' kis Aszszony szíve szándékát, 's eránta való hajlandóságát tapasztalta.

Júlie. Akár mint van, megvagyok csalatva, lemondok minden világi hiúságról; apátnak állok!

Latzi. Az Istenért ne álljon! mert az én Uram is, előjövén, 's megtudván, Papnak, vagy talán még Barátnak is fog állani örültében.

Júlie. Így mutatja meg szent hívségét (*gondolkodik*) Nem. — Klastromba nem megyek — bizonytlan a' kimenet — bizonyosbb ha elvégzem szomorú életemet.

Latzi. Az Istenért! gyilkosságba ne essen!

Júlie. Nem — nem tűrhetek tovább, megölöm magamat — a' kútha ugrok. (*el szalad*)

Latzi. Kérem szeretettel! (*gondolkodik*) No ugyan rá akadt az etzetes kanta dugójára, mint ha tsak szájából pökte volna ki az Uram, ez is hasonló ökör térdű, barom járású — Ha egybe kelhetnek, olyan egypár drága tseléd keveredik belőlök, hogy mássa nem leszs a' városbän. De megyek a' jámbor után, ne talám bolondjában bele ugorjon rovástalan kútunkba. (*el siet*)

Ötöd Scén.

(A szin erdős helyé változik, hátul Helikon hegye, mellynek tetején)

Gyöngyösi, Révai, és a' Nimlány Bakja.

Révai. Szeretett barátom! sok viszontagságokat szemléltünk Magyar Hazánkban elköltözésünk idejétől; vajha az örök végzés úgy rendelte volna, hogy innen is lehetne tudósítani, 's inteni a' maradékot! — sok káros tettektől elmozdítanánk őket.

Gyöngy. Úgy van, kedves barátom! — Itt által látjuk a' dolgok forgását, látjuk a' jövődöt, de nem közölhetjük a' tudatlanokkal; a' múlt életben közölhattuk volna, de a' mély tudatlanság, a' setét jövődőség akadályozták tehetségünk gyakorlását. Ez az örök végezet, elene tenni lehetetlen.

Révai. Sok emésztő férgek támadtak a' haza kebelében, mellyek napról napra szaporodván, marják, szaggatják tápláló anyyok kebelét.

Gyöngy. Sírnék gyakorta, ha lehetne; midőn meggondolom veszendő szomorú állapotját. Virágzása világ végéig látszatott állhatni, de benne tűnik fel, hogy nintsen azon világban semmi állandó.

Révai. Mindent végbe vihetne, ha önn maga nem rontaná tulajdon nyelvét, szokását, ruháját; mert e' három által *Nemzet* minden *Nép*. Úgy hogy a' melly ezek közzül tsak egyet hágy el, a' többi is utánna veszni siet. Utánnok az után a' *Nemzet* is mint egy tűnemény elenyész. — Szokását, öltözetét elébb már megfertőztette a' Magyar, de nyelvét szűzen megtartotta; most

ezt míveli, tekeri, tsavarja, és nyúzza. — Ha a' Nemzeti lélek elúzetik, akkor a' nemzeti testnek is porrá kell lenni.

Gyöngy. Kik a' nyelvnek nyaktekerését munkába vették, szegény jámborok! eszek ágában sints, hogy ez által a' nemzetiséget felforgassák. Sőt inkább erősen megvagynak arról győződve, hogy ez által lehet a' Nemzet virágzó, ámbar nagyon tsalatkoznak, által nem látván a' Magyarinak innen származandó nagyobb aljasodását; mert a' nyelv ügyiben a' legveszedelmesebb utat választották pályájokfutására; önnként é, vagy tudatlanságból? nem bizonyos; de hogy idegen ráhára akarják húzni, igen világos.

Révay. Kétség kívül önnként is, tudatlanságból is visznek véghez mindeneket, mert többnyire minden rontó rossz Magyar, megátalkodott makats; készebb minden rágalmazást, minden feddést elszenvedni, mint a' nyelv kalapálástól elállani. Sőt még a' valódi Nemzetiséget fenn tartani akaró igaz Magyarokat alacsony gondolkodású ízléstelen köznépnek tartják 's megvetik.

Gyöngy. Ha a' Mindenható megakar valakit büntetni, előbb is esztől fosztja meg, azután maga magát elemészi.

Révay. Minket, régi vers szerzőket, alacsony szállongású költőknek tartanak, magokra pedig legszebb neveket raggatnak.

Hatod Scén.

Csokanai, és az előbbienek.

Csokanai. Barátim! nem tudom miféle Sz. Sereg igyekszik Helikonra ének szóval, a'

hang mint a' Bugatzi kántoroké; éppen nem érhetem.

Révai. Bizonyossan azok lesznek, kikről most beszélénk, életekben már oda akarnak jutni, hová mi holtunk után nehezen jöhettünk.

Gyöngy. Talám nem olly vakmerők, hogy az égieknek se hagygyanak békét. — Nézzük, tán nem hozzánk iparkodnak.

Révai. Ugyan ki lehet az nagytermetű, Pávián-képű, a' ki sereg hajtónak lenni látszatik közöttök?

Csokonai. A' leszsz bizonyossan a' többi ügyelője. — De nini! ide jönnek. Még kardos is van közöttök.

Gyöngy. Öltözetjek nagyon különös mint ha mind Dróton tántzoló volná. — Huzzuk félre magunkat; hogy észre ne vegyenek. *(Elvannak.)*

Heted Scén.

*Nimlány Bakja, Kolomposi; Kortyándli,
Schelm eczki, Bugacsi, Bojszi,
Kabak, Serkési.*

(mély csend, a' tájt szemlélik)

Kolomp. Itt a' táj gyönyörű. Kedveltjeim újonnan látszatok magamnak születni, hogy ezen rég óhajtott vidéket megláthatom.

Serkési. Romantisch. — Azonban soká ne húzzuk az időt, egyenessen jelentsük be magunkat a' nagy Díjzónál.

Schelm. Jó tanács.

Korty. Vagyon e' itt Koffeeház, vagy Tracteur? enni fogok puddingt mit Schato. Kasz-

tali kút forrásból is igyunk mindnyájan barátim.

Kolomp. Induljunk tehát felfelé *(midőn mennek, elejbe lépik a' Nimlány Bakja)*

N. Bakja. Halt, megállj! — Ide nem lehet jönni halandóknak.

Bugaczi. Szarvadra a' venyige! Mi már halhatatlan nevet szereztünk magunknak munka műveink által.

N. Bakja. A' ki meghalt, csak az lesz itt halhatatlan, mások kirekesztetnek: azért ti is térjete vissza, 's várjátok el a' rátok mért végzést. Ha érdemet tettetek, jutalom nélkül nem marad.

Korty. A' Nagy Díjzó életben megszokta adni az igaz érdem becsét, azért mi az ő Trónja előtt akarjuk tetteinket elő adni. Barátim mennjünk.

N. Bakja. Meg ne szentségtelenítsétek e' Sz. helyet. Takarodjatok.

Bugaczi. Csak mennjünk.

N. Bakja. *(Gyöngyösit, Révait, és Csokonyait szólítván)* Jertek segítségül! erőszakot akarnak tenni Helikonon, és rajtam.

Révai. Miféle emberek vagytok?

Kolomp. Mi a' Magyar Hazának koszorúzandó művészi vagyunk.

Serkési. Boldogult lelkek! — Mi Magyar Országnak fényes vezér csillagi vagyunk, miáltalunk vezettettek a' Magyarok a' szépnek, jónak, magasnak kies tartományába. Nagyok is a' mi érdemeink a' Hazában, de megfosztottak minden jutalomtól a' fondorok. — Eltekélénk tehát nagylelkűen, hogy Helikonon a' nagy Díjzó előtt kérjük meg, igaztalanul megtagadott bérünket: jól tudván hogy az igaz így soha el nem veszhet.

Révai. Mi okra nézve tagadták meg földieitek a' jutalmat?

Serkési. A' hamis vád az vala, hogy mi a' Nemzeti nyelvet, szokást rontjuk, hogy idegen formára akarjuk húzni, 's így az egész Nemzetet elveszteni; de ez a' mint mondtam hamis vád: mert minékünk főczélunk a' magyar darabosságának kisímítása, mind a' nyelvre, mind pedig a' szokásra nézve.

Kolomp. Ime boldogult lelkek, ezt megbizonyítja Pase portunk is.

Révai. (Olvassa) „Helikon minden Guverneurjeinek, Lieutenant Commendantjának, officier Generauxjainak idvet! Alól írtak bizonyítjuk; hogy ezen levelünket mutató Monsieur Kolomposi, Kortyándli, Schelmeczki, Bugaczi, Bojszi, Kabak, Serkési etc. a' Hazának valóságos szép művészi, 's nagy érdemű tagjai.“ — Monsieur Quaispelaquis Irnök. — Itt mi ilyen nevű szenteket, kiket Leveletek elején olvasok, nem esmérünk.

Gyöngy. A' mint látszik, erőnek erejével akarjátok itt kizsarolni jutalmatokat, melyet a' Haza méltán megtagadott tőletek; mivel nemcsak hogy nem építettetek, sőt inkább rontottatok, kortsosítottatok. — Magatok tartjátok nagyoknak érdemeiteket, tehát magatoknak adjátok meg a' jutalmat is.

Korty. (kardot ránt) El nem tűrhetem e' nagy méltatlanságot. *(Vágni akarja Gyöngyösit, a' ki is eltűnik, Kortyándlinak pedig a' kard kihül kezéből.)*

Kolomp. Lerogyok szégyenemben.

Révai. Így jár a' kevélység, ti még éltetekben akartok Helikonról érdemkoszorút haza

vinni, melly csak holtok utánra van szánva a' jeles férjfiaknak. *(eltűnik)*

Bugaczi. Hogy lehet ez? — Minket az egész Haza szép lelkűeknek nevez, a' koszorúra legérdemesebbeknek tart, meg nem foghatom az égiek' illy nagy igaztalanát. A' nagy Díjzó előtt kérjük fénykoszorúkat, ő adja meg annak elvét, a' mivel nélkülözni kellett a' Haza igaztalanamiatt. *(Méltóságos hangon szózat hallatszik)*

„Az igaz erkölts nyeri el jutalmát, vélt érdemnek itt helye nints. Ti sok munkával keveset vittetek végbe, több kárt, mint hasznat okoztatok, azért helytelen szándéktok bé nem tellyesedik!! — Távozzatok!”

(Mindnyáján eldőlnek.)

(A' fügmény lees.)

II.

MONSTRUM LITERARIUM MAGYARICUM.

RESIGNATIO.

(Schiller után.)

Arkádiában én is benszülettem,
'S bölcsőmnél a' Természet' angyala
Örömjövendőt esküdött felettem:
Arkádiában én is benszülettem;
De szűk tavaszom csak könyűket ad vala.

Az élet' májusza csupán egyszer virít:
Nekem már elvirult,
A' csendes Isten — oh zokogj barátom itt! —
Lemártja életem' bajos szövétnekít,
'S a' tünemény kinult.

Most már borzongató révkompod' nézelem,
 Te szellemek' tisztos szüleje — ősz Öröklét!
 Vedd boldogsági teljhatalmú levelem'!
 Im' azt töretlenül hozóm vissza velem;
 Pályám kíván, nem tudva mi a' Boldoglét!

Éjleplü Biróné! trónod' rémszönyege
 Előtt panaszlatom' fogadd.
 Ama' csillagban folyt egy olly vidám rege:
 Király vagy itt 's a' sors' intéző mérlege,
 'S dijosztónak hívod magad'.

Itt — mondják — a' gonoszt megboszulandod,
 'S jámbort halomzod örömekkel.
 A' szív' redőit te mind felnyitandod,
 Az Ég' rejtelmet felvilágítandod,
 'S számolni fogsz a' szenvedetek.

A' hontlan száműzött nyílt hont lel itt magának,
 Itt végzi a' tűró a' tüskepályát.
 Egy Istenmagzat, kit Valóságnak hívnak,
 Kit csak kevés ismért, de legtöbben futának,
 Letartá életem' délczeg zabláját.

„Fentartom béred' egy más jobbad életre,
 Add nekem ifjuságodat!
 Ez útasítást adhatom vezérletre.“
 En elfogadtam azt egy más jobb életre,
 'S neki adám ifjú örömvilágomat.

„Add nekem Laurát, hű szived' bálványozatját,
 A' kedves drága Nőt!
 A' sír' tulán veszed kinod' kamatját.“ —
 Vértő szívemből én kitépdezém alakját,
 'S fennyen zokogtam, 's néki adtam Ót.

„Az idő, látd, végtlen partimhoz mit repül,
 A' Természet' viránya
 Utána — egy hervadt halottként — elterül,
 Midőn a' romra dúlt menny és föld szertedül,
 Onnan tudd: nincs az esk' beteltének hiánya.“

„„Holtakhoz szól adós kötel'zete,““

A' gúnyvilág így piaszegész,

„„Im e' hazug lény, csak Deszpótok' bérlete,
Téged Való helyett árnnyal kecsgettete;

Nem vagy többé, ha e' káprázat elvész.““

Gunylók' kigyósergeik vadúl elménczgenek:

„„Egy olly dőrtül mellyet csak évület üdész
Reszketsz te? mik tehát azok az Istenek,

Kik csalfán kór világterj' gyámi lettenek,

Kiket kölcsönz emberszükségnek emberész?““

„„Egy bábjáték mellyet gyávás férgekkel fűz

Kegyből az ész 's erősség,

Magas tornyokra felszegzett riadalmi tűz

Melly minden álmoképzeltést ostromba fűz,

Törvényszövétnek a' hol pislá fénnyel ég.““

„„Mi a' Jövendő melly sírokba rejtezik?

Az Öröklét, mellyel hiúsan kérkedel?

Tisztes csupán, mivel csalleplek fedezik,

Onrettentésünk' őrzés árnya mérkezik

A' lélekaggálynak homor tükrével.““

„„Élő alakzatok' hazug képszínlete,

Az idő' múmjaváza,

Mellyet csak a' remény' balzam-szellemzete

A' sírbolt' jégölű hajlékin tengete,

Halhatlanságnak dór-hagymázod azt hívásza?““

„„Te bizonyos jókat reményekért adál?

— A' rothadás őt meghazuglaná —

Hat ezred év hallgat már vesztet a' halál,

Sirjából egy halott kiszállott é vagy száll,

Ki e' Díjzó' létét bizonylaná?““

Látám a' gyors idő partidhoz mint repült,

A' Természet' viránya

Utána — egy hervadt halottként — elterült,

Sirjából vissza még csak egy holt sem került,

'S az Isten-eskü volt bixtom' derék irányja.

Minden vigalmimat tenéked áldozám;
 Trónodnál esdek, bíráld ügyemet.
 A' sokság' gúnyait bátran kudarczozám,
 Mindenha 's csak a' te javaid' bálványozám;
 Díjzóné! most kívánom béremet.

„Egyenlőn kedvelem szülöttim' én imitt,“
 Fgy Geniusz látlan illy választ tevé.
 „Itt két virág — emberfaj halld — így értesít,
 A' bölcs találónak két szál virág virít,
 Él v és Remény e' pár' neve.“

„A' más testvér szálat, ki egyet ímezen
 Virág közül letört már, ne kívánja.
 Örök tan ez, mint a' világ. Itt élvedezzen
 Ki nem hihet, 's a' ki hisz, nélkülözzen.
 Világ' évkönyve a' világ' bírása.“

„Te reméltél 's leróttad béreidet,
 Hited tevé osztály boldogságod' keblét.
 Bölcséidet. bizton megkérdézheted,
 Mit életlen hagyott perczeneted,
 Nem adja vissza semmi Öröklét.“

Reményfy Machamara.

Közli ifjabb

Pethő Gergely.

III.

ÚJTANODAI PROSZA.

Melly szépvék a' livágok és milly kékel-
 vék az emlények a' hepélyeken, hupályokon!
 A' fák máron üstökültek, és idetova zöldvék
 leendnek a' föld' minden sümölcsei, púpjai,
 dúczai, kelései, szőrei, hajai, szeplőji. Az
 eszterágok, kik bekeletkor elröpülvék valának,

mostan már kalandjaikból előelőjelengnek. A' vendégajku fecske ismétlen vörös martot keres, honnan szemvakítéku sarat gyűjtendő legyen, és ezzel minden jámbor utast bemocskolandó. A' banka bangászatot vagyis hangászatot gyakorl, hogy a' szántnokok és vetnökök kényelmesben kalauzolhassák a' tehenek' férjeiket, meg' a' bikánékat, ökörnéket, és leginkább az ökörfiakat vagyis ökrönczöket, kik a' göröngyök' daczára rendbontandók és félreugrányaik és kikirugányaik által a' barázdabilleket azaz barázdabillegetőket elelnyomkodandók, megint 's megint — szünetlen üjlesztendő. Az ebek és kutyák, kik a' jéghideg' zúza' elmúltán örömkaczajjal fitogatják hegyes fogaikat, elkorbácsoltatnak egy *hétágu tatárostorral* a' forró levestül, hogy meg ne dühödjének, vagy is el ne *bajzásodjanak*. *) A' *Kakuknak*, a' mindig *ön* magát *kiabálónak* és a' sok *hópénzes viszhanggal kiabáltatónak*, egy *bátornok kaszát mutat*, és az *Ön* nevü lesz hallgatnok, némulnok, reperoppant nyulnok, tapsifülesfülesnök. Irabirával telvék az *újszósok' forgatéki*, mellyek *újtanodájukbul*, mint a' tűz nélküli füst a' kürtőből, vagy miként a' fülesbaglyok vak odvaikbul, kikiszédelegnek. Bár azok világtalan jöttek a' világra, mégis kénlánggal égvék, mellynél a' *hújlúd megsül*, az *üres Kaponya felsül* és konog a' *Tudománytalan Tár*. Rotyog mint a' kásás fazék a' sokadalmas terv, és potyog mint a' megsárgult férges vaczkor

*) Bajza, a' diplomatikai pontosságu Beretválkozó-tükör' 87ik lapja szerint — dühös kutyát teszen. A. S.

a' tömérdek ficzra újszó. Mi sok ok - fok -
tok zöngeni a' kikeletet, és mi kemény re-
remény, hogy e' takarmány' szükében *tömény-*
telen szalma leszen. — — —

Athanaezkovics Sámuel.

IV.

NE HADD MAGAD' MAGYAR!!!

*Die magyarische Sprache hat wenig einsyl-
bige Worte, wodurch der Vorthail der Wort-
kürze etwas gehemmt wird. Wir kennen keinen
einzigen Fünffüssigen Vers, der aus lauter ein-
sybligen Worten bestünde.*

Magyarische Gedichte.

Uebersetzt von

Johann Grafen Mailáth. S. LXV.

A' nem vélt nász.

Hegy, völgy, sík, rét,
Gyep, lomb, fa, séd
Kis fényt kap.
Lejt a' nap.

Itt sót 's húst 'vész.
Most vaj, liszt kész,
'S mák, méz, víz,
Sajt, osín, íz.

Csün a' zöld táj.
Fut a' hó nyáj.
'S agg ór hon
Tört galyt von.

Mint nyíl száll, főz,
Gyúr, sűt, 's bajt győz.
Van kedv, szesz,
Nincs zaj, nesz.

Ím gyúl a' tűz.
Forg a' gyors Szűz.
Ott bön fejt
Fris jó tejt.

Ó míg így jár,
Rá egy Hű vár.
'S ég, hisz, fél,
Néz, áll, kél.

Nem szűn a' Szép,
Mert gyűl a' nép.
Hű nincs jól,
Még sem szól.

Már kész ét, it.
A' nép od' szit.
A' tál telt,
'S fog az helyt.

A' Hív is ül.
'S les, 's nem sejt; hál
'S csügg, nász, hit
Nem lesz itt.

Fi hús, vagy hány?
Ne kérdd oh lyány!
Egy a' hív.
Ez ép mív.

Fogy majd az ét.
Nem a' vig lét,
Mit az est
Nyújt, ad, fest.

Vid a' sok lény.
'S hogy forr a' kény,
A' Szűz dall.
De jajt hall.

Hű, bút nem rejt,
'S könyt, 'smély szót ejt:
„Ah, gyöngy Arcz!
Dúl a' harc!”

„Mért e' bda kép
'S két?” „lyány mond 's lép.
„Fogd e' kézt,
'S üzd a' vést.”

A' szív szűt kér,
'S idv, azt ha nyér!
Lát a' hold,
Ez hű volt.”

A' nép szem 's fül.
E' tett mit szül?
Mi lesz még,
'S mi a' vég?

És a' vén mós,
Ki gyám, pap, 's jós,
Kel, áld, int,
'S úgy fojt kint.

Csend lön; 's a' pár
Egy test, 's zeng már.
Er hón ver,
'S szent a' szer.

A' nép megy, vál,
'S kinn a' fűn hál.
Benn Nős húny.
Melly szép szűny!

Ha más nap jó,
Lesz új férj 's nő.
'S lesz új elv,
Csak prity nyelv!!
'S brit rom telv.

Jó György.

V.

PONORI THEWREYK JÓZSEFHEZ.

1.

Úgy van, édes Barátom, nagyon meghök-
kentem, midőn olvasám a' *Budapest* szót, mi-
vel tapasztalám, hogy olly járatlan vagyok a'
geographiában, hogy arról, és annak hol- fek-
véséről semmit nem tudok. Elővevém tehát
Hübner' Lexiconát németül is magyarul is, de
haszontalan; elő egy csomó külföldi 's magyar hazai
földleírást, vagy újmagyarosan szólván, *földé-
szetet!!!* de mind hiában, mivel a' *Budapest*
szót a' földnek öt részében sehol sem tudtam
fellelni, 's így arra a' gondolatra vetemedém,
hogy annak a' holdban kell létezni. Mint-
hogy azonban mindeddig *Lunagraphiát*, azaz,
holdászatot nem irtak — ámbár holdas író a-
kármennyi vagyon a' Világban — nem leheték
szerencsés meghatározhatni, ha *Budapest* a'
holdnak foltoz vagy pedig folttalan részében
fekszik e?

Illy geographiai tudatlanságomban földhez
verém a' Stultidiumot — Észficzam czimü
munkát — midőn ez történnék, betoppana
hozzám egy függelék-stultidius — pótészficza-
más, ki megértvén bajomat, méltóztaték engem
abból eme' szayaival kisegíteni: „Uram! mí új-
szószok valamint minden egyébben, úgy a'
földészetben is mind megannyi új talokat te-
szünk; ezen találmányok' egyike a' *Budapest*,
vagy *Budpest*, vagy *Bupest*, vagy pedig *Bust* szó,
melly annyit jelent: „*Buda és Pest városok.*“

Nem tudom, ki gyártotta azt a' boldogtalan szót. Elég az, hogy a' gyárászt vagy gyárnokot annak gyártása' alkalmával jó órája teljességgel elhagyta volt! — — Tisztán emlékezem, hogy gyermekkoromban, mikor apám' házánál laktam, egyszer a' fejősasszonyok vígyázatlanságból a' júlitejet a' kecsketéjjel egy edénybe töltvén, az öszve ment és megromlott; mellyet anyám megtudván, legottan megparancsolá a' fejősasszonyoknak, hogy azt többé ne tegyék, mert a' kétféle dolgot soha sem jó összekeverni, csak azért, hogy mind a' kettőnek egy színe van. — Oh édes Barátom! most, midőn visszaemlékezem, — vazy az emlékoszlopra felfüggesztendő Kisfaludy Károly klasszikai kitétele szerint — *visszakérődzöm emlékezetemmel* — a' gyermekkoromban hallott dolgokra, azt tartom mindenben, de leginkább a' literatúrában, hogy az öszvekeveréstől őrizkedjünk, ha a' megromlástól menekedni kívánunk.

Minekutána a' Pótészficzamász eltávozóék, illy gondolatokat forgaték elmémben: „boldog Isten! minő vastag botlásokra vezérli az embereket az elhiresedés' viszketege, 's a' bitang írói mania! A' magyar geographiának és világos törvénynek ellenére *Budapest* szót csinálni, valódi szemtelenség, és talán még ennél is több! Hála legyen az égnek! hogy Országgyűléseink' hiteles jegyzőkönyvei amaz éretlen, üres agy' idétlen szülöttjét, a' *Budapest* szót nyilván meghazudtolják! mert különben a' járatlan és tapasztalatlan, és éppen ezért az oktalan újításra olly igen hajlandó siheder pór azt a' tudálekos vulpansert majmolni indulna!“ Budán, Dec. 10dikén 1833.

2.

Édes Barátom! egy grammati kosszal történt hosszas kínomat kell elbeszélnem. — Egy Monsieur Pontiplenus — így nevezé magát az a' grammaticaférezelő, kiről tudósítani akarlak — hozzám jöve tegnap reggel, és így kezde darrálni: „En Mr. Pontiplenus, vagy újdivatosan, Hídteli úr vagyok, új tanodász, vagy rövidebben, új tanász, és ha kell, irkanász, és különösen nyelvész, és mivel a' nyelvészetet — veszett nyelvet — nagy tökélyre, vagy rövidebben, nagy tökre vittem, nyelvtökész, azaz, tökéletes nyelvész, vagy gramm tikosch, azaz, grammatikos; melly *tudi kötelemben fejemmel és nyakammal*, azaz, tudományi kötelségemben már jó darb id őt forgok. Látandó valék az Urat is, 's küzlendő vele újszószkönyvemet, mellyet mostanlag kiadandó vagyok. Ezen könyvben annyi ész fog lenni, mennyi még eddig semmi szó-meg' tudománytárban nem vala; például, ott fognak állni ezen legújabb szósütemények is az ész' tepsijébül: „szélész (szelesdi, szeles ember, szélpali) *hölgyész* (más' feleségébe szerelmes) *fitész* (magát haszontalankodva fitogtató) *rőpész* (az üres levégőben kóborló ész) *hitelész* (ki mindég a' hitelt kergeti) *tenkész* (a' ki jószágait szükségtelen eladogatja; innen egyszeri *tenkész*, a' ki csak egy, és kétszeri *tenkész*, a' ki két jószágát adta el) *végrendelész*, (a' ki korán testamentumot készít; innen *ötvenész-végrendelész*, a' ki pro maxima securitate ötven bizonyossággal iratja alá kora testamentumát) *gyengész* (Schwächling, vagy gyenge eszü? még nem tudtam meghatározni) és több efféle *ész-szavak*. Melly példákból köz-

fényre bocsátandó újszöszkönyvem' eszét az Úr hitelesen és világosan előre megismerendő lehet."

Képzelheted kedves Barátom, hogy most, midőn szeretett testvérem' véletlen elhúnytát gyászolom, melly kinos gyötrelem vala azon csudálatos nevű 's eszű embert kihallgatnom, mert érzékeny szivemet egy második, az elsőnél sokkal marczonglóbb keserűség fogta el — hogy hazám' nyelve, a' szép magyar nyelv az illy kontárszavak és himpellér szófűrészelők által előbb, utóbb haldoklani, 's talán ki is fog halni; de ha megmondom, hogy azon Szerencsétlen *fityész* (salva venia) azaz, a' szavak' végén fityegő ész terminatióval előntött szökönyvre praenumeráltam — mert a' *fityész-író* reászedett, akarom mondani, reávetett, méltóképen kinevetsz. Pesten, Jan. 29dikén 1834.

3.

Szeretett Barátom! hivatalos foglalatosságim kevés időt engednek a' levélírára, még kevesebbet a' literatúrával való bajoskodásra. Ezért írok ritkán és töredékesen. Hogy tisztségi dolgaim egészen elfoglalnak, az talán igen jó; mert különben meglehetne, hogy engem is elragadna a' versdüh a' halhatatlanság' koszorúja felett legio versészekkel vagy eszetlen verselőkkel tépelődni, kik a' Vadászkürttől a' Síp-útczáig, mint száraz ősszel a' tarlón a' hosszú pókhálók, mindenfelé nyulánkoznak. E' szép kezdet után, könnyen elmémbe ötlöhetnék, sőt szivembe fúrhatná magát ama' vágyféreg, hogy magamat tudósnak tartassam, és szótöbbséggel tagnak bevétessem, mire csak ezek kívántat-

nának; a' Világ' bolondságait Hitelesen magasztalni 's valamelly régen elfeledett irkafirkát egyik idegen nyelvből újszavakkal és a' még meg nem állapított helyes írás szerint magyarra fordítani. Oh Thewrewk, Török! Ovidiusnál nem olvastál oly szörnyű általváltozást, mint a' millyenen én fognék átbukni, ha a' szokás szerint, könnyeden az észbeli tehetetlenség' zsoldosává felkenetném. Mindennap meglátogatnám a' mese-költésből ugyan kivénült, de a' mesebeszédű Világ' Hiteles szolgálatjában levő Fáy Andrist, kinek kedves hölgye főzte étkekkel rakott asztalánál az egyik Aurora' valódiságáról bizonyosságot tett firkásztanukkal együtt torkolodnám, Csokonaynak egyik legeredetibb énekét *) dalolnám, a' magyar nyelvről terveket készítnék, minden ülésre új javaslatot gondolnék, az előre kicsinált beszéd szerint szavalnék mind a' leendő tagságra mind az arany jutalomra, 's ennyi ipar-tivornya után pipámból vastag füstöt eresztgetnék és a' Backhushordó' csapját szopogatnám, és mértékletes Fáy bátyánkon csudálkoznám, ki még a' mulatságban is jó példával megy elő, hideg pipából dohányozván és üres pohárból iván. Mit Thaisz András is, midőn a' Tudományos Gyűjteményt szerkeztette, dicséretekkal nem egyszer említett, és éppen ezért Fáynak nem igen alkalmatlankodott.

Már e' sorokból is észreveheted, mennyi lelki ajándékkal bírok, tudós szerepet játszani: de ehgem a' tiszti kötelesség hív, és örökre felednem kell Fáy Andris' asztalát és a' tudós-kórságot.

*) Drága kienesem galambocskám,
Csikóbőrös kulacsocskám 's a't.

Elég volt magamról beszélnem, már rólad is kell valamit szólnom, a' mi téged érdekelni fog. Egy nevezetes Úrral való beszélgetésem közben, előhozám előtte a' Beretválkozótúkrüt, mit ő alig halla, 's legottan így szóla: „én Törököt soha sem láttam és író nem vagyok; ennél fogva szabadon mondhatom ki, a' mit érzek. Thewrewköt, mikor satyrizál, a' farkas-hoz hasonlítom, melly ha a' mételyes birkákat üzőbe veszi, megszasztja, a' hátul kullogókat nem igen bántja, hanem a' kolompes Kost üti le. Minthogy több nyelvet értek és beszélek, alkalmam volt sokféle idegen nyelven irt könyvet olvasni életemben, de őszintén megvallom, hogy engem soha egy-egy munka annyira nem mulatott, mint a' Beretválkozótúkör; lehet e valami furcsábbat csak képzelni is, mint a' *Lipcsében Vigan Vakondokoskodó Hottónál kijött írka-firka' felülmulhatatlan megkorbácsolása?* Török sem nem Sutor sem nem Szabó, mint ezek a' Beretválkozótúkörben igen elmésen előadatnak; hanem *Szücs, a' leggyakorlottabb szücs, ki a' legravaszabb rókának több év alatt öszvelövetett bőrét is úgy kicsáválja, hogy azt ragadozra veszik, a' kik jóízűn nevetni szeretnek.* Ha nekem annyi gyermekem nem volna, jövedelmem egy részét arra fordítnám, hogy Töröknek esztendőnként jó fizetést adnék, hogy erejét és tehetségét a' satyra' 's epigramma' mezején tökéletesen kifejthesse. Így azonban megelégszem azzal, hogy munkájit több példányban megveszem és jó barátim között elosztom.“

Barátom élj boldogul és vigasztald magad azzal, hogy jó embereid vannak. Budán, Július' 17-dikén 1834.

M. E. m. k.

VI.

S Z É N Á T - O R.

(Szónyomozási nevetség.)

A' divatozó magyaromania' könnyüfejű hajduji között legutolsó szerepet játszanak az úgy hívott philocompus - philoparabolas - philologusok, kik kígyót békát kiáltanak mind azon érdemes Nyelv-tudósok ellen, kik valósen megmutogatják, hogy valamint minden más mívelt nyelvben, úgy a' magyarban is voltak, vannak, és lesznek kölcsönvett és meghonosított idegen szavak. —

Minthogy penna' élére kezdém hányni ama' kérkedő 's vakmerő fogas nyelveseinket, kik literaturánkban — anseres continuo clamore intempestivi — megérintem röviden az ók nagy foglalatosságokat — a' szünetnélküli ígepeczér-séget, melly által azt akarják elhitetni a' világgal, hogy minden a' nyelvünkben létező idegen-eredetű szó *valódi* magyar gyökérből származik. A' többi között az egyik ígepeczér azt akarván egy némelly derék férjfiak előtt bebizonyítani, hogy a' „*Senator*“ szó, nem deák, hanem igazi magyar ige, monda: „a' nyelvünkben divatozó „*Senator*“ szót nem lehet a' deák *senex* szótul deriválni, mivel az valódi magyar szó, 's e' két ígéből tétetett össze — *Szénát or*“ — Mire a' hallgató Derékek' egyike mosolygó hagnon emez észrevételt tevé: „„az Úr' mesterséges állításának hallása után egyebet nem mondhatok, mint ezt: — az Úr „*Szalmát or*“ — azaz — olyan, a' ki szalmaismereteket orozott — „Erre

az elmésen lesújtott ígepeczér mint egy meghunyászkodott kutya, onnan elorsant.

Kis Bencze.

VII.

BOS NEOLOGORUM.

(*Néhai Veridicus Jakab' hátramaradt írásaiból.*)

Tegnap egy társaságban — de nem a' tudós, vagy majd megmondom, minő tagászságban — — szó tétetek arról, hogy a' nyomtatás' könnyebbítéséért, leginkább pedig a' szép' tekintetéből — mit a' szem szokott megítélni — a' *nak* és *nek* végzetek' történetes elmaradását vagy talán művészi kihagyását jelentő apostrophus magyar könyveinkből egészen kiküszöböltetnék. Mivel maga a' Szóló 's hangja szelíd volt, javaslata könnyű vita után elfogadtatott.

Midőn a' 'negállapodás' bővebb felvilágosítása végett egy csomó példát akarnának felírni, betoppana közibek egy szeles ember, a' ki, mint igéjiből kitetszék, az ők beszédét lopva végig hallgatta volt. Ez azonnal monda: „én tudós, én literator, én neologus, én polýhistor, én minden vagyok, és minden könyviróval levelezek, ezért engedjék által nekem azt a' tisztet, hogy példákat diktáljak, és polymathiámat előttek kitüntethessem.“ Erre egy csendes *igen* hangzott mindenki' ajkáról. Most az újszószt így szólta: „hogy van magyarul, *bos neologorum*?“ melyet tüstént ekként írának le előtte: „,,a' *neologusok* *ökre*.““ Mire ő illy észrevételt íra a' táblára: „az, hogy a' magában is csúf *k* betűt apostrophus nem rútabbítja, igen jól van, de maga a' fordítás az újiskola vagyis *újtanoda* szabályi-

val ellenkezik, a' birtokos kijelentve nem levén: az csugán így van jól: „a' *neologusok ökrök*.“ Ennek hallására az egész társaság felállott és nagy kaczajjal eloszlott.

VIII.

EGY POLYGONIUM POLYOPTRUM*) MAGYARICO-LATINUM' TÖREDÉKE.

Sietek a' Velenczei Szappanpor' készítőit arról tudósítani, hogy én a' *bos neologorum* kitételnek illyetén fordítása' alkalmával — „a' *neologusok ökrök*“ — jelen voltam és annak hitelességéről jó lélekkel bizonytságot tehetek. Egyéb-iránt azt is van gyönyörúségem jelenteni, hogy ugyan azon szempillantatban, mellyben azt hallám, író, még pedig anagrammaticus író levék, és ezeket tevém papirosra: „minden olyan ember, ki tudományával kérkedik, nem egyéb, mint *tudatlan, literarator, kakodaemoniás neológósch, polyhistrio*, leveles *gala-meg' palamáttyás*, kire nem *epi-* hanem *epegrammát* kellene írni 's a' t.

Sokszegi 's Sokszorozói
Kistúrkörfy.

IX.

SPECTRUM MAGYARICUM „ÚJSZÓSZ“ DICTUM.

Inclinat die spatiabar in for publ: offertur
mih monstros fig human: perterritito,

*) Ein Glas, dadurch man eine Sache vielmahl sehen kann, jedoch kleiner, als sie ist.

„Yagy gúny - torz - borz - kép!

Újszószt Mílye szép!”

se, et os magna sonaturu, dixit. Ego, qui non era nesciu, dari spectra praesert inter neologos magyricos, repent magamhoz vèni, atque kurjontani coepi:

„Örök tan ez! nam gyrgatho relict, idolon vagatur, senex macie et livore confectus, promissa barba, horrenti capillo, cruribus longis, longisque manibus.“

Ill autem repos:

„Én is arkádiában BENszülettem!“ „„„Ohe! jam desine,“““ ego sic orsus, „„„ugyanis inkább vesszen el a' Világ, mint sem minden BANBEN filkó Arkádiában szülessék!“““

Nunc famos spectrum abiit, excessit, evasit, erupit — disparuit.

Ego vero újra antiquam curázsám habui: satis enim erat tam diu tremere, quam diu spectrum, caussa timoris, aderat.

Pseudo-Plinius,

Verbomanus latino-magyricus.

X.

STOCKFISCH-MOSÁS.

A' Beretválkozótúrkör' szeles hósei — az újszósztok — egykor a' Pest megül kibúván, egy tündér (?) dereglyére ülének és a' csendes Duna' hátán ide 's tova evezének, hogy, ammint mondák, egy szép kedvmenetelt — Lustfahrt — tegyenek. Történt, hogy az erkölcsi szél a' természeti szelet megindítá, 's ez csak hamar a' messze rejtező felhőket és fellegeket a' folyam

felett összecsódltvén, olly zápor kezdé aláhullni, mint a' millyen hullhatott a' Nőé atyánk' meg' Deukalion' idejekben. Minthogy az elemmentumok olvasni nem tudnak, és ha tudnának, holmi Észficzam ezimü hitványságokat olvasni nem fognának, legkevesebbet sem tágítottak, az Észficzamász, és ennek társai ellen dühöngeni. Mikor ezek mindnyájan kétségben, és a' partokra kitódult nép' egy része bámulatban, más része szomorúságban volna, egy magas szózat a' fenségből ekképen harsoga: „nincs semmi veszedelem, mivel Júpiter Stockfischait csak mosogatja, de kivégezni teljességgel nem akarja.

Tövisy László.

IX.

F E L E L E T

a' Tudományos Gyűjtemény ez évi folyamatajának I-ső Kötetjében megjelent, 's itt következő kérdésre:

„K é r d é s.”

„Nagy örömmel értettük Wigand Ottó Könyváros úrnak folyó holnap' I-ső napján költ figyelemre méltó előfizetési jelentéséből abbeli dicséretes szándékát, hogy honunkat egy nagy terjedékű 's közhasznú munkával kívánja gazdagítani. 'S mivel a' dolgot figyelemre valóban méltónak leljük, 's velünk együtt több előfizetni kívánó olvasók is annak lelhetnék: ohajtanók ha némelly tudnivalók iránt,

mellyek a' jelentésben vagy épen nem, vagy csak homályosan érintettek, a' jelentő a' közönség előtt teljes felvilágítást adna; és ugyan:

1) A' jelentett munka czíme: A' tudományok' és mesterségek' közönséges tára ellenkezésben állván a' magyarázatúl zárjel közé tett Conversations-Lexikon (Társalkodási tár) czímmel, sőt egyenesen Ersch' és Gruber' nagy encyklopädiai Lexikonjok' czímének: Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste fordítása lévén: a' jelentett munka ennek kivonata lesz-e, vagy a' tulajdonképeni Conservations-Lexikonnak, 's hányadik? kiadásának fordítása, vagy kivonata, talán némelly' magyar czikkelyekkel is toldva vagy pótolva? Sőt

2) Mivel egy írói egyesület' kidolgozásáról tétetik említés; nem fog-e a' munka eredetileg, a' közelebb említett könyvek' valamelyikének plánjában 's szellemében, szerkeztetni, különösb' tekintettel a' höní dolgokra?

3) Kikből áll azon írói egyesület, melly a' munka' kidolgozását felvállalta, vagy legalább kicsoda a' kezeskedő és számadó Redactor? 'S ezt annyival több joggal (jus) kívánhatjuk mint-hogy azon néhány epheméri becsű munkácskák' íróji közül, mellyeket a' jelentő e'korig tulajdonivá tett 's kiadott, alig emelkedett felül valamelyik, a' nyelvnek mellyen ír, grammatikai 's stylistikai tekintetben, középszerű ismeretén.

4) Millyen lesz a' munka' formatuma (nagy, közép, vagy kis nyolczadrét?) typusa (millyen betűkkel, 's millyen gazdálkodással nyomtatva?) 's mennyi mindenik kötet ívszámának minimuma, azaz: hány ívnél nem fog mindenik kötet kevesebből állani?

Remélvén hogy a' jelentő ezen igaz kívánságinknak a' közönség előtt minél előbb teljes elégséget fog tenni, neki a' kiadandó munkához sok szerencsét, 's dolgozójinak a' Szent Lélek' bő áldomását kívánjuk. Pesten, Jan. 31d. 1830.

—r—y.“

Ezen kérdésben —r—y felszóllított, hogy a' nálam megjelenő Tudományok és Mesterségek Közönséges Táráról világosabban nyilatkoztassam ki szándékomat, 's egyszersmind olly kifakadásokra vetemedett, mellyek ezen tárgyat épen nem érdeklik, 's azokat figyelemre se méltatnám, ha —r—y a' magyar Literatura néhány lelkes előmozdítójit minden ok nélkül meg nem támadta volna. Azon írók nevei, kiknek munkájit tulajdonommá tettem és kiadtam, nagy részint közönségesen tiszteltetnek, 's munkálkodásaik, mellyekre azokat a' Haza buzgó szeretete lelkesíti, nem hangzottak-el sok dicső érzés felserkentése nélkül. — A' kérdés azon pontjaira, mellyekre a' folyó hónap 6-dikán költ jelentésem meg nem felelt, most válaszolok, 's a' fenforgó ügy elitélését a' TT. Közönségre bízom.

Az 1, 2 és 4-dik p o n t r a alább 's említett jelentésemben látható a' felelet.

A' 3-dik p o n t r a. Itt a' kérdező világosan elárulja kaján szándékát. Mert —r—y nem Honja díszét, nem a' magyar Literaturát viseli olly gondosan szívén. Épen nem!! Irigység mondotta pennája alá az írottakat! Különben nem kelne ki azon irományok ellen, mellyek, ha nem volnának-is tiszteletre méltó férjfiak munkáji, 's ha a' TT. Közönség nagyobb részének kedvét

meg sem nyerték volna, lelkes hazafiak haladni akarásának emlékei. Hogyan bátorkodik az, ki- nek egy két fordított értekezése és kivonatja a' Literatura nagy mezején csak annyi, mint egy két barázdavonás, régibb munkásokat olly oldalról megtámadni, mellynek ő épen nem mutatta remekeit. Hol van munkája a' magasabb nemben, melly lelket rázna? hol az édesen-kedves könnyűben? hol a' szorosságot kívánó komolyban? Lehet ugyancsupán kritikus is valaki, önteremtésű munkák kiadása nélkül, de nyomatékosabb szava, a' ki maga nyújt példát is. Az illy önérdemű pedig mindenkor szerény és igazságos.

Az én magyar árúczikkelyeim következők: „Vétek sulya,“ „A' Fösvény,“ „A' kis Gyula könyve,“ „Pali és Minka olvasni tanul,“ mind a' négy Döbrentei Gábortól. A' két első a' nyelvtudósok és a' TT. Közönség ítélete szerint helyesen eltalált fordítás; a' két utolsóeredeti, 's ezekben olly tehetséget nyilatkoztatja az író, melly nem sok szerzőnek tulajdona. Döbrentei szeliden leereszkedik a' gyermeki elméhez, 's gyengédeden érdekelve az ifjú kebelt, a' gyermeket oktattva mulattatja, 's a' zsenge szívben szeretetet és kedvet gerjeszt az olvasáshoz és tanuláshoz. Ki tagadhatja Campe nagy érdemeit? minden nyelvre le vannak fordítva irományjai, 's élni fog a' magasztalt számtalan esztendő lefolyta után is. 'S ime a' Magyarok Döbrentéiben kezdik tisztelni Campéjeket. „Stylusa“ egy szívvel lélekkel vallják, „tisztá, folyó, eleven, könnyenérthető, 's egészen kis tanítványainak értő-tehetségéhez van alkalmaztatva.“ Ha úgy irt volna, mint —r—y, a' hogy hallom, ok nél-

kül lett volna gyermekek számára munkája, 's így megbizonyította, mikép kell stylusát a' tárgyhoz mérsékelni. Felséges Császári Királyi Fő Herczegasszonyunk is, tudósíttatván a' munka minéműsége feől, tekintetbe vette Döbrenteinek ezen ritka téhetségeit, 's kegyelmesen megengedni méltóztatott, hogy „a' kis Gyula könyve“ az ifjú Herczegnek legyen ajánlva. De azon megkülönböztetett jutalomban is részesült Döbrentei, hogy első próbatétele a' magyar ifjúság legkedvesebb olvasó-könyve lett, 's kevés idő múlva második kiadást fog kívánni.

A' köz tiszteletben részes Kis János, Thaisz András, 's ezeken kívül Balogh Sámuel, Lencsés Antal 's mások irományainak kiadása szembe-tűnő bizonyosságul szolgál igyekezetem oda célzásának, hogy a' magyar Literatúrát közhasznú és mulattató munkákkal gazdagítsam, 's meg vagyok győződve, olly uton indultam, mellyet kárhoztathatni senki nem fog. Mivel pedig Magyarországot második Hazámnak ismérem: úgy vélem, hogy jussom vagyom, azt nem tartani igaz hazafinak, a' ki Honom javára célzó igyekezetemet illy kaján módon megtámadni bátorkodik.

Wigand Otto,
Könyváros.

XI.

F E L E L E T

a' Tudományok és Mesterségek Közös Tárának szerkeztetése tárgyában.

Mi is viszont örülünk, ha őszintén szóllott a' kérdező, hogy örömmel olvasta Wigand Ottó-

nak a' mult hónap 1-ső napján költ jelentését, 's sietlünk válaszolni az 1-ső és 2-dik pontban tett nyilatkozatásaira.

Az 1-re. A' jelentett munka czime: **A' Tudományok és Mesterségek Közönséges Tára**, megfelel ezen címnek: **Allgemeine Real - Encyclopaedia**; mert „Real“ itt a' dolgokat (testeseket és testetleneket) jelezi (lehetne tehát **Dolgok Encyclopaediája**); minden dolog pedig vagy Tudományok vagy Mesterségek tárgya. Meg-egyezik továbbá a' német Real-Encyclopaedia éjszak-amerikaiangoly fordításának czimével: **Popular Encyclopaedia of arts, sciences, literature, commerce, politics, geography, history, biography and all useful knowledge of general interest**; merta' mi „Közönséges“ szónk, valamint a' popular-t, úgy general-t is magában foglalja; nem áll tehát czimünk ellen-kezésben a' **Conversations-Lexicon** szímmel (nem *contrarium*, annyival kevésbé *contradictorium*;) ámbar nagyobb kiterjedésű ennél, mellynek, a' szók értelmét tekintvén, egyedül a' Társalkodásban előforduló tárgyakat kellene magában foglalni. De ezen cím nem is magyarázatul tétetett a' zárjel közé, a' mint véli —r—y, hanem inkább figyelmeztetésül, valamint ez a' német Real-Encyclopaediában történt, mellynek kiadója, értésére esvén, hogy sokan a' foglalatjának meg nem felelő **Conversations-Lexicon** címmel meg nem elégedtek, fő czimül a' Real-Encyclopaediát vette, 's az elébbit zárjel között csak azért tartotta-meg, mivel a' munka hire ezen név alatt terjedt-el. Feltételünk volt,

's az *Is*, felül rövidebb czímet adni majd a' magyarban, de ezt: Társalkodási tár, mellyet a' kérdező javallani látszik, el nem fagadhatjuk; mert *lexicon* (*λεξικόν*) nem tárt, hanem szókönyvet, szótárt jelent; a' hirdetésekben pedig a' *Conversations - Lexicon*t megtartani tanácsosabbnak találjuk.

Ezen czím: A' Tudományok és Mesterségek Közönséges Tára, nem egyenesen Ersch és Gruber nagy *Lexiconja* czímének fordítása; mert *ἐγκύλιος* értelmé *circularis*, körös, lévén; és *παιδεία*, eruditio, institutio in bonas artes, tanítást, oktatást; *Encyclopaedia* körös tanítást, a' tanítás körét, tudományok körét, tudományok és mesterségek öszveségét, tudományok közönséges ismertetét, ismerektek tárát jelentvén, világos, hogy a' fentebb kitett czím, valamint Ersch és Gruber *Lexiconja*, úgy a' német *Real-Encyclopaedia*, az érdeklött éjszak-amerikai *Encyclopaedia*, az angoly: *Cyclopaedia*, or a *universal Dictionary of arts and sciences*, 's a' franczia: *Dictionnaire Encyclopédique* czímének fordítása is lehet.

Azt sem foghatjuk-meg, hogyan juthatott —r—ynek eszébe azon kérdés, ha valljon a' jelentett munka Ersch és Gruber *Encyclopaediájának* kivonatja lesz-e, ha tudta, hány kötetben fog ez megjelenni, 's hogy 1818-diktól fogva, és így 11 esztendő alatt mintegy 20 kötet jelent-meg, és ha meggondolta, mennyi időben kerül az érdeklött *Encyclopaediának* elkészülése.

A' 3-dikra. Minekelőtte a' kérdezőnek ezen pontban tett nyilatkoztatásain csodálkozni kezdenénk: legyen szabad előzőleg érinteni né-

mellyeket. Előttünk vannak a' Tudományos Gyűjtemény Kötetjéi, 's szemünkbe tűnik azekben Fenyéry Gyulától egy két recensio, egy két fordítás és kivonat. A' kihalt Tudósok és Írók —r—y alájegyzéssel diszeskedő jegyzeményei, ha más kütfőkből nem tudnók is, hogy —r—y = Fenyéry Gyula, világosan bizonyítják, hogy az említett recensiók és értekezések legközelebb rokonjai. Végig tekintgetvén Fenyéry Gyula 3—4ívre terjedő szerzeményeit, meg kell vallanunk, hogy a' stylus általjában darabos, euphoniát híjában keresünk, 's ha néhol érteni akarjuk, előbb németre kell fordítanunk, hogy vajjon magyarul mit kell vala mondania. Az is kitetszik ezekből, hogy Fenyéry a' nyelvnek, mellyen ír, grammatikai tekintetben, közepszerű ismételére fel nem emelkedett; mert hibásan hajlított, helytelenül használt és törvénytelenül származtatott szók híjjával nincsenek. Például ezeket terjesztjük-elő.

(1827-diki T. G. I. K. 771) „Az ötletek 's célzások megköttetlenségöknek megszoríttatása.“ (1828. VI. K. 115 l.) „Az élőknék előképek.“ Nem hangzanék-e kellemetesen, ha a' bírt dolog egyes ragasztékozá harmadik személyétől a' k elmaradt volna, így: az élőknék előképe, vagy még kedvesebben: az élők előképe? (1828. II. K. 110 l.) „A' Németek gondolataiknak szerfeletti kifejlésök, csendes egyszerű életök mellett, néminéműképen megháborítja természetök öszhangzatát.“ (Ugyan ott 112 l.) „Schillernek, ezen legkomolyabbnak, legérzemenyesbnek, 's nemesbnek mindenek felett.“ Melly

igen fülsértő a' sok ök és nek, ezeket pedig a' constructio más fordulatja által könnyen el lehetett volna távoztatni.

(1827. I. K. 801.) „A' Pesti játékszínen nagy javalással fogadtatott.“ (1828. II. K. 1121.) „Lord Byron gondolkodó és festő vala együtt, de még több is, és saját karaktere geniejét a' német geniustól még igen meg hagyja különböztetni.“ (1829. VI. K. 1211.) „A' hegy lábánál.“ Magyarul vannak-e ezek? Mi így mondanók: játékszínben; megkülönbözteti; a' hegy tövében.

(1827. I. K. 751.) „A' külföld legkülönneműbb termékei“ Nem figyelmeztet — r — y azon grammatikai törvényre, melly azt kívánja, hogy az e' féle szók első fele hasonlíttassék, p. o. bőkezű, bővebb kezű, nem bőkezűbb, tehát nem is különmeműbb.

(1828. II. K. 113. I. a' jegyzetben) „A' Franczok Moliérjének egynéhány vígjátékai közelítnek a' tökélethez“ Valóban felettébb merész ítélet! és más valamelly duzzogó kritikus után. Fenyéry, úgy látszik, csak a' genie lankadtságát kapja-fel. A' lelket, lelket kell felfogni abban; különben Homeros, Ossian, Shakespeare, Voltaire mind csak közeli tevékenység a' tökélethez? Be silány az a' csak árnyékon kapkodó kritika, midőn a' teremő szellem dicsőségét elhagyja! — 'S továbbá kellemesebb e Fenyérynek a' Francz mint Francia? 's miért nem Moliérjöknek? Ez vagy inconsequentia, vagy tudatlanság, mert Moliérjöknek nem többes szám. Tökélet és tökéletesség nem egyértelmű. Talám még így is fog írni a' kérdező: Eljárok kötelemben, e' helyett: Eljárok kötelelességemben.

Attól, a' ki ilyenekre nem ügyel, várhatjuk-e, hogy azon kényes különbségre figyelmezzon, melly p. o. a' nedv és nedvesség, a' magány és magányosság között vagyon? (1829. I. K. 122 l.) „hogy itt a' régiek rejteményeibe kell avattnia.“ Rejtemény, ha a' származtatásbeli ragasztékot tekintjük, olly dolog, mellyet valaki elrejtett; *mysterium* (*μυστήριον*) pedig titok, szent-, szépséges titok. Kár volt Pariz Pápaiba nem tekinteni! (1828. VI. 118. l.) „Óskiadás“ Miért nem régi kiadás? Ős egyéb értelmű. (A' fen kitett kérdés 3-dik pontjában) „s ezt annyi-
val több joggal (jus) kívánhatjuk“ Jog nem jus. Ezen szó hajdan jobb kezét tett, a' mint Sz. Margit életéből ketszik, mellyben ezeket találjuk: „az ewiogyával, az ewiogyának hatalmával“ Sz. István jobb kezének klastroma is így neveztetett hajdan: *Conventus de S. Jog*. Lásd Sándor sokféléjét,

(1828. II. K. 128 l.) „Főügyészévé.“ Gróf Teleky József ezen czimú értekezésében: „A' magyar nyelvnek tökéletesítése új szavak és új szóllásmódok által“ (I. Jutalom Feleletek Pesten 1821. I. Köt. 153 l.) az ász és ész származtatásbeli ragasztékról ezt jegyzi-meg: „Ezen végszócska, úgy látszik, valamivel bánót jelent, mindég személyekre vitetik, 's csak magán érthetőkhez járul; rossz tehát szűlész és írász, de a' magánérthetők közül is csak olyanokhoz ragasztathatik, mellyek valamelly testes tárgyat fejeznek-ki, a' testetlen dolgokat jelentőkkel nem fér össze, rossz tehát ügyész“.

Avagy azt nevezi-e —r—y tökéletes *stylis-tának*, a' ki olly kellemetesen, olly érthetőképen, olly eredetileg ír magyarul, mint önnön maga?

azt jó grammatikusnak, a' ki hibásan ír, mint önnön maga? 's (hogy Berzsenyinkkel szóljak)

„— A' ki mindég új szót fúr farag,
'S a' leghelyesbet százfelé csigázza.“

mint önnön maga? —

Mi így vélekedünk, hogy a' stylus a' gondolatok legcélrányosabb előadása, 's megkívánja a' belső és külső hijánytalanságot és szépséget. A' belső hijánytalanság a' logikai helyességet, a' külső a' grammatikai hibátlanságot, érthetőséget és szükséges rövidséget foglalja magában; a' szépséget a' külső érzék kellemes hangzásban találja, a' belső érzés előtt pedig méltóság és elevenség által nyilatkozik. 'S egyszersmind általjában elkerülhetetlen, hogy az író stylusát a' különféle környülállásokhoz alkalmaztassa. Kis János, Döbrentei Gábor, Thaisz András, ezen közönségesen tisztelt Literátorok stylusa a' legközelebb előszámlált tulajdonságokkal méltán dicsekedhetik, 's hogy mind őket, mind a' Wigandnál megjelent többi munkák íróit is egy Fenyéry ok nélkül támadja-meg, ítéljék-el, 's szóljanak azon hazafiak, azon nyelvtudósok, kik igazán szíveken viselik a' magyar nyelv ügyét.

Előre bocsátván ezeket, meg vagyunk győződve, senki sem fogja vétkül tulajdonítani, ha azt, a' mit — r—y 3-dik pontjában állít, még az írás nemeiről és az igaz ízlésről tisztában nem lételnek nevezzik. Ohajtanók ennél fogva, hogy, ha jövőendőben valamelly jelentésünk homályos vagy hijányos lenne előtte, ne terhelteessék egy kis békés türessel lenni, 's vegye az irandókat jobban gondolóra, és a' szerénység törvényeire szorosan figyelmezzzen. Neki csak azért is, úgy látszik, sokkal több szük-

sége van a' Sz. Lélek bő áldásaira, ne bocsássa
tehát addig másra, míg maga nem érzi áldo-
másainak bő terjengéseit.

O honi szent Genius! távoztasd-el a' vis-
szavonás undok szörnyetegét, 's tűnj fel a' béke
palmaágával Literatúránk egén, hogy azon válasz-
tottak, kikre a' sors a' magyar műveltség elő-
mozdítását bízta, 's a' kiknek kebleiben szent
tűz lobog minden honiért, egyesített erővel si-
ethessenek azon szép célhoz, mellynek elérése
dicsőbb fényben fogja ragyogtatni Nemzetünket.

Pesten Febr. 25-dikén 1830.

Cserneczky József,
Redactor.

XII.

Ki szerkeztetője A' CONVERSATIONS - LEXICON magyar kiadásának?

Ti egy Anyának a' Hazának magzati
Szelíd Minerva tisztelőji, fájdalom,
Ti mint a' részeg vad Ráczok kardra kelvén
Egymást vagdalják, vagy mint mikor a' neki hőszült
Darvak szaggatják magokat botor ostobasággal,
Egymásra törtök! Virág Benedek.

Fenyéry, Bugát, Bajza nem éppen csinos
móddal állanak-ki a' Conversations-Lexicon ma-
gyar kiadása ellen. Elvesztegeték ezen Urak ju-
sokat, mellynél fogva majd megjelenésekor ítélt-

hették volna meg. Egyiknek se lehet már hinni, nem a' haladás tiszta szeretete megelegíti őket.

Stettner Györgynek, akarám mondani, Fenyérynek szemét szurja, gyermekek számára irt két kis munkám. De, nem szabad é kinekkinek azon mezején dolgozni a' tudásnak, mellyen neki tetszik? Homályosítsa - el, ohajtom, minél előbb valaki az ön eredeti próbáimat, mert a' bölcs általlátja, melly szükséges ott is megindítani nemzeti műveltségünket, sőt a' serdülendő nyomot, maradozásink miatt leginkább kell megmozgatni.

Bajza, szerkeztetőnek engem hiszen, 's azt mondja igen szépen, hogy a' redactio körül *bujkálók*. Ha volnék, miért ne neveztem volna meg magamat? Mertem azt eddig is tenni. Egyszerű résztvevő vagyok a' munkában, egyéb semmi. Megkért Wigand Ottó Ur 's felvállaltam ötféle rokon tárgy czikkjeit, mellyekhez talán jobban értek. Így ajánlkoztak többen 's a' három Ur mulatságos leczkézései után, megint kedvesebb neveikben való dolgozásra. Annyi igaz, felette ohajtom hogy mindég több tiszta eszü 's ingerrel Író vegyen részt e' nagy munkában, mert Nemzetünk közé egyszerre mindenféle érdeklő ismeret terjed-el általa. Kit is ne lelkesítne ennek elgondolása, kit ne ragadna-meg azon édes vágy, hogy annak csonka czikkjei Hazánkról jobban adatván elé, a' külföldet is vezessék. 'S olly díszszel kivíva ohajtanám e' megtámadók elől, mint a' hogy egy nagy Vezért, kinek élete kincs az Országnak, nemesen küzdve visznek bátor helyre, hősei. Törekedni is fog, tökéletesen hiszem, minden résztvevő, szakmánya jelessé tételén, mivel arról kiki maga felel. Így vala ez

D'Alembert nagy Encyclopaedliájával, így mene végbe a' német *Conversations - Lexicon* munkája, így kell ennek történni a' magyarral, mivel egy főnek mindenre, nyomosan elágazhatását csak járatlan képzelheti, minél fogva itt is eszébe, az egésznek áltvizsgálása, megítélése senkinek se juthatott, de azért a' czikkelyeket rendbeszedő, a' szükségést azok nyomtatása körül bizonyos szabás szerint elszerkeztető, Redactornak magát még is tiszta lélekkel nevezhető.

Az ügyet *nemes lelküleg féltő Három!* a' nyelvre nézve szerette volna e' munkát tenni gyanússá. Igen! Mivel az Irók benne, helybe-hagyható alkotásu új szókkal fognak élni, a' nyelv tulajdon fordultát nem igyekszenek elfacsarni, hogy a' kétkedő magyar olvasó közönséget, a' külföldi könyveket folettébb is megszekott főbb rendet nyelvünk szeretetéhez vonhasák, ellenben az oknélküli németes francziás kifejezést, a' mik által Fenyéry, Bajza a' nyelvnek emelkedését erőszakosan hirdeti, kerülük 's így a' feszingő, úgy nevezett új iskolának dicsó nyereségei visszaadandó prédákká válnak. — Ugy van, több vonást tudok már, miképp engednek-meg fortélyt is magoknak néhányan e' tárgyban 's kivált azokat gyűlölik, kik a' nyelv elébbvitelében, a' vigyáztató közép utat tartják 's nem ismétlik Barczafalvi botlásait. Tudom, kiket kell dicsérni az ő recensiójiknak, kiket elejteni. Párt! mindég párt! haladásunk reményeit szeldelő tulságok. Reá akarnak egykét embert disputálni a' közönségre, pedig az el nem fogódottakban lévő természeti jó érzés, a' despotát visszataszítja. Ekképp törpéskedik apróságon kapás egy idő oltá Literatúráunkban és örök-

ké csak a' mások munkájának marczanglása ! Miért nem követi az ifju magyar kritikus Bitnicz szép tónusát a' megítélésekben ? Vagy álljon-ki, ha nagy erőt érez magában, uj ingerü eredeti alkotásokkal, 's nagy eredetiek hív másolatjainval döllyf nélkül, éreztesse azok csinosult szellemében nyelvünk emelkedését. Önkint következik ezek által a' silányabb munkák homályosodása, 's a' megint más ifju lángészt Literatura mezejére indultában, az elébbiek érdemeinek összeszaggatott koszorúji nem szomorítják vissza ; hanem a' szívesen megismert fáradozás dicsőítése ejteti könnyét mindig magasabbak véghez vitelére.

Valóban, kezét inkább egymásnak, a' szép Haza nemzeti miveltségét emelni kívánók, ön megtagadással. A' német 's franczia száz meg száz Iróknak egy tizede dulakodhatik, elég marad még egymás iránt barátságos figyelemben élő, a' mi a' lélek miyét kölcsönösen hatalmasítja. Mi talán 5 millió tiszta magyarból származó néhány igyekező, ha mindig zuzzuk egymást, a' nemzet kiemelkedésének — vége. Minek az örökké meg örökké neveletlen csipkedés keserítése ? És miért ? Beteg hiúságból, mert érett értelem így nem dúl. Ellenségünk, ha volna nem fogadhatna ellenünk biztosabb pusztítókat. Önfényecske leszegését mondom az Egész dicsőülhetéséért, a' ki azt nem tudja tenni, csak izgágája a' szent közügynek. Gyökerestől ki belőlünk a' tolakodó veszekedést, a' miatt a' régi Honnak is romjai !

Tudományban 's művészségben bizonyosan segíti a' tiszta izlés terjedését a' józan kritika, melly a' munkák magas szépségei mellett fogyatkozásait is kijeleli. De ezen méltóságában

csak akkor marad - meg, ha azon félszegség nem hánytorog. Tiszta ellátásu lélek vezérli azt, mivel szív igazgatja, nem ferdik epében, sokkal fennebb keblü mintsem irigység szemével sunnyogna. Csendesen keresi a' valót, melegedve kiált fel a' szépen, disztelen mocskolódás nélkül törli ki a' gyenge helyet, mert azon nemes kényessége túl emeli.

Ennyit itten 's ezt is csak a' közönség iránti tiszteletből, hogy tudja miben a' dolog, mivel Wigand Ötő Urat vallomása szerint, az előfizetés második meghatározása óta mostanig 1000 körül lévő előfizető tisztele meg bizodalmaival — Én az említett Urak csatázását olvasni se fogom. Tehetnek a' mi tetszik, felelni nekik nem fogok, mint most Bajza kifejezéseire sem, melyeket csak mástól hallék, mint a' bujkálás szép szavát is. A' Vének sulyának előheszéde azokra nézve mindent eligazít 's világosságot ad összehasonlítása Bajza kritikájának milyen természetfelel, ámbár azon a' gyengéd dalu Szentmiklóssyval bánásakor már szörnyülködni lehetett. Bajza inkább csak daraboskodni 's hizelkedni tud. 'S az illyennel szóllalkozás csak időt rabol, pedig

Szép életünk olly hirtelen tűnik

Es a' művészség olly lassú titok.

Április 6. 1830.

Döbrentei Gábor.

B A J Z Á N A K,

A' Tudományok és Mesterségek Közönséges Tárának Redactora én — az alábbirt' — vagyok; de a' mit vállamra vettem, nem olly felette terhes, mint Bajza véli. Minden czikkely alatt az

író névjele látható leszen, 's kiki felelni fog az általa dolgozottért. Innen kitetszik, hogy a' munkának bírása nem vagyok, nem leszek. A' mit pedig a' Redactorság kötelességemmé teszen illy környülállásban, érzem, — mondhatom a' nélkül hogy sérténém a' szerénységet, — nincs erőmen felül, 's minden igyekezetem egyedül oda fog czélozni, hogy tökéletesen megfeleljek tisztetek. A' ki tőlem megtagadni akarja a' Redactor nevet, bizonyítani látszik, hogy ezen szó értelmére jól nem emlékezik.

A' Wigand Úr első 's második jelentése 's—r—ynek adott feleletem között lévő orthographiai különbségből könnyen állalláthatta volna Bajza, hogy az érintett két jelentés nem az én munkám. De a' „kontár-és himpellérkezeket, fonák planumot, félszeg tudományt, gondatlan munkát, inconsequentiaikat, grammatikai és stylistikai tudatlanságot, és visszás logikát“ az Olvasó csak úgy hinné-el, ha a' figyelmeztető állítványát *csalhatóanul* bebizonyította volna.

Bajza a' közölt cikkelytöredékek megbírálásába is ereszkedik (!) 's mondja a' többek között: „már ma a' nemírók között is vannak, kik grammatikai rendszabás szerint írnak.“ Ezt nem tagadom. De ha el nem felejtette volna, hogy valamint a' nemírók, úgy az írók is, majd nem mindnyájan más meg más rendszabásokat követnek, 's hogy az a' fajúk, mint önnön magasaját grammatikájokat legtökéletesebbnek tartják: mást csupán azért, hogy ezen szót: törvényjét nem j nélkül írja, „tudatlannak“ nem mondana.

De nem leszen talám felesleges Bajza ez esztendei Auroránkban megjelent munkácskáját

's az előttem fekvő figyelemztetést megtekintgetni. (A. 273 l.) „*több ízben*“ (278 l.) „*sok évekig*“ (Figy.) „*több férjfiakra*“ Itt a' *sok* első grádicsa pluralissal, második grádicsa *több* egyszer singularissal, egyszer pluralissal van szerkeztetve. Bár mint gondolkozzam, törvényre nem találhatok, melly kimentené ezen inconsequenttiát. (A. 277.) „*Olly keservesen sirt, hogy lehetetlen volt hallani.*“ Mondhatjuk-e keservesnek a' sirást, ha nem halljuk? Ha pedig a' siró csak könnyeket hullatott, 's száját vonította-el, az egész tétel Chimaera. Vagyon különbség a' *hallani és hallgatni* között. (281 l.) „*Egyik kezében a' vízedényt, másban Milka kezét tartva.*“ Kitetszik innen, hogy Bajza az e' féle *ik* felől nincs még egészen tisztában. (U. o) „*Ütete, vetett, gyomlált*“ Miért nem vagy aligmúlt, vagy egészenmúlt mind a' három? (A. 274) „*elválna*“ (Figy.) „*válhatik*“ Mi a' középigék hajtogatása? (A. 294 's máshol) „*boldoglét*“ Nehéz elhinnem, hogy szűrnyeteget ne teremtene, a' ki így teszi-össze a' szókat. Bajza szerint ez is jó volna: *szépember*. (A. 293) „*Reszketve hullnak könnyetm mindég feléd csak te messze szép világ*“ Itt Bajza számkivetettjének könnyei *honja felé hullnak* (!) Én a' könnyeket mindenkor perpendiculariter láttam hullani, 's ezen poétai kép előttem akkor nem szűrnyeteg, ha a' számkivetettnek vagy kedvesei vannak lábbal fordulva felé, vagy könnyei nem olyanok, mint másokéi, 's motu parabolico feruntur a' messze szép világ felé. Eszembe juttatják egy tréfás elmének ezen szavait is: „*Gleich Kanonenkugeln rollen Thränen aus den beiden Augenmörsern mir.*“ Bizonyossá teszem Bajzát, hogy illy szabadságot a' „*pictoribus atque poëtis*“ 's a' t. sem ad.

Hasonló tévedéseket bőven hozhatnék-elő, de minek untassam az Olvasót? azonkívül is ilyen hiányokon a' szemek hunyorogva sikamlanak-el. Bajzát kérem csak, mondja-meg: kik „alapos ismeretű, világos értelmű, önállású, 's nem lengeteg ítéletek között habzó fejek“? 's a' félszeg tudományt 's a' t. az echonak ne kiáltozza.

A' mit Bajza az általam feltett Hunyadi Mátyás című czikkely 16 sorból álló kezdetéről mondott, arra csak ezt felelem: Hogy Bajzának azon tudomány megolvasgatására, mely leges rite cogitandi et disserendi proponit, igen, igen nagy szüksége volna, bizonyságul szolgál a' stylus logikai helyessége azon kívánságának által nem látása, mely szerint, ha az okozatot (causatum) — Hunyadi Mátyás elfogattatását — előadjuk, elkerülhetetlen érinteni az okot (causa) is — Hunyadi Mátyás elfogattatása okát. De miben nem talált még gáncsot a' Kritikaster?

Hogy Bajzát 's a' többit a' megszóllamlásra irigység serkentette, az Olvasó könnyen által fogja láthatni. Az irigységnek oka pedig ez: —r—y, Bajza's mások hasonló foglalatú munkát készültek kiadni; azt Wigand Ur nem tudván, planumokba vágott, dolgozóknak pedig nem hívta-meg; így szerterepültenek azon szép álmok, melyek göröngyös constructiók, elmetélt, kurtafarkú, béna 's törvénytelen szók képeiben lejtének teremtojlik körül. Illy megjátsztatásnak okai azonban önnön magok a' tisztelt Urak, miért nem adták szándékokat a' Publicumnak tudtára, ha gondolatjok a' Wigand Urénál elébb megért agyokban? De boldog Isten! ki nem vetette volna e pénzét az Olvasó, ha olly munkát kapna,

mellyet nem értene: ha az orvosi tudományhoz tartozó czikkelyek illy szókkal bővelkednének: rázttáj, gyógytanoda, allövet (Klystier!), hason-szeny, különszeny, üzönczgyógyász, ábra, nyom-da, ajkküteg, higag, éptan, kérlob, agylob, ütér-dag 's a' t. 's a' t; ha —r—y fajú stylust kellene zörögtetnie? 's a' t. 's a' t.

Hogy Wigand Úrnak a' Tudományok és Mesterségek Közönséges Tára kiadása mellett mercantilis czéljai nincsenek, nem állítom, hi-szem a' könyvtáros sem égi lény; de Bajza „nem legszebbekről“ hibásan álmodozik. Méltóztassék az Olvasónak tekintetbe venni, hogy minden kötet — a' mint a' negyedik jelentés mutatja — mintegy 40 ívből fog állani, mellyek-hez mappák és rézmetszetek is járulnak; ír-nyozza Tárunk előfizetési árát a' német Real-Encyclopaediához; végre hasonlítsa-össze a' magyar és német Olvasók számát: nem de méltán kér-dezhetem: Mi nyereséget várhat a' kiadó? Igen igazságtalan, csupa hirtelenkedésből olly ember-nek kétkedni becsülete felől, kiről meg nem bizo-nyíthatni, hogy „megjátszotta“ a' Közönséget, 's Bajza ezt tenni sem átgallotta.

En részemről, valamint ezt, úgy *Bajza az igaz és illendő korlátit nem ismérő kifakadásait, mellyekből figyelmeztetésének nagyobb része áll, azon hévnek tulajdonítom, melly határon túl ra-gadja a' Bajza féle embereket, midőn nem a' Nemzet javaért, a' mint amitólag állítják, hanem saját érdekéjéért szóllamlanak-meg.*

Illy környülállásokban Bajzát ezekre ohaj-tanám inteni:

1. Legyen több tisztelettel a' honszeretet iránt, 's mellékes czélok elérhetése végett ennek alakjába ne vonuljon.

2. Elégedjék-meg azon hiedelmével, hogy napkint sugárzik már Literaturánk egén; de legyen szerény 's el ne felejtse, hogy nem rég jött-fel, 's még igen, igen sokat kell délpontig haladnia.

3. Jusson eszébe, hogy nem könnyű hitelt nyerni annak, a' kit kajánság ihlet jóslóvá.

4. Ha kritizálni akar, tanulja-meg előbb a' Kritika és Kritikus szónak valódi értelmét. Ha véleménye ellenkezik máséval, adja illendőleg elő, 's ha mást okokkal bír elfogadására, köszönet leszen jutalma fáradozásának.

5. Azon újságleveleket, melyekre Wigand Úr második jelentésében hivatkozik, a' nevezett könyváros boltjában, ha tetszik, tekintse-meg.

A' többit elhallgatom, 's csak a' felől teszem még bizonyossá a' figyelmeztetőt, hogy ennekutána sen kinek ellenem szóló koholmányait olvasni, 's időmet illy nemtelen csatára vesztegetni nem fogom.

Cserneczky József.

HÚSVÉTI PIROS TOJÁSOK

Bajzának 's czinkos társainak méltatlan megtámadásaira.

*Quid inmerentes hospites vexas Canis!
Ignavus adversum lupos? etc. etc.*

Hor. Epod. Carm. VI.

Vagy is magyarul

Csokonai Vitéz Mihály

s z e r i n t:

Biz' én nem is törődöm már,
Akárki mit beszéljen.

Gyakran rúgást ejt a' Szamár
 Betsületes személyen,
 És jámbor is jár ott, ahol
 Egy két trigy kuvasz tsahol.

Akárki mit felőlem mond,
 Mind szél után botsátom,
 Volt mindenkor, 's lessz is bolond;
 De volt, 's lessz is bardtom.
 Béhúnyom hát fülem' szemem'
 Érzem tulajdon érdemem'.

De másra m'ért is hallgatok?
 Szándékomból ki zár ki?
 A' mint vagyok maradhatok
 Olly ember mint akárki.

— — — — —
 — — — — —

Ha kell, kedvem szerint eszem,
 Kottyfittyre nem szorúlok.
 Helyén van még az én eszem;
 Ollytól nem is tanúlok,
 Kinek kobakja KORPAVÁR,
 'S a' tzinke is tart tőle már.

Érzem saját jó szívemet,
 Más embernek nem vétek.
 Még is, ti TZENKEK! engemet
 Szitokra felvevétek.
 Ha néha én botlottam is;
 De a' ti lelketek hamis.

Más az hibában torkig ül;
 Még is darál felőlem;
 Bár engem a' jámbor betsül,
 Tsijést teszen belőlem.
 Kurvanyja! hadd fecsegjen ő,
 Hold - töltre tán észére jő.

Hogy többet irjak, a' megtámadás oktalán alá-
 valósága, az olvasó Közönség eránt való

tiszteletem, s tulajdon emberi érdemem
 érzése nem engedik; különben is óhajta-
 m, ha kiki, a ki író tollat fog kezébe,
 meggondolná előre, hogy az nem orozva
 gyilkoló eszköz s hogy

— — Ingenuas didicisse fideliter artes
 Emollit mores, nec sinit esse ferus.

Thaisz András.

Pesten April. 10-d. 1830.

XIII

Az Ország szerte ösméretes fiatal tudós

ZAJBAJ ÚRHOZ,

egy csupán józan eszé, ósz hajú, békét szerető
 tudatlan.

Rumpatur, quisquis rumpitur invidia,

Martialis,

Hazánk nagy pislogó mécsse,
 Drága kedves Zajbaj Úr!

Túrje Kegyed-is, (mert veniam petimusque,
 damusque vicissim) hogy gondolatimat Wigand
 Lexicona ügyében egyedül és egyenest Kegyed-
 hez intézem. Nem azért teszem pedig ezt, mint-

ha azint' olly nagy mécsre, mellyből hasonlóképpen nagy bőséggel mind a' faggyú, mind pedig a' kanócz illatos, és fényeskedő füstöt ereszt, nem találtam volna; korántsem; hanem egyedül azért, mivel Kegyedhez, Zajbaj Úr, mint a' kérdésben forgó ügy leg-főbb piszkálójához leg-több mondani valóm van. Külömben is Kegyed az, ki az ifjú magyar írók között csaknem legtöbb maga-elbizottággal (valamint egy olly nagy, és fiatal tudóshoz illik) bír, és legtöbb tudós gőzt bocsát ki maga körül, úgy hogy én az Úrnak, kedves Zajbaj Úr, azt javaslottam volna, hogy ne a' finom, vagy éles, vagy lágy epigrammáról, hanem a' tompa ugyan, de buzgó faragatlanságról, ezen cím alatt Zajbajság egy jó vastag könyvet írni méltóztassék; és mester kezével e' tárgyban nekünk magyaroknak a' gorombaságról egy olly rendszeres szép theoriát nyújtson, mellyet még a' híres Bentley sem haladhatott volna meg praxisában.

Mivel pedig az Úr a' finnyás complimenteket nem szereti, mert azok kivesszik az embert saját characteréből, és így a' faragatlanságok abba belé 's vissza teszik; azért én is, neha eddigelé a' nyájasságot és szelídséget kedveltettem, olly nagy tudóst mint az Úr követhetni szerencsének tartván, és imitator servum pecus az Úr tudományának nagysága tekintetéből lenni nem átalván, a' mit mondani akarok, szíves örömet mondok az Úrnak szemébe, bár mint kápráznak azok, és bár mint sértsek szavaim az Úr mértékes füleit.

Wigand a' Német Conversations-Lexicon szerint magyart hirdet, honunkra alkalmaztatva, kikérvén szándékaról nem csak az e' célra

összeállott; hanem más tudósaink véleményeit is. E' meghívásra íme elő-állt tőntént F. Úr a' Tudományos Gyűjteményben; 's négy felvilágosító kérdést téven; azt tudakozza a' harmadikban „Kikből áll azon írói egyesület, melly a' munka kidolgozását felvállalta, vagy legalább kicsoda a' kezeskedő vagy számadó Redactor? 's ezt annyival több joggal (mert a' régen bevett szót jus mi szegény tudatlanok és bönem avatottak értették volna, a' jogot pedig, ha a' jus szó értelmet kijelentene is, még meg kellene tanulnunk érteni) kívánhatjuk; minthogy azon néhány epheméri becsű munkácskák írói közül; mellyeket a' jelentő ekkorig tulajdonivá tett, 's kiadott, alig emelkedett fölül valamellyik a' nyelvnek, mellyen ír, grammatikai 's stylistikai tekintetben közepeszerű ismeretén.”

F. Úr, elméje nagy mértéknek roppant, és eredeti világlása mellett is; a' Franczia Journalistákat látszik majmolni; kik még nem tapasztalván, mit fogvának a' Ministerek cselekedni, minő utat választani, milly intézeteken fejöket törni, már előre kárhoztatják a' még előttök a' Király választottjai alatt ösméretlen Jövendő történeteit. F. Úr is tehát főképp' csak azt veszi tekintetbe, kitől származik valami? nem pedig mi származik; és már ez ám a' genialis, nem pedig baromi utánazás; mert ugyan miként is lehetne valami jól, okosan; és szépen vagy mondva, vagy írva, a' mi vagy ollykor egész a' csömörig és emelgésig édes méz gyanánt (mint p. o. és stilistikai helyett 's stilistikai) F. Úr kerekded szájáról le nem szivárog? vagy pennája után, valamint a' barázda után a' vetés (melly sűrűségével ugyan a' földet homályba

borítja) a' gyönyörű érthetatlenség fellengősségig egeknek nem emelkedik?

Igaza van tehát az Úrnak, drága kedves Zafraj Úr, hogy az új Lexicon sorsa csak ugyan gonosz lábon áll, mert az Úr 's F. Úrtól mankókat nem kérvén, botlása és bukása osalhatatlan, és nehéz csak képzelni is ne haladtával morbum vultu, incessuque fateatur. Hęc ego quidem fatisimputo, és erőtlén-lelkemmel siratom honom fátomát, melly olly nyombrék, és gyáva emberek kezébe szolgáltatá a' köz hasznos ösméreték tárárt, quorum simplicitas miserabilis, et quibus furor non tantum non dat veniam, sed quoniam in antecessum insequitur, az akár fordítva, akár eredetileg készüendő czikkelyek silánysága miatt.

Wigand könyvárost-is, ki Literaturánk elősegítéséhez buzgón fogván, méltán gerjeszté maga ellen nagy embereink üldözéseit, okkal lehet sajnálni; mivel nem apróságokon kapó, hajsza-hasogató, mindent piómozó, szüntelen veszekedő, a' szokást majd mindig, az euphoniát pedig igen gyakran megvető, nem ritkán a' nyelvet nehezítő, a' sovány, 's még fület-is sértő szószármaztatásokban gyönyörködő, hanem valódi írói tehetséggel bíró, és egy szabad Nemzet nyelvét kifejlése kárával felette szoros nyűg alá szorítani irtózó tanúlt azemélyeket (kik sem az okos, és szebben hangzó neologismust, sem pedig a' régi, és fülnek némellykor inkább kedveső szokást, ha az érthetőségnek nem árt, sőt azt könnyíti, ócsárolni nem hajlandók) felkérven, eddigelé csak 1000, nem pedig már 2000 előfizetőre tevé szert. Ha az Úr, drága kedves Zafraj Úr, az új Lexicon ügyét meg nem szabadítja,

ugyan ki lett volna képes olly alkotmányt, mellynek alapja nincs, az össze-rogyástól megóvni? úgy bizonyosan 100 előfizető sem akadott volna; ha pedig az Úr is a' dolgozók sorában fénylenék, kétségkívül most már Wigand legalább 3000 előfizetőt számlálna, mert az Úr írói neve a' dolgozók írói nevét megmentette volna azon szennnytől, mellyet rólok semmi hatalom le nem törülhet többé, minekutána az Úr jó nevöket, és híroket mérges epés nyálával bepiszkolni igyekezett. Mivel azomban Döbrenteinek csak parányi ítélő tehetség juta, az Úrra pedig bőven pazérlotta a' természet ezen ritka ajándékát, azért kár lett volna nem hallatni Zajbaj. Úrnak a' (neki süket) publicum előtt kellemes szavát, annál inkább pedig, mert csupán az lehet czáfolat, a' mi az ő maró szájából az enyészet örvényébe leperreg, és csak azt viszi Aeolus fia, Boreas in mare creticum 's annak buborék várai közé, a' mit ő, a' híres Zajbaj tudniillik, pofászkodva szét fúj, és szétvihároz.

Be bölcsen cselekszik az Úr, drágátlan kedvetlen Zajbaj Úr, hogy nem akar némelly ellenvetési apróságokkal bibelődni, és azokkal időt veszteni; az Úrnak valóban más dolga van, hogy sem az illyekkel vesződjék. Nem kis fáradságba kerül a' faragatlanság theoriájának dicső példában is in syllogistica forma ad seram posteritatem transmissio. Erre hívta-még az Urat hazánk jóltévő geniusa, mert a' faragatlanság theoriájában, és praxisában fekszik ám a' megczáfoló erő. Csak egy lépcsővel áll alább ezen üdvözletes eszköz a' vesszőnél, botnál, korbácnál, és farmatringnál, mellyeket mind az életbe,

mind literatúránkba olly üdvösséges behozni, és arra szoktatni a' himpelléreket, hogy a' kontárokat sujtogassák; már így meglágyúl bizonyosan, és kipuhúl mind életünk, mind literatúránk, valamint a' kender a' tilóban. Ha p. o. F. Úr a' harmadik pontját minden sértés nélkül okosan, és bölcsen úgymint az elsőt 's a' többit írja, mert a' munka czimére nézve, ez az első jegyzék valóban igen fontos, mivel még az eredeti cím Conversations-Lexicon sem felel meg annak, a' mit a' német tudósok általa értetni akartak, úgy több ugyan a' haszon de kevesebb a' lárma; a' dolgozók, (a' mit tettek is az óta) hála érzéssel helyesebb címről gondolkoztak volna; a' szép 's józan eszű, és valóban tudós Balogh Úr felett nem csattantak volna kiméletlenül a' súlyos korbács pattogásai; a' két B. Úr, és F. Úr neve nem jutott volna az avatatlanok ösméretére; egy szóval a' magyar agyvelőben meghagyatott volna a' velő, legkisebb agyba ütés nélkül is.

Döbrentei p. o. felette hibázott hogy Yorick leveleit egyenest az eredeti Angolból; nem pedig Francziából fordította; hasonlóan botlott, midőn az új iskolának feszengő írásmódját emlegeté; mert hiszen nincs, és nem is lehet semmi elő-menetel feszülő igyekezet nélkül. Jól, és szépen van hát p. o. mondva: szépen néz-ki az Úr, a' helyett jó színben van az Úr, és Isten hozzádot aratni valóban helyes, és szerencsés metaphora, mert német írókban is olvasható. Felette bő beszédű lehetnék, drága kedves Zajbaj Úr, ha az új iskola tanítványainak írásaiból az o' féle okos, és gyönyörű utánazásokat és nyelv gaz

gadagításokat mellyek, anyyi genlebe, és egy-szersmind elme-feszülésbe kerültek, lajstromoz-ni akarnám, de nem merem, mert az Úr ma-ga mondja, hogy az Urak pártot formálnak, 's mind annyszor bátran, és tartalék nélkül fel-szólalnak, valahányszor írói lelketlenséget, és gyávaságot látnak. Mivel pedig az Urak se gyá-vák se lelketlenek nem lehetnek, természetes következés, hogy az, a' mit az Urak monda-nak, soha se gyávasággal se lelketlenséggel ra-kott nem lehet, azomban az mindég lelketlen és gyáva vagy gondolat, vagy érzet, vagy ki-tétel, a' mi az Uraknak nem tetszik, és ez az oka mért osipkedik, sujtják, és zúzzák az U-rak a' magokon kívül másokból kirívó fél-szedségeket, és nem engedik, hogy az Urakon kívül mások is kontárkodhassanak. Ezt pedig ugyan csak helyesen cselekszik, mivel a' lel-kesebb íróknak még siklásajkat-is merő tisztel-kedésből követésre méltóknak tartják, sive ci-noedum, sive vestigia ruris redoleant. E' sze-rint alkalmaztató valóban az Urakra is Lessing mondása. Úgy vagyon, drága kedves Zajbaj Úr kételkedve csudáltatnak az Urak a' hazában, nem azért mert vakon, és szolgailag a' jót, a' helyest, ha kedvenczeiktől nem ered, nem akar-ják becsülni; hanem mivel studio venerationis, imitationisque még azt is, gyakran magasztal-ják, a' mi finnyás, facsart, feszengő, mintegy irtózáván a' természetestől, mert ez útféli (csak hogy nem mindenik bukkan rá mindég, noha lába előtt fetreng) és mivel magok elbíztaban főképp', és kirekesztőleg csak magasztalójik-nak, és ön nagy talentomaiknak (mert ki gyű-lölje magában a' nagy érdemet) vakon, és szol-

gailag áldoznak. Ez a' némes önértés. kaptaj-fel az Urakkal az utolsó ítélet riasztó trombitáját; mellyel a' jövődőségnek más írók dicsőségét, vagy gyalázatját a' csordák, gulyák és nyájak pusztáin is keresztül harsogtatják, méltán megfelejtkezvén némellykor némes buzgóságokban, hogy nem merő pusztákból áll magyar ország, és hogy a' hegyek, berkek, 's bérczek között nem vész el, sőt még jobban vissza verődve hangzik a' trombita harsány szózatja.

Ne terheltessék tehát kérem, drága kedves Zajbaj Úr, midőn fiatal elbizottsággal minden okadás nélkül Döbrentei Nándor-Fehérvárát csörgőnek csattogónak, és a' Kenyér-mezei Diadalt pöffeszkedőnek, 's ezek szerzőjét plagiariusnak hirdeti, (ámbar Szabó Pál az övé) azt a' kint is kitrombitálni, mellyet az Úr szenvedett, mikor a' Tud. Gyűjteményben, a' F. M. O. Minervában, Hébében és az Erdélyi Múzeumban Döbrentei némelly talpra esett darabjait olvasta, 's ön kínos érzetait az olvasókra egy általjában átvinni, és köz kínzásnak hirdetni törekedett; mert noha nem tart semmit is az Úr Döbrenteiről és azokról a' 20 — 25 eredeti gondolatokról, mellyeket ő hosszú írói pályáján kínos küzdések közt magából kifacsart, mivel azok mint egy két porszem az örök alkotmányban az emberek emlékezetéből el fog-nak enyészni, még azért nem bizonyos, hogy az Úr vagy több, vagy kevesebb eredeti gondolatjait felfogja e valaha a' jövődőség felszámolásra méltatni, 's ha kevesebbek 25-nél porszemecskéknak, ha pedig többek, minden eredetiségek mellett is csak olyan porzó szemeknek kikiáltani, mellyet az Úr felette szeren-

csétlenül szórt-el nagy elméjéből az örök alkotmány mindent elmosó tengerébe.

Erzem én tévedésemet, midőn erőtlen, elaggett 's elhomályosodott tudatlanságom mellett azt vallom, hogy a' legtudósabb írók sem tarthatom jó írónak, ha okadás nélkül baj- és vágy-társát, akármi nemben történjék az, gondosan kiszemelt, és kikeresett gyalázatokkal illeti, és ha megbántott önszeretete a' szívetlen és illetlen kifejezések magas pontjára felléphet, mert ugyan mint lehet ezen újabb felvilágosodott időben azon régi elavult útféll tanácsához ragaszkodni: hogy scribingi recte, sapere est et principium, et fons, 's hogy jó, és szelíd és nem agyarkodó, nem marakodó szívvel kell bírni egyszersmind, a' magának tartós dicsőséget szerepzeni akaró írónak, és hogy talán jobb, ízetlen papiros mázolóknak maradni, 's még azt sem érteni patikai, vagy konyhai szerekből áll-e össze az a' csuda lény, a' mit a' tudósok literatúrának neveznek, mint kaján, és fekete lélekkel kimutatkozni. Minő gyengeség, minő pulya lelkiség rejtődzik az e' féle kopott regula alatt.

Ne csudálkozzék az Úr, drága kedves Zajbaj Úr, ha én szegény tudatlan, a' ki ugyan sokat tanultam életemben, és még többet gondolkoztam, de azért sem tudós nem vagyok, sem nem vágyok annak tartatni, (mert minden lépten tudatlanságban érem utól magamat,) a' mind theoretice, mind practice eddigelé szorosan kivitt neogolismus határait elegendő pontossággal nem ösmérem. Ezt az Úr nagy, és mély tudománya nekem megbocsáthatja. Nem bírhat az elant repülő fecske a' magasra emelkedő sas lá-

tásával; és én talán szánakodást érdelek, midőn sejtőleg úgy vélekedem: hogy annak, a' mit geniének, 's egy bizonyos inspirationának, az az ihletésnek nevezünk, 's a' mi magát szoros regulák alá ugyan nem szorítja, a' mit azonban a' gondolkozva érező, és érezve gondolkodó lélek az előadandó esetekben többnyire sokkal móddal érzete szerint követ, több része vagyon a' szerencsés neologismusok teremtésében, mint a' csupa okoskodás, vagy merő regulák, vagy szolgálai utánazásoknak. Ne higgye tehát az Úr, drága kedves Zajbaj Úr, Döbrenteit a' neologismusok ellenségének; csak azt kívánja ő vakságában, hogy bévehetendő okát lehessen adni annak, a' mit valaki új módon ejt. Még sanyarú ítélet alá se akarja venni a' neologismusokat, nehogy szoros korlátokat szabjon a' lángész hevenyének, azt azonban, ő, a' rövid látású, nagyon ohajtja, hogy buták, otrombák, czikornyások, erőltettek, józan ész bosszontók, feleslegések, és rab-szolgai mímelkedéssel gyártattak ne legyenek. Tagolja hát az Úr hideg vérről azt, a' mit e' tárgyról Döbrentei a' Minervába 's Élet és Literatúrába iktatott, és bizonyosan ki fog sülni Döbrentei lát e élesekben, vagy az Úr hatott e bémélyebben nálánál, mind az epigramma, mind a' faragatlanság, mind a' neologizálás theoriájába? Ha nem ment specificumra Döbrentei, szorítsa reá őtet az Úr, és ki fog tetszeni példák által, mellyik a' szerencsés, vagy szerencsétlen neologismus; mert a' principiumok alkalmaztatásától a' külön külön esetekre függ minden, mind politicoi, mind literatúrai jó törvényhozás, és azért van annyi törvényhozó, és olly kevés jó törvény nálunk.

Mivel vagy csupán a' principiumok aetherében, és nimbusában ábrándozkodunk, vagy csupán a' fás szokáshoz ragaszkodunk; és vagy minderről, és mindenben törvényt akarunk szabni, vagy ugyan azon törvényt minden esetre akarjuk alkalmaztatni. Látni kell tehát az Úrnak, drága kedves Zajbaj Úr, mi nehéz dolog a' legislatió, és mint függ annak helyessége az esetek minden kori természetétől, és környülállásaitól.

Azon is bosszankodik az Úr, drága kedves Zajbaj Úr, hogy ekkoráig nem tudta mi a' Redactorság, és örül, látván mint akadott ezen terra incognitának is felfedezője, 's miképp' választotta az örök végzet olly sok ezer tudós közül, kik Móses óta irdogáltak, és papirost mázoltak, Döbrenteit. Örvendek hát én is az Úr örömének, de azon jámbor, és boldog gondolatnak, melly-nél fogva azt hitte, hogy a' Redactor olly valami lény, a' mi az írók munkáját bírálja, 's a' szerint miként jóknak, vagy roszaknak találja, vagy elveti, vagy beveszi, bizony nem örülhetek, mivel sem Superintendens Kis, sem Tittel Pál, sem Bitnicz Lajos, sem Guzmics Isidor, sem Bárá Mednyánszky Alajos, sem Gróf Teleky József, sem Gróf Majláth János, sem Gróf Széchenyi István, sem Gróf Desewffy József, sem mások a' dolgozók közül, nem fognák magokat a' Redactor kénye alá vetni, még akkor sem, ha az olly remeket irt volna, mint az Úr az epigrammáról, melly remeket (légyen melleleg mondván) egy jó barátom elolvasván, a' munkának jel-szóúl e' distichont javasolta:

Éles epigrammát, vagy lágyat Bajza nem irt még,
Tompán, és jegesen íra felőle sokat.

Falán jusa van minden írónak azt mondani társához:

Passez moi mes sottises, je vous passerai les vôtres.

Ha pedig valamely célra olly személyek is, mint Kis, G. Teleky 's a' t. összeállanak, már akkor fel se lehet tenni, hogy olyanok szövetkezzenek együtve; kik' dolgozásait a' Redactor kénye szerint vagy elvethesse, vagy csonkíthassa. Külömben a' mint az Úr megösmérte a' Redactornak véghetetlen elméjű, és tudományó embernek kellene lennie. Látja hát az Úr, mint nincs az egyéberánt is szerény Döbrenteinek szüksége rejtőzködni, és bujkálni, Az Úr nemes maga elbizottsága (ezt jól tudom) nem tűretné el az Úrral ezen lealacsonyodást, mellynél fogva a' Redactor csak rendbeszedő, és író társának nehézségek gyanánt jegyzékeket előterjesztő személy; mert az Úrnál kitör a' nagy ítélő tehetőség, és az Úrnak, akaratja ellen is, sententiákat kell köpni, és bírószkodni, nem elégszik meg pedig mindenbeható, 's mindent regulázó nagy lelke csak azt ítélgetni, a' mi már a' sajtó alól kikerekedett, és nap fényre jött, de még azon kincsek is, mellyeket még az Isten eltakarva tart,

Et quas condiderat, stygiisque admoverat umbris

Effodiuntur opes, és metallom gyanánt úgy veretnek az Úr nagy ítélő tehetőségétől, hogy lehetetlen volna azoknak aranyhoz hasonlókká nem válniok, ha világot látnának. Valamint tehát Kazinczy Csokonai Árpádiását: úgy az Úr Döbrentei Vestáját, melly két munka még világot nem látott, nemtelen érczből nemes érczé akar-

ja verni, és valamint Kazinczy egy már elhelt-
nak még rejtező maradványát; úgy az Úr egy
előnek bujkáló sajátját, (mintegy titkos censurát
gyakorolván) kikurkázza, és sujtja. Hogy pedig
megmutassa minő jusa van még a' kéziratokat
is korbácsolni, elszánja magát Tacitusból, vagy
Schillerből valamit lefordítani, vagy valamelly
eredeti románt írni, hogy még jobban kitessék,
minő hosszú nyomot hágy maga után a' zajgó
tenger habjai felett az Úr nagy elméjének gályá'a.
De nekem úgy tetszik, drága kedves Zajbaj Úr,
hogy tartós nyomot még a' hajós sereg sem hágy
a' véghetetlen terjedésű Oceánon.

Mint nagylát minden a' nagy emberek mar-
kai között, 's mint piczinyedik minden hajó la-
dikká, ha valamelly nagy ember, elméjének 's
tudományának nagysága mellett rövid látásu egy-
szersmind.

Én az Urat, drága kedves Zajbaj Úr, azért
tartom nagy criticusnak, mert a' nagy philologust
Révait kirekesztőleg követi, az mindég elszánt
állhatatosságot, és character-t mutat. Igaz ugyan,
hogy a' jövődőség nem igen fogja kérdezni,
Verseghyt, vagy Révait követte e az, vagy
emez író, vagy eclecticus volt e a' grammatica
dolgában, hanem azt: lélekkel, szívvel, eredeti-
séggel teremtette e gondolatjait, és tudott e
életet beléjek lehelleni? Azomban nagy lélekre
mutató merészség marad mindég egy prosai-
cusnál a' jövődőséget megelőzni, 's azt nyersen
kinyilatkoztatni, hogy annak igen parányi ítélő
tehetség juta, ki Verseghy grammaticájához
áll, az e'féle jövődölésekhez prophétai tehet-
ség kell, mellyel többnyire csak a' költők, nem
pedig a' theoriákat írók, szoktak birni. Én

azomban nem csak egy józan fejű magyart ösmérek, ki Révai fejében több philológiát, de Verseggyében több philosophiát talált, noha mind azt olvasta, a' mit Horvát, Beregszászi, Kassai e' tárgyban elő-hordtak, sőt Kardos Úr kardoskodásait is, mert az egykorúak ítélete mindenkör gyanús egy kevéssé. Egyéberánt, még az se lehetetlen, és már igen gyakran megtörtént a' világon, hogy nem mindég az vett erőt a' véleményeken a' lélek országában, quod maxime rationale, mivel az ember animal passionatum, és sokkal több ízben rationabile, mint animal rationale. Legyünk hát türelemesek, drága kedves Zajbaj Úr, és ne botránkozzunk meg, ne bosszongjunk más sárgaságán, ha azt akarjuk, hogy ő is tűrje kakerlakságunkat. Mert hiszen már azt a' szent írásban is olvassuk: hogy az Úr Isten hominum disputationibus mundum commiserit, a' grammatika pedig se nem szent írás, sem Mathesis, és már Socrates megvallotta, hogy csak tudatlanságát tudja.

Neki esik az Úr Döbrentei hibájának, és azt gondolja, hogy az valóban mind hiba, a' mit az Úr annak tart, pedig maga kimondta maga ellen az Úr a' sententiát, megjegyezvén: hogy az még tűrhető baj, mikor nem tudunk, de ott a' veszély, mikor rosszúl tudunk. Azomban kiki azt tarja magáról, hogy jól tud, másról pedig hogy rosszúl. Ismétlem: commissit mundum disputationibus eorum. Ugyan mit vesződünk apróságon, kicsinységeken? de követjük e még ezekben is mindég a' szoros logicát? nem vagyunk e ollykor következtelenek? nem éppen ollyan következtelen írásmód e? p. o. a' criticát úgy mint az Úr kritikának

írni? prédikál pedig deákosan praedicál, mint ez kriminális Constitutio. Hiszen a' természete, és eszejárása szerint legconsequensebb ember a' világon halálig üldözöttnek, ha mindég az maradna. Az *m*, a' *ö* előtt könnyebben ejthető mint az *n*, éppen azt teszi ugyanver-sehrt, éppen pedig azt juszta. Ha az egyesben azt mondom: próbája, mért nem mondhatnám többesben próbájit. Önkin t nekem legalább jobban hangzik, mint önkeny t, a' tótos Mihál azomban kedvetlenebbül, mint a' magyaros Mihály. Mért akarja az Úr, hogy mindenben egyforma ítéletünk legyen, minek utánkutána nem egyforma, és nem egyenlő szemünk, sem száj-izlésünk. Méltóztatassék az olvasónak (Csernetzky-nél) valódi magyar idiotismus. Azige „vagyok“ szintűgynominativum regit, és mégis így mondja a' nem selejtes száju magyar: ha én az Úr-nak volnék. Istennek hála! nagy szabadsága vagy on nyelvünknek az általtételekben, és így nem hiba így szólani: Zajbaj ezt tenni sem átalotta, mert bizonyosan jobban hangzik, mint a' hogy az Úr mondja: Zajbaj ezt sem átalotta tenni, az értelemben pedig legkisebb külömbözés sincs. Az érthetőség legelső, a' jó hangzás pedig második fő tulajdona minden szép mivelésű nyelvnek. De a' jó hangzás nem áll merő lágyságban, merő puhaságban, hanem mivel minden gondolat, minden érzet a' magasaját tónusával, és hangjával bír, ennek eltalálása a' művészség. Véghetetlen sokféleség van a' görög prosájában, és költeményeiben a' nyelvre nézve, és azon egy szerző hat, hétféleképen ejti ugyan azon egy szót, uti oratio, et locus orationis exigít, és mi mindent piomozni,

mindent regulázni akarnánk? Valóban nem érdemeljük szabad szép nyelvünket, nem tudván azt kevés változhatatlan regulák alatt a' nem valódiakra nézve abban a' szabadságban hagyni a' megtartani, mellynek bélyegét öntermészete az érthetőség és kellemes hangzat kára nélkül rá sűtötte. Azt is nehezen határozná meg mindenkor az Úr, drága kedves Zajbaj Úr, hogy a' ^{„se"} értelme mikor prohibitivum, mikor negativum. Nem bizonyosabb e, hogy a' ne mindég prohibitivum? az ebben a' tekintetben kétes értelme s e-t, vagy s e m-et pedig nem lenne e tanácsosabb a' mindenkori beszéd harmoniájának kívánsága szerint, hol az utolsó m-nek elvetésével, hol megtartásával ejteni, és írni? Kövessük a' régi Görögöket abban a' mi szép, a' mi okos, de mikor a' Görög több szókat egygyé halmaz, és sesquipedalia verba creat, nem kellene megfelejtkeznünk, hogy az összetett leg-hosszabb görög szóban is nem szorúlnak úgy össze a' sok mássalhangzók, mint a' miénkben. Azomban még a' Görögöknél is igen sokan mosolyogtak a' singes-rőfös szavakon. Én ezen egy-néhány példákba csak azért ereszkedém, drága kedves Zajbaj Úr, hogy az Urat valamennyire mind a' gravis, mind az éles tónusból kiragadjam. Úgy legalább valahára mulattatni fogja tudományával, az Úr a' publicumot, mert eddigelé nem egyszer unatkoztatta.

Az igen jó tanács, a' mit az Úr ad: vigyázzanak magokra a' lexicographusok, a' fék mindég, és mindenütt jó, csak rabbá ne változtassa a' szabad embert.

Nagy generalitásban szól az Úr a' nem alapos ösméretű, homályos ítéletű, nem önállású,

és lengeteg ítéletek közt habzó fejekről, de nem akar specificumra menni, ne hogy valakit megsértsen, és így hogy részeletesen ne bántson valakit, in massa gyalázza az Úr a' Lexicon dolgozóját; minus malum negligis, ut majus committas. Már ez ugyan szép practica leczke a' logicából, mellyet az Úr olly szívesen, és olly gyakran annyi jussal, melly ebből is kilátszik, hánytorgat. Illyen mély logica az is, Döbrentei önszeretetének tulajdonítani, hogy Wigand őt magyar Campénak nevezte.

Miképp' hozhatna hát az Úr kívánsága szerint a' dolgozók közé systematicus fejet a' sors, ha ollyan logicájút nem hoz közikbe, mint az Úr ezen Döbrenteihez írt válaszában elárúl? Illy vak szerencsére nem igen lehet számot tartani; ha az Úr, és F. Úr, ezután is úgy fogják üzni a' criticát, mint eddig, tartok tőle ne hogy az mondatassék az Urak által dicsért munkákról, a' mit Gellertnél olvastam egy nagy dillettansról a' festésben, ki felette szeretvén mustrálgatni a' remek képeket, midőn egykor a' művész műhelyében egy tanítványának festését magasztalta volna, azt mondta előtte tanítványának a' mester: Gyuri vagy Gurkó! ideje, hogy kitöröld, és bémázold képedet.

Azzal a' gyönyörrel, hogy közöljék az Úrral plánumjokat a' dolgozók, nem fogják az Urat boldogítani, mert elég idő lészen a' további tollharczra, mikor már sorban kiszabadulnak a' sajtó alól a' Lexicon kötetei, és akkor az Úr is tetszése szerint vagdalkozhatnak.

Be magát epeasztó indulat az irígység.

Invidia certe non invenere tyranni

Tormentum majus.

Vixque tenet lacrymas, quia nil lacrymabile cernit.

Ez a' kegyes indulat még calculistává is teszi az Urat. Az Úr felszámolása végén ezt az epiphonémát olvasom: Minden ezen célra adott pénz nemzeti becsületünk sérelmének lesz eszköze.

Versiculos in nos narratur scribere Cinna,

Non scribit, cujus carmina nemo legit.

Ugyan mondja-meg nékem, drága kedves Zajbaj Úr, a' helyett hogy béhúnyta volna szemét, és bédugta volna fülét, mivel tulajdon érdemeit elszóratás nélkül akarta érezni, nem nyitotta e fel inkább azokat gyakorta túl a' mértéken?

Az Úrtól hallom legelőbb is, hogy Döbren-tei Göthét akar játszani, ezt az új hírt egy gyönyörű magyar neologismussal toldja meg az Úr, így szólván: de ez nem megyen neki, ahhoz Göthei lélek kell. De ugyan minő lélek az, drága kedves Zajbaj Úr, ki így mer beszélni, és még is eléggé merész a' critizálás-ra. — Látja az Úr, drága kedves Zajbaj Úr, hogy találkozott válaszoló a' válaszra, tudatlan ugyan, de nem egészen józan ész nélkül szükölködő, és ha nem nyereség rajta erejét megpróbálni, és diadalmat venni, legalább lehet unalom nélkül olvasgatni elő-adását. Csak éppen annyiszor, és nem többször csíp, szúr, döf, tép a' mennyiszer példánya. Akart e az Úr Lexicont kiadni, vagy sem? én bizony nem tudom, ha kiadna, és én tudatlan abból tanulhatnék, azt bizonyosan megszerezném akár úgy, akár másképp indulna, mint az enyém, az Úrnak esze járása, és magyar beszéde. Még

rosszabb; drága kedves Zajhaj Úr, ha kevesebb és egynél nem több ok serkentette az Urat kajánságra, mert mennél kisebb, és kevesebb ok lázít haragot, és ádáztságot, annál bűnösebb az, és így fogadja el az Úr, és társa F. Úr, tőlem ősz hajú tudatlantól barátságos tanácsomat, melyet egy pogánytól vettem ugyan, de melyet mind adni, mind elfogadni igen jól illelnek minden keresztényhez:

*Odimus accipitrem, quia semper vivit in armis,
Et placidum solitos in pecus ire lupos.
At caret insidiis hominum, quia mitis hirundo,
Quasque colet turres, Chaonis ales habet.*

Bocsássanak-meg az Urak felebarátjaiknak, honnosaiknak, tanulni szerető társaiknak. F. Úr kezdette a' bántást, de ha nem kezdette volna is, szép elsőnek lenni a' megengesztelésben; ne kövessék az Urak Mazarin kedves mondását: *Chi offende non perdona mai*. Végtére, szeressék az Urak felebarátjaikat, mert ha nem, ugyan ki fogja szerethetni az Urakat? —

Pesten Junius 26-án 1830.

Gróf Desewffy József.

XIV.

LEGÚJABB SZÓFÜZÉR.

Agyász agyas, fejes.	Balász jobb kéz helyett bal-
Aprász apró ember.	lal dolgozó.
Aprászné apró asszony vagy leány.	Barmász barommal foglalatokodó.
Bolhász bolhafogó férjfi.	Bötvész literator.
Bolhászné bolhafogó asszony vagy leány.	Bikász bikaőrző.
Barmfiász baromfiaruló.	Bikászné bikaőrző asszony.
	Bornyász bornyőrző.

- Csibész csibeáruló.
 Csibészné csibeáruló asszony
 vagy leány.
 Csikótanoda csikóiskola.
 Csigász csigakereső.
 Cserépész cserépcsináló.
 Disznóina disciplina.
 Dobász dobos, dobverő.
 Dunász, ki a' Dunával kín-
 lódik.
 Fredény Original, eredeti.
 Értény intelligencia.
 Elemtanoda schola elemen-
 taris.
 Elemtan propedeutica.
 Falász kőmives vagy nagy-
 ehető.
 Filestanár philosophiae do-
 ctor.
 Fülész számárhajtó.
 Nagyfülész, ki nagy,
 Aprászfülész, ki kis száma-
 rakat hajt.
 Fogász fogorvos.
 Fúász klarinétos.
 Fújány klarinét.
 Födény tectum.
 Födényész, a' ki a' fedés-
 hez ért.
 Főlakász architectus.
 Gombász gombkötő vagy
 gombaszedő.
 Gőzész gőzkormányozó, gőz-
 zel banni tudó.
 Gyógymányfőzér medicinae
 coctor.
 Hígász v. Hígész hydraula.
 Hiddeli credificus.
 Hétsipász Siebenpfeifer.
 Hangfogó fül.
 Irkoszás írókoszgyógyító.
 Irrongyász papiroskészítő.
 Irlógász koborló író.
 Irahira Hocus pocus.
 Koszász koszorvosló.
 Koppász, ki a' koppantóval
 koppant.
 Kórász nyavalyában sinlődő.
 Jelenkórász, ki mindég beteg.
 Kormász kéményseprő.
 Korongász fazékas.
 Kőrmész, ki a' módi szerint
 a' kőrmöket metéli.
 Lólak istáló.
 Lótanoda lóiskola.
 Újlótanoda újlóiskola.
 Lótanodász Istálómester.
 Lótan lóról való tudomány.
 Lótanász lovattanító.
 Lókönyv, lovakról való
 könyv.
 Lóíró, ki lovakról ír.
 Lófekvő ló fekvő helye.
 Libász libaőrző.
 Lakszem ablak.
 Lakszemész ablakos, ablak-
 csináló.
 Vaklakszem vak ablak.
 Lepkész lepkefogó.
 Lábzsák pedum tegmen.
 Lődörgész, ki testével és lel-
 kével szüntelen lődörög.
 Marhairó, a' ki marháról ír.
 Marhakönyv, marharól va-
 ló könyv.
 Malmász molnár.
 Mellnök Táblabíró.
 Mirígyész mirígyet orvosló
 vagy mirígyes ész.
 Nyakász hóhér.
 Szó- 's nyelvényakász, a' sza-
 vak' és nyelv' hóhérja.
 Őnészt őnhalat fogó.
 Őnészt Őn esze után járó meg

önmagát mindenk felett szerető.	Ürtagász, olly tagász, ki még semmit nem írt.
Pillész pillefogó.	Töltész Kellner.
Pipász pipacsinaló.	Tornyász a' tornyban lakó őr, ki minden fertály óra- kor trombitál.
Pörész prókátor.	Tompahús stonachus.
Pottyász lepottyanó.	Tetvész practicus, vagy te- tükereső.
Rongyász rongyszedő.	Tipász corrector a' typogra- phiában.
Ruhadia szabó, ruhakészítő.	Üdész időjárás' jóvendölője, teszem, a' számára.
Síprendész orgonás.	Völgyész völgyekben járó, bujkaló.
Sülész süldisznóvadász.	Zsibász zsibáros, vagy liba- zsibapásztor.
Felsülész, a' ki jár, kóbo- rol, és mindenbe belé üti az orrát, de mindennel és mindenütt felsül.	Zalogász zalogra hitelező.
Székész széksinaló.	
Szemüvegész pápaszemet csinaló.	
Tagász, commembrum.	

Midőn Nátly József „Új Szellem“ című munkáját a' nyelvrontók ellen, Szegeden, 1824. kiadá, Döbrentei Gábor azt mondá róla, hogy *az szép lélekkel van írva*. Kiváncsi vagyok tudni, mit szokott az úgy nevezett tudós Társaság' Titoknoka most mondani, mikor ama' léhűtő nyelvrontók' száma az ürge- meg' vakondokturások' számával vetélkedik, ha valaki valamely könyvet ad ki az eláradt nyelvrontás ellen? Mert józan ésszel fel nem tehetni Döbrenteiről, ki az említett idő óta maga is több ízben írásban kikelt a' nyelvrontók ellen, hogy jelenleg egyebet mondjon, tanítson, valljon és higyen, mint ezelőtt. Annyival inkább, mivel a' *Literatúrában szintúgy, mint a' Vallásban, Politicában, Barátságban ide's tova csapongani, ingadozó - kétséges - hitűnek lenni egyáltalában tilalmas és becsület ellen való*. Felteszem, és nem ok nélkül teszem fel Döbrenteiről, hogy mos-

tanában ki fog magáért tenni, midőn Nyiri István' *Nőjogtan* című idéetlen magyarsággal készített munkája le - 's kinevettetett, midőn a' legmegátalkodottabb nyelvrontó 's szófaragó, a' Zemplény Vármegyéből Király-Helmecsről származott Serfőző Mihály Ágoston említett hibáiért a' tudós Társaság' egyik ülésében, (*mellyről az évkönyvek az olvasó-közönséget az igazság' szeretete miatt, annak idejében talán tudósítani fogják!*) habár későn megfeddetett — midőn a' fertelmes újításokkal megtömött *Orvosi Társaság* másodszor és legutóljára élni megszűnt, mert miután a' Beretválkozótűkör' 137. lapján az azon léha folyóírás' elenyészéséből eredt öröm kihirdettetett volt, annak két nyavalyás - stilusu szerkeztetője a' pofozódni *) szerető Bugát Pál és Schedl Ferencz megerőltették erszényeket és egy jelentést bocsátának ki, hogy annak két füzete ki fog jönni, de mivel a' valódi bölcs Olvasóközönség az erőtetett feltámasztó gyógyítószer', a' drága *Moschus'* árát fizetni nem akarta, az, Istennek hála! végképen kimult — midőn egyik leglelkesebb Megyénk, Nemes Fejér Vármegye a' *Honosi Értesítők'* 117 — 119 oldalai szerint a' tudós Társaságot a' haszontalan és szükségtelen nyelvújítás elnyomására hazafiúi módon felszólította — midőn Kovacsóczy Mihálynak és Cserneczky Józsefnek, ki előbb maga is az újítók ellen perlett — tudományos caricaturája — a' *Szemlélő, szem és lélek* **) nélkül maradt; — és midőn minden ilyen nyomorult folyóírás vagy egyes könyv a' józan Olvasóktól megvettetik, és a' szemétre ki-

*) Bugát Ugocsa Vármegyében a' cholera alatt egy Nefest megpofozott.

**) Bugát szerint *lélek* annyi mint *lélek*.

vettetik. — Most Döbrentei, mint Titoknok, bizonyosan inkább elveti a' tollat kezéből, mintsem olly nyelven írjon, melly mind a' maga kijelentett principiumaival, mind a' tudós Társaság' becsületes rendeltetésével homlokegyenest ellenkezésbe jőne. Hogy Döbrentei többszöri nyilvánlatkozásának, tisztének és a' Nemzet' igazi kívánságának annál bátrabban és bizonyosabban eleget tehessen, és mint Titoknok, példájával a' sok czevere tagot az újításról annál könnyebben leszoktathassa, az előre bocsátott félszeg új magyar szavakat összeszedtem és mint megannyi ijesztő szörnyűségeket ez helyen közre bocsátottam.

A' Beretválkozótkör' megjelenése után, rögtön egy Kunoss Endre nevű ember valami *Szófűzér* czimű kis munkácskát ada ki, mellynek elején — *Szózat a' nyelo ügyében* czim alatt így akar vagdalkozni: „*Ne törekedjék azokat (az új szavakat és azoknak alkotójit!!) senki nevetségessé tenni, mint ezt már egy nyomorult munka írója merészle; (itt a' Beretválkozótkör és Török ellen szeretne rugdalózni!) mert az által csak ön rosszlelkűségét vagy szánandó agyatlanságát tünteti ki.*“ (Baculus in angulo, ergo pluit! ez a' nyikorgó okoskodásra' legyen mondva; hanem most egy más mondani valóm van, a' mi egyenesen az oktanul gunyolódó Szófűzérést magát illeti: „Kunoss Uram! hogy magának jó e, rossz e a' lelke? meg' az agya agyatlan e, vagy nem? és ha agyatlan, ez szánandó legyen e, vagy inkább örülni kelljen rajta, mind ezekre nekem legkisebb gondom sincs. Hanem csak e' következőket kívánom Kunoss Urammal megértetni: „*az egész egyházi Rend, a' világi*

Főrendek, a' Nemesség, sőt az olvasni tudó magyar Köznép is utálja mind a' nyomorult újszavakat mind ezeknek nyomorult alkotóit és így a' Kunoss Uram sértegető igéji valódi crimen laesae Nationis! Hogy némelly magyar írócska hasonlólag a' nyelvújítás mellett károg, az ellenem legkevesebbet sem bizonyít, mivel Kunoss Uramnak azt tudnia kell, hogy egykét girbegurba bodzafa erdőt nem teszen.)

Egyébiránt ezen szegény kevélységgel és sárga irigységgel teljes századunkban meg kell az érdemes Olvasóközönség előtt vallanom, hogy én az idézett Szófüzérész' sárga irigységét magam ellen méltán felgerjesztettem, midőn ollyas valamiben dolgoztam, miben ő több év óta éjjel nappal izzadott. És végre szegény kevélységemet sem kell elpalástolnom — mivel a' szeg előbb, utóbb kiütné magát a' rongyújszavak' zsákjából — én azt hiszem, hogy olly Szófüzért füztem össze hevenyében, melly mellett a' Szófüzérész Kunoss Endre csak Andr és el lesz.

Pesti Gábor,

Újszófüzőmester; lakik Pesten
a' Váczi utcában a' Nagy Kris-
tófnál levő gyógymányszer-
mánytármány' általellenében,
balra, hol befelé nyílik a' kapu,
's a' honnan Szentgyörgykor
minden kifelé forgó.

XV.

A' FORDÍTÓ' DÜCSE.

Ha úgy nevezett Hősköltészke volnék, a'
fordítóról olly hőskölteményt penderítnék, mil-

lyet még az apátok' lelke sem hallott. Az e poszt Szalámi' futása tízszer múlna felül vastagságával. És mikor ennek mintája szerint, néha' napján elhagyná a' sajtOt, a' bátyám' daczára nagyon elkényesedném, magammal párbesz-t — dialogus — tartanék, és homoeopathiai tengődésben azt képzelném, hogy ha bátyámnak ügyészi irományokkal teljes szobájába belépek, vagy a' szél legyint meg, vagy megegyeszségese-dem — a' sok velős dolog' szagára a' felhőkől a' kemény földre pottyánván alá — már pedig nekem, mint olyan második Szalámifuttató költészkének, minden módon physicali életem' nyújtására kellene törekednem, mivel a' lelki élethez semmi jogom, sőt még reményem sem lehetne. A' beteges színnek azonban szünet nélkül tartani, a' lapdacsok', porocskák, cseppek' vételének folyni, 's a' ténferegve 's pongyola öltözetben járásnak mindennaposnak kellene lenni, hogy tudós kórságom — ez az egyedül halhatatlanító nyavalya! mindenkinek szemébe tűnjön, és engem ne csak hősköltészkének, hanem hősköltöncznek is, és leginkább ennek hígyen és valljon.

Minden renden levő szánakozó keresztény és keresztyén Olvasók! az én nagy bénaságomat is el kell Kegyelmeteknek beszélnem, és pedig hitelesen. Nem dicsekszem — de úgy van — hogy én még fiatal magamban költői erőt sejtettem, és ha vigyáztam volna a' szelíd Múza' hívására, tőlem a' világos világ, de nem a' világtalan Világ — kicsiny, de kedves darabokat láthatott volna. Teszem például holmi Kis gyermek' halálára irt versem nem fogott volna meghalni. De Prof. Márton Józsefnél — a' ki noha

oláheredetű mégis magyarul ír! — olvasván a „*bakoskodó asszonyt, vagy leányt*,“ *) legottan neki dühültem bakoskodó poëtastré lennem, és az olympus' lábánál futni indultam, hogy megkísértem, milyen lehetne a' Szalámi' futása, 's ott történetből egy kecskelábu satyrushoz dörgölődvén, még jobban kifejle bennem a' nagy idea, hogy kecskegyapjas költőncz legyek.

Ugyan ez időben megismerkedtem Baróti-Rajnis-Virág- 's Révaival — kit azonnal különösen megkedveltem, ugyanis ez Homérus után így énekelt:

„A' nagy Akillesznek mondd mennyei Múza haragját:

*Néprontó veszedelmével melly annyi keservet
A' görögökre hozott, 's benne poklokra leküldött
Sok bátor szívű hős lelket időnek előtte,
Es holt testeiket prédául adta ebeknek,
'S a' dögevő madaraknak. Ezek mind Júpiter Isten
Kedve szerint lőttek,“ 's a' t. 's a' t.*

Nekem ezeket olvasónak az juta eszembe, hogy Júpiter Istennek talán az is kedve szerint leend, ha én mindég a' kecskegyapjáról gondolkodom; és ezen hízelkedő hitben mind inkább megerősödvén, újra futni kezdék, még pedig azon mennyei Múza után, ki a' nagy Achilles' haragját olly remekül mondotta a' nagy Homérus' remektollába. Addig futottam, hogy a' lelkemet is szinte kifuttam, és még sem tudtam ama' mennyei Múzára akadni.

*) Prof. Márton József a' „*Deutsch - Ungarisch-Lateinisches Lexicon*“ czimű munkája' Erster Bandjának 301. oldalán e' szót Bacchantinn ily nevetségesen fordítja: „bakoskodó asszony vagy leány.

Most, midőn rajtam minden ember jóízűn nevetett, és méltán nevetett, és a' pesti gyepen az angol-arab-vérű lovak' szerencsés versenyzését testi szemeimmel láttam, lelki szemeim — mint a' kecskééi az ágakon — a' *Tausend und eine Nacht* című arab regéken jártak, és tudván azt, hogy Károlyi István Typographus a' szegény fordítóknak jó jutalmat szokott adni, reászántam magamat, hogy azokat jó magyarsággal lefordítsam, de szerencsétlenségemre V. M. Újász magyar Uram engem épen úgy megelőzött, mint Kazinczy Ferencz megelőzte a' „*Perlen der heiligen Vorzeit*“ klassikai mív' fordításával a' mindenhez fogott, de semmit tökéletességre nem vitt Kisfaludy Károly Újászmestert.

Midőn ezek így folynának, történt, hogy a' tudós Társaság egy nagyon híres és nevezetes jelentést ada ki aziránt, hogy hetven és tudja Isten, hány munka volna idegen nyelvekből fordítandó, a' jól eltalált fordítás kinyomtatandó, 's fordítója megjutalmazandó, 's nem tudom, még hány és miféle *andó* 's *ondó*. — No most, gondolám magamban, dicsőséghez és pénzhez juthatsz — rajta tehát fordíts — meglőn — de fordításomat be nem vevék, mert nem vala új magyarsággal és új orthographiával írva. —

Végre látván, hogy semmiképen nem boldogulhatok, felrándulék Pozsonyba, Törököt felkeresni 's neki — satyrai Gyűjteményeibe holmikat dolgoztatni. — De mi történék Pozsonyba értemkor velem? Midőn kérdezősködném, hogy hol lakik Török? egy szinte ősz Férjfiu elbeszélésté velem, mi bajam volna Törökkel, és miután azt megtudta, így szóla: „Török az Urat, mint idegent, egy - két perczenetig szívesen látja, de

írását — mivel neki annyi kézírata van, hogy nem tud mit csinálni vele. — nehezen fogadja el — pénzt pedig éppen nem fogadni érte. — Szavaim' hitelességére eme' kis történetet is elbeszélem. — — — egy Orvos nagyon rongyoson Pozsonyba vetődék és Landes könyvtáros által magát Törökhöz igazíttatá; 's ezzel ekképen szóla: „én NN. vagyok, ki mint doktor eddig — — — praktizáltam, de már ezután Pesten fogok megtelepedni, 's itt orvosi mesterségemet folytatni. Most jónak láttam ide Pozsonyba feljöni 's az Úrral megismerkedni, tudván, hogy az Úrnak igen nagy ismeretsége van és a' neologusok ellen különösen munkákat szokott kiadni. Nekem is van egy igen szúrós dolgozóm készen a' magyar nyelv' rontóji ellen, ezt az Úr vagy vegye meg tőlem, vagy szerezzen nekem annak kinyomtatására egy pártfogót az Egyházi vagy Világi nagy Urak közül.“ Török erre ekként felelt: „„Én az Urat, mint Író, nem ismerem, mivel tudtomra még semmit sem nyomtattatott. Továbbá maga az Úr mondá, hogy ezután Pesten akar lakni, 's így ottan az előbbinél jobb szerencsét keresni; az előadott két ok engem arra ösztönöz, hogy az Úrnak azt tanácsoljam, hogy a' könyvirást ne kezdje a' nyelvújítók elleni kikelésen és ezt két okból ne tegye: először azért ne, mivel annak, ki azok ellen kikelni akar, az írói pályán már haladnia, 's magának a' tudományok' valamelyik ágában a' magyar olvasóközönség előtt hirt, nevet kellett szereznie; másodszor azért ne, hogy éppen Pesten, hol az Úr állapotját javítani akarja, legtöbb nyelvújító levén, ezek az Úrnak szerencsáját vagy egy vagy más módon akadályozni

hajlandók lehetnének. Annak, ki a' neologusok ellen sikeresen dolgozni kíván, függetlennek és elhatározott lelkűnek kell' lenni; ezt pedig az Úr nem tehetvén, hagyjon fel abbeli czéljával, hogy ellenek irjon. Jobb volna ollyas valamivel foglalatoskodnia, mivel magának pénzt is barátokat is szerezhetne, teszem például mint Orvos fordítsa jól és ügyesen Hartmann' *Glückseligkeitslehre*-jét nyelvünkre, 's ez által kétszeresen boldogulhat. — Én az Úrnak kézirátát sem meg nem veszem, sem az Urat senkinek ajánlani nem fogom. Meg nem veszem azért, mivel kézirát' dolgában igenis bővelkedem; nem ajánlom azért, mivel az egyházi 's világi Nagy Urak, kiknek az hosszas Országgyűlés alatt úgyis felette sok költségek van; nem azért mulatnak Pozsonyban, hogy holmi jövőmenő ismeretlen emberek' talán semmi érdekű munkájának kinyómtatására pénzt adjanak. Végre azt is értésére adom az Úrnak, hogy egyet többé nem teszek; - *valakit másnak ajánlani*. Járjon kiki a' maga lábain mint én jártam és járok, és ismerkedjék a' maga erején, mint én ismerkedtem és ismerkedem."

'Mindezek' hallása újabb csapás vala reám nézve, de azért mégis eltökélém magamat, Törököt meglátogatni. Kit én egy csomó irással bibelődve találék, és így megbánám hogy hozzá olly időben menék, mert tudom, hogy ollykor az ember, kivált az író nem igen jó kedvű, mikor irásokkal foglalatoskodik. Ő azonban engemet igen nyájosan fogada 's engedelemkérésémre, hogy neki éppen foglalatoskodónak alkalmatlankodom, egész derült homlokkal így szóla; én, ha itthon vagyok, rendszerint vagy olvasok vagy irok, vagy kézírataimat szedegetem rendbe;

's az Isteni Gondviselés olly természetel áldott meg, hogy ebbeli foglatosságomban, az egy betegséget kivéve, semmi történet meg nem zavar, annál kevésbé pedig valamelly becsületes vendég' látogatása."

Törököt ezen igéji' hallása után legottan igen megszerettem és vele a' literaturáról sokat és sokaig csevegtem, és ottan ottan hallható szóval nevettem, hogy ő mind azok neveinek hallásakor, kiket én említettem, hogy őtet nemtelenül piszkolták és bántották, némán mosolygott — és egykor jó kedvében így szóla: „vallyon azon sértegető 's mocskolódó írók hasonlólag nevetnek e, mikor az én általam kiadott satyraikat olvassák?" Itt szavába esőleg így szólék; „nem, ők nem nevetnek, hanem az Urat az egész publicum előtt bottal fenyegetik; mi először neveletlenségeket árulja el, másodszor arról győz meg bennünket, hogy bár számosak testi-képen, de lelkiképen nagyon kevesek, és megfellelni teljességgel nem tudnak."

A' Törökkel folytatott további beszélgetésemnek ez lön resultatuma, hogy én satyrai gyűjteménye' negyvenkilencedik dolgozótársa levék — ammint ezt a' nála levő hiteles jegyzőkönyv bizonyítja. — De azt is tudatnom kell az olvasóközönséggel, hogy én csak fordító dolgozótárs vagyok. Erre pedig engem a' következő nagy okok vezértek. Tudjuk, hogy a' fordító' segítségével lehet az ajtót kinyítni, 's bemenni a' szobába, éléskamarába 's a' t. hol tudnillik valami van, mert oda, hol semmi sincs, nem örömet nyítnak be. No már ki kételkedik arról, ki a' magyarnak jó idő óta kopár poétai mezejin elfogultság nélkül szét-

nézett, hogy annak egy csomó fordítóra, de nem vas-vagy fafordítóra, hanem valódi emberi fordítóra van szüksége, kik általaz idegen mívelt nyelvek éléskamarájiba, ritkaságszobájiba bejutni lehet, és innen sok drága magot, sőt kész gyümölcsöt is hozzánk általhozni. Illyen emberi fordító akarok én lenni; azonban itt is meg kell határoznom, hogy micsoda nemű fordító kívánok lenni — satyrafordító — 's ezen tisztemben úgy fogok eljárni, hogy ama' híres angol satyricusnak, Juniusnak minden nagy dücsősége csak szarkafészek volt az én toronymagasságra emelendő dücsemhez képest. Satyrizálni fogok jobbra 's balra minden feszenszó irócskát, annélkül hogy a' nevét a' halhatatlanság' póznájára felakasztanám, és mindenik elébe olly túkröt tartandok, hogy mikor magát benne meglátja, mint egy basiliskus, erkölcsiképen megpukkan — melyet ha elérhetek, nagy kacaját ütök.

Mind ezen fáradságomért Töröktől egy xr pénzt sem kívánok, hanem csak azt, hogy azon könyvéből, mellyben tőlem valamit kiadott, husz példányt adjon. Az olvasóközönségtől sem akarok egyéb jutalmat fáradozásimért, mint azt, hogy ha én úgy jelenek meg előtte mint dücses Gúnyfordító, ő ne legyen reám nézve *dücsfordító*.

Hagymás-Káposztásy Pipás
Miklós.

Gunyász, (satyricus, nem gunyával bánó, vagy gunyacsináló.)

XVI.

U J M A G Y A R S Á G ,

vagy is chinai nyelv.

Tekintes Mellnök Úr!

Gede foglá el Önöd' örömdléskor indlos
 hæv szümet, és üstöllést estórnyban folyirmód-
 hoz kezdék, mivel lélítnes forgány ismém nem
 igényes. Berzéczes ábrándaimban ujjaim közt
 tartván irnedvet, és orgovány irrongyra sala-
 polva szümet, Önöd' névüdnepe' forbátolására
 leteendnek. A' magasb lény' virüdjét több évek-
 re terjeszddi minden szenv és fáj nélkül, és
 imát özönli belsemet égország rejtmenyéhez,
 hogy sügalja az újdonat új regpirja zománczos
 édenében el szenderínek ábránczolt világa, és
 mézüdves korány jelengje a' kelti láthatárra
 regényes égtájlatokba tünedő Önü képzememé-
 nyét. Öcsei bájhangzomány pedig ébrelegjen szü-
 pitvarában és a' minden bellény körben sírzá-
 ratja perczenetéig, élendje porongyai, családé-
 ka 's Öné kedvugrányára a' jó napit nőével fris
 landó megléthe. Mivel Önetek, ha mi szófür-
 künk szerint irandónánk, nem értenők, tehát
 Önök betüzségük' tusázó tudány tanodájuk és
 újszós nyelvatanászok előlépenyes nyelvezetök
 és lonczos-bonczos elvezetük szerint merénylek
 írni, nehogy újdadi elsönczöm örök mi tudálék-
 talanságunk miatt daczolva tervelnének és bal-
 ság által zsinár ítet fellünk hozandnók. Örmsi-
 kemre újlag istlem kívánsmat és fennföbbs tiszt-
 tel örökülök Önnek alázszolgja Tündelevény Mi-
 ke Főújszós és Tártanodász m. k.

V Á L A S Z .

Bízodalmas újnylvkoholó Uram! Férjem itthon nemlétében én bontám fel az Úrnak hozzá intézett levelét, mellynek végigolvasása asszonyi békeséges türésemet igenis megpróbálta, mivel belőle egy szót sem értettem. Higye meg az Úr, hogy utálatos nyelven annyira megboszondtam, hogy ha szerzői tehetséget éreznék magamban, és a' gyermekdajkálást meg' a' gazdasszonysági foglalatosságot az irkálásnál keblemetesebbnek, hasznosabbnak és szükségesebbnek nem tartanám, legottan tollat ragadnék, és hazámnak mostani szerencsétlenségét asszonyi, sőt anyai érzékenységgel lefesteném. Mint a' régi hagyományokból és az öreg emberektől tudjuk, hajdan gyakori sáskajárás, döghalál és elenség pusztította szülőföldünket, de az isteni Gondviselés a' magyar nemzetet tősgyökeres szokásaiban és régi jó nyelvében híven megőrizte. Most, midőn a' Mindenható' kegyelméből a' cholera egészen elmúlt, és másnemű döghalál sem dúl hazánkban, a' sáskákat még nem is ismerjük és áldott békeségben élünk — sáskákként terjednek közöttünk azon cholerás író emberek, kik egyebet sem tudnak, mint új szókat faragni, 's a' kik olly könyveket adnak ki, melyeket nem mí kevés tudománnyal és nyelvismerettel bíró gyenge asszonyok, hanem a' minden iskolát dicséretesen végzett, nagy tapasztalással és széles ismerettel felruházott és a' magyar nyelvet tudományosan is tanult férfiak sem értenek. Hová akarnak azon bitang, azon betegfejű könyvfirkálók vezetni bennünket, gyermekeinket, a' nemzetet, és mit akar-

nak a' jó, a' szép és a' kellemetes magyar nyelvből tenni? — Minthogy a' szeretetre méltó magyar Verselő Kisfaludy Sándor' szülőföldje Szala Vármegye a' Kazinczy Ferencz' nyelvújításai ellen Abaúj Vármegyénél hathatós lépéseket akart egykor tenni; igen tanácsos volna, ha Vármegyéink valahára felébrednének és egyesített erővel arról gondoskodnának, miként kelljen és lehessen a' szép magyar nyelv rontását megakadályoztatni.

E' részben az egyes emberek is sokat tehetnének, ha tudnillik az ollyatén sohonnai magyar irkafirkákat meg nem vennék. — Én és barátnéim összeállván, azt határoztuk meg, hogy ha férjeinknél ollyan hitvány magyar munkákat találunk, irgalom nélkül tűzbe vessük; ez minden bizonnyal meg fog történni.

Engem az Isten két leány - és egy fiúmagzattal áldott meg; mindenik úgy beszél magyarul mint én. Leányaimnak egyáltalában megtiltottam az új magyar könyvek' olvasását, és azt parancsoltam nekik, hogy azok helyett német munkákat olvassanak. Hogy azonban anyanyelveket el ne feledjék, azt rendeltem, hogy a' rérgibb időben és jó magyarsággal irt könyveket forgassák. Fiamra nézve okos tanítójival szóltam, és hiszem, hogy ezek őtet az újítás iránt való kapdosástól híven meg fogják óvni. 'S hogy a' gyermekeim iránt tett ebbeli gondoskodásom foganatlan ne maradjon, testamentumomat eleve elkészítettem és nekik teljesen megmagyarázva tudtokra adtam, hogy nekem változhatatlan akaratom halálom utánra is az, hogy azon pénzben, melly egyedül engem illet és a' mellyről szabadon rendelkezhetem, mindenik gyermekem

csak úgy örökösdhetik, ha az új magyarságot és romlott magyarsággal koholt könyveket gyomrából utálni fogja. A' mellyik gyermekem ez ellen fog cselekedni, az említett pénzbeli vagyonomból egy krajczárt sem fog kapni: hanem annak része capitalis gyanánt fog szolgálni a' végre, hogy annak esztendőnként bejövő kamatjából jutalmak adassanak az illető Vármegye által azon érdemes férjfiaknak, kik időről időre a' nyelvrontás ellen leglelkesebben kikeltek és a' szép magyar nyelv' szüzeségét a' fertelmes nyelvtörés ellen legügyesebben védelmezték.

Bizodalmas új nyelvkoholó Uramnak az előbocsátottak legyenek tudtára, 's többet férjemet haszontalanságaival bántani ne merészelje. Írárm Tolna Vármegyében 1834.

— — — né, született
— — — Terézia.

XVII.

INTRODUCTIO IN ARTEM POETICAM SATYRICO-COMICAM.

(Beszély - kefély - dudály - rostály.)

A N G O L B Ó L.

Közelgett a' zuzos december, és mindenütt halálos ítélet várakozék a' meghízott sertések-re. A' mustos pecsenye vastag szagára elevenen emlékezők a' levágott kövér disznók perzs-bűzét ohajták minél előbb beszívhatni. Szóval:

„*Erat in terra maxima expectatio*“

Ucczu neki! nagy zaj támadt az ösztövérs
sörtvések között, azt híven a' hitványok hogy
a' konyhakések ellenük élesítettnek, és ellenük
köszörltetnek a' bárdok, Mennél gyorsabban
tünedeztek a' rövid napok, annál hosszabban
borzongatá a' halál hideg láza a' deszkaoldalú
röfögőket. Egyszer minden előkészület nélkül a'
számos vékonydongájú kan és süldő összeröffen
's véghetetlen lármával arrul kezdé tanácskozo-
ni, miként kerülhesse ki a' rohanandó végve-
szedelmet. A' sok élénk disznóságnak utóljára
az lett a' kimenetele, hogy semmit sem vé-
geztek.

Most, mikor a' kukoriczát nem látott nyáj
minden süker nélkül és búbánattal gyötrötten
eloszlandó vala, egy könnyen futó süldő emez
indítványt gördíté elő: „jól tudják Önök, ha én
nem mondom is, hogy valaha egy cigány bölcs
jó kedvében imígy szólott vala; „*a' dezno az
egész világon a' legszebb madár lenne, ha repül-
ni tudná.*“ Nosza rajta! csináljunk magunknak
mesterséges szárnyakat és így legyünk a' leg-
szebb madarak az egész világon és röpjünk el
a' legszebben az utánunk ólálkodó létdúlók elől.“
A' váratlan javaslatot mindnyáján javallák,
egy öreg ártányt kivéve, a' ki, mivel igen tar-
ka vala, chinai eredetű lehetett, és a' ki a' ko-
pár mezőkön és sivatag rengetegekben tett hos-
szadalmas kóborisága által némi természetbu-
vári üsmereteket gyűjtött vala, 's a' ki végre
még vizen! és! tengeren! is életveszély között
kószálgatott vala. Ez sötétkedvű tekintettel,
simaság-nélküli ábrázattal és majomigékkal így
beszéle: „négy lábú állatnak nincs adva, hogy
magára művészsárnyakat fűzhessen — — —

kivevén az istenek' kedvencezüket — a' szárnyas lovat — a' bűbájos Pegasust! — — — Ezért Önöket arra kérem, hogy szányalási álmaikat velem együtt örökre bucsuzzanak el — — — Sic fata tulére! — — — — — Nekem azonban egy biztosalapú tetvecském van, melyet Önöknek köz helybenhagyás és megvitatás végett ezennel kinyilatkoztatok. — (Nota bene, minden eddigi javaslatomat úgy ügyekeztem tenni, hogy ezt előbb teljesen el kellett fogadni, 's aztán róla pro forma szólni! de ez csak inter nos sit dictum.) — Minthogy az örök halál reánk nézve bizonyosnál bizonyosabb, igen nagyon kell gondoskodnunk, magunkat azon végső csapás ellen bátorságosíthatni. Ez pedig csak tagászság által érethetik el. Felette célirányosnak látom tehát, rettenthetetlen bátorsággal hagynunk el o' ronda testi világot, és a' halhatatlanság magas fokain szoros tagászságba lépünk: ekként rajtunk — lelki képen — a' pokol kapui sem fognak diadalmaskodhatni.“

Az ókos ártány javaslata közönségesen elfogadtaték. De legottan nagy vita keletkezett emez igen nevezetes tárgy fölött: „mi legyen a' tagászság teljes czime?!“ 'S ha a' többször idézett ártány ókossága közibe nem vág vala, a' disznósereg nagy czélja füstbe ment volna. Ő ártánysága mint mindig, úgy most is nagyon feltekeré az eszét, és monda: „Önök tudják már, hogy mindnyájan azon erős feltétellel válunk meg — a' megkérelhetetlen végzet parancsára — ez élettől, hogy a' sir tulán mindenikünk — mint megannyi embryo — egymással szorosan egyesüljön. (Notandum bene: ezt a' vargafoltot egyedül azért csusztatám ide, hogy Önök el ne feled-

jék, hogy én az ismétléseket nagyon szeretem. (De ezt is csupán ad amicas aures — —) Van jogom, mert fogam van, hinni, hogy Önök elegendőkép tapasztalták, hogy minden testrészeink között a' *tudó* az, mellynek földi futásunk alatt, kivált a' lármázásban legtöbb hasznát vesszük, és akarom, szeretem hinni, hogy *tudónk* a' másvilági létünkben is legfőbb szerepet fog játszani — ezért jövődói tagászságunk teljes neve legyen, „*tudós tagászság*.”

A' javasolt czim a' nagyobb résztől örömmel elfogadtatott, és csak egy parányi rész vála az, melly az ellen szónoka által kikelni merészle, 's pedig illyetén formán: „mi azt szeretnők, hogy a' *tudós* szó helyébe *tudósös* szerény szó tétessék, és ebbeli kíványunknak legfontosabb oka az, hogy mi — mi türestagadás — kövérek nem vagyunk, sőt igenis szikárok vagyunk, ezért tagászságunk merő *tudó*ól nem állhat! mivel a' *tudónk* is csak olyan sovány, csak olyan aszlázás mint egész testünk, és így leendő tagászságunkra inkább homályt, és gunyt vonnánk, mint dicset: annak olly epithetont varrva a' gallerába, mellyel a' lehetetlenség' vasmostohasága miatt teljességgel nem birhat.” Nem kelle több, csak azt hallani a' nagyon felhevült sokságnak, és azonnal nagy ürgésforgás lón közte, 's hallatszott a' sok mérges *rífrafröf*.

Hogy a' feldühültek agyaraik hegyeit egymás oldalába valamiként belé ne üssék, az annyiszor dicsért ókos ártány csendet parancsla, 's miután ez meglón, felemelé röfigéjit ekképen! „én mindig szerénymérénnel vagy merényszerénnyel szóltam Önök közepette, meglévén tiszta szándékomrul győződve, még akkor is,

Téged sem hagy ki a' vak koczka,
 Oh te szegény vékony *Lapoczka!*
 Az összelapult *Has*
 Örökös hív inas.
 Leperzseltetik ugyan a' *Ször,*
 De annál szilárdabb lesz a' *Bőr.*
 Már pedig a' kemény vastag *Bőr*
 Szükséges, mert igen merész ő,.
 Kapos volna a' *Velő*
 De csak ritkán áll elő.
 Hát mit csinál a' *Kaponya?*
 A' mit a' hideg *Kocsonya!*
 Hengereg az *Agy,*
 Mikor a' jég nagy.
 A' két *Vese*
 Hazug mese.
 Ha szorosán vizsgálod a' *Lépet,*
 Kipótolja a' gyermeki pépet.
 Mint egy regényes táj
 Csillámlik a' rosz *Máj.*
 A' *Tudós*
 Mint egy tős
 Ritka hős
 Lesz új 's ő.

B.

C O D I C I L L U S.

A' bonczos *Szív*
 Nem lehet hív,
 Mert sok inakbul álló darab hus,
 'S ezért nincs nála semmi lelki jus.
 Megérzed oh sóteli *Torda,*
 Ha lábra kap az *Oldalborda.*
 Jegyezd meg, ha sótlan az *Oldalas,*
 Nem örömet vagdalja őt a' vas.
 Ha nincsen jó üdő,
 Leszen sok rosz *Tudó,*
 A' melly egymásra
 Kész ordításra.

Az *All - Száj - Orr - Fül - Szemek -*
Túl, túl, irtóznak mindenek.

Ah, a' *Gége*,
Mindíg égo!

A' nyers *Nyelv*

Hamis alv.

Ide járul minden *Fog*, *Agyar*,

Melly hasít, rág, szúr, mikor akar.

A' pipaszár *Lábak*

(*Reliqua desunt.*)

Mikön a' hitvány sertések efféle *tudancz-ir-
kancz-firkancz dologban* foglalatoskodnának, és
egy *tüdő tagasságrul* álmodoznának, egy kö-
vérségnek indult csendesvérti sertés juta hozzá-
juk, és haszontalan fáradozásukat és okatlan fé-
lelmeiket megtudván, így szóla nekik: „ugyan
miért kívánjátok mind önmagatokat mind az
egész sertésvilágot átníttni, 's megcsalni?! nem
tudjátok e, vagy nem hallottátok e másoktól,
hogy az emberek a' hitvány, soványtestű serté-
seket nem bántják, és csupán a' jól hizott, kö-
vér disznókra ásítóznak? Legyen kérlek, ezze-
tük, és ne nevetessétek le magatokat hijábai
ijedelmetükkel és szükségtelen gondoskodástuk-
kal. Akkor rettegni a' haláttul, mikor legkeve-
sebb ok sincs a' tölei félelemre, 's a' *halhatlan-
ság kapujin csordáslag betörni akarni, a' boldó
ügyek ezetek legfőbbike. Szóledjete* el a' legna-
gyobb csendességben, hogy Jupiter meg ne tud-
ja oktalanságtokat, és méltó döghalált ne küld-
jön reátok, mert akkor bizony csak a' kutyák
fognak rajtatok rágódni.

Örkényi Gáspár.

XVIII.

SZAPPANBUBORÉKOK.

1.

Régi 's mostáni agykórság.

Régen voltak példák hogy a' kik szüntelen tanultak, olvastak, elméjekben megtébolyodtak: most ez megfordítva van. Valóban a' felette sok elmélkedés az észet nagyon megerőteti, 's a' velő' finom rostjait megfeszíti. Mit én úgy képelek mint a' gummi elascicumot; melyre ha súlyt akasztok, mindég huzódik és huzódik; és ha a' reáaggatott súly felettébb nagy, el kell végre szakadni a' szüntelen vékonyabbra nyúló rostnak. Azonban mai időben vannak, kik soha semmit nem akasztanak velejek' rostjaira, hanem egymásra facsarják, sajtólják ki belőle a' parányi nedvet: így lesz aztán hogy a' rostok elszáradva összefutnak, összevonulnak és megkeményednek. Már pedig az is való, hogy nagyon veszedelmes portéka, 's gyakran örültséget okozó, ha a' velőben valamely részecske megkeménykedik. Ez többnyire gyógyíthatatlan nyavalya!

Ezek így levén, csupa emberszeretetből és polgártársaim' javokért a' legmelegebb buzgósággal felszólítok minden valódi tudós Orvost, hogy ha a' lefestett tébolyodás' kártékony betegségben sinylódó embercse, — üres Újító — egyszer felfordul, annak agyvelejét bontsák fel, és fogadni merek az egész bonczolástudományra, hogy annak agya, vagy legalább a' kis-velő egészen

kővé vált lesz. Ugyan kérem, bontsák fel a 'Világ' oktatásáért, és oktatására. 'S édes Orvos Urak! épen ne méltóztassanak csudálkozni, ha a kővévált aggyelón eme felülírást is olvasandják: „AZÚJÍTÁSIBOLONDSÁG'SZOMORÚ KÖVETKEZÉSE!”

Igenis elég példa van a' természethisztóriában arra, hogy a' csupa vegetabilis dolgokba, midőn petrificáltak, különbféléket, fákat, emberi vagy más valamit jelentő figurákat, betüket 's a' t. mintegy belé rajzol a' természet. Már pedig az említett cerebrum volt e egyéb mint, „*substantia pure vegetabilis*.” Ezért a' jövődölt felülírás igenis lehetséges!

2.

A' hasonlóság' gyűlötlője.

Egy nyomorék magyaroman olly sok új könyv között szeretett ülni mindég, hogy szívemet a' szánakozás mindannyiszor megindította, valahányszor a' szegény boldogtalant könyvei között szinte fuldoklani láttam, mivel ezek őt csaknem összenyomkodták, és gyenge testéből a' még gyengébb lelkét ottan-ottan ki akarták nyomni physikai nehézségek által. Azon lélekvesztő 's testlő könyvek minden holt és élő nyelvek' szókönyvei valának. Egykor a' többi között hozzá vetődtem unalmamban, és csudálkozva néztem miként csurgott a' száraz veríték már szinte elszáradt testéről! kérdém tőle a' megilletődés' hangján, miben törné fejét és miért gyötrené annyira magát? „*En a' magyar nyelvből mind azon szavakat, mellyek valami idegen nyelvből*

szóhoz avagy csak messziről is hasonlítanak, egy-
 talában kiirtandó, kiküszöbölendő vagyok, ha
 mingyárt egészségemet, életemet fel kell áldoznom
 miatta.“ Mihelyt tőle feleletül ezt kapám, elmúlt
 bennem örökre minden szánakozó indulat iránta,
 's egész hideg vérrel hallgattam egy darabocskáig
 illetően eszelős okoskodásait: a' magyar nyelvnek
 egészen eredetinek kell lenni, olly eredetinek, mintha
 minden szava az égből cseppent volna alá. Ennél-
 fogva angolországból egy mestérséges irtókapát
 hozattam — mert pennával nem tudnám meg-
 tenni a' nehéz munkát! — és ezen kapával
 mindazon igéket kiirtom nyelvemből, mellyeknek
 valami más nyelv' szavainak hangjával legkisebb
 egyenlősége, hasonlósága van; így például: *szák*
 hasonlít a' franczia *Jaques*; *szél*, *háj* a' német
Seele, *Heu* szavakhoz; a' magyar *húr* szó néme-
 tül igen csúf dolgot jelent; *ajak* törökül lábat
 teszen; ezeknek és több illyes magyar szavaknak
 ki kell küszöböltetnie; ennél fogva az én irtó-
 kapám' segítsége által a' magyarnak ezentul más
szák-ja, *szel*-e, *háj*-a, *húr*-ja, *ajak*-a lesz, mivel
 ezek' helyébe más valódi magyar nevezeteket,
 hasonlíthatatlanokat, fogok kikapálni eszem' és
 elmésségem' kimeríthetetlen gödréből, üregéből,
 lyúkából, odvából, hasítékából, verméből, sőt
 örvényes bányájából.“ Midőn ezeket hallám,
 mondtam neki, „ „az Úr igazi magyaroman.“ “
 Mire ő olly tüzzel, mint a' kriptában égő lámpáé,
 legottan így szóla: én nem vagyok magyaroman,
 hanem magyar *nyelvkórász*.“ Ekkor vevém kala-
 pomat, és őtet örökre oda hagyám; magamban
 ezen változhatatlan véleményt állapítván meg:
 „ „az a' szerencsétlen *nyelvkórász*, hasonlít a' kórá-
 szó varjuhoz, melly éhségében minden jó magot

kikapar a' földből, és ezt korlátlan kaparásaival nagyon becsunytja.“

Tréfa! Ödön.

XIX.

A' LEGILLENDŐBB KÉRELEM.

„*Magyar Játékszínről*,“ czimű kis munka' 89 — 90dik oldalain ezeket olvassuk : „Valyon mostani privilegiált rendbontóink csufságai közt, nem válnék e minden becsületes embernek egy magyar színház kinpaddá? hol a' nemtelen és betyár magaviselet hihetőleg a' legmagasb lépcsőjét érné el, 's a' Muzsák szent hajlékátul mindent visszaijesztne, a' mi jó izlésű, szemérmes és szép lelkű embereknek becses és drága? hol semmi sem hátráltatná azt, hogy éppen az bértessek meg leggyalázatosb, ki legtöbbet áldozott hozzá, vagy ha kíméltetnék is, azt néhány vakmerő primipilus gratiájának kellene köszönnie? Nem, nem; illy JANCSÁRI TYRANNISMUS alatt, hol sokszor azok a' fő vezérek, kik már mindenünnen kicsapattak, nem állhat fel jó szerencsével Játékszín. Éldogelhet, hervadozhat egy darabig, nem kétlem, de egész léte csak véletlentül lesz függő, és soha, soha nem váland széptársasági varázsponttá, míg városunk azon lakosi, kiknek oroszláni erejüket ugyan nem igen csüdalom, de annál jobban tartok ÖSSZERÖFFENÉSI HATALMOKTUL, nem tartanak magok közt NEMES EMBEREKHEZ illó rendféket.“

„Az ifjuság közötti jobb disciplina 's a' t. 's a' t.“

Elég, az unalomig elég! Fájdalmas érzéssel emlékezem Döbrenteinek eme' szavaira: *Ellenségünk, ha volna, nem fogadhatna ellenünk bixtosabb pusztítókat.*“ Mert világos példáját látom annak, hogy azon külföldi írók, kik a' magyar nemzet ellen irtak, mindössze nem fakadtak olly nemtelen kifejezésekre, mint a' *Magyar Játékszinről* író egyedül fakadott. Én a' sértőt bántani nem kívánom, és illetlen kitételein inkább csudálkozva, mint boszankodva; 's őtet szívesen sajnálva, magát a' legillendőbbben erre kérem: „csendesítse heves szenvedelmét, és ne higye soha jónak, mi a' haragos pennából a' papirosra loccsan; tanulja meg, hogy az a' valódi jó író, ki a' tinta' fekete vonásaiba a' szép' Gratiáját tudja varázsolni, 's kinek írásában mindenhol olly kristálytűkör mutatkozik, mellyből a' tiszta lélek' és élő meleg szív' mennyei Geniusai mosolyganak az olvasóra!!! — — — Az egész magyar Nemesség és Ifjuság ellen való olly szörnyű kikelés hogy mire mutat, azt a' kíméletesség' Angyala kimondanom nem engedi.“ — — —

Szerényi Márton.

XX.

EGY KIS ÉSZREVÉTEL

folyó. esztendei Januarius' 25-dik napján kiadott felszólításra a' magyar Nemzethez.

Suum cuique. ¶

Emléket emelni valakinek, ugy vélem, két ok indíthat :

1-ször. Hogy az érdem az érdemesben, ennek halála után is, megjutalmaztassék; 's az érdem iránti hála, a' maradéknak is kimutattassék.

2-szor, és főképpen (mert az első a' megholtra nézve úgy is hiu gondolat). Hogy az illy nemü megtisztelés által az élők és élendők, hasonló érdem' szerzésére gerjesztessenek.

Most, midőn megboldogult Kisfaludy Károlynak barátjai (az emlékére, és munkái' kiadására ügyelő társaság) felszólíták a' Nemzetet hogy, neki szabad ég alatt emléket emeljen, kérdés, megfelel e ezen szándék a' mondott indító okoknak?

Az elsőre nézve azt hiszem hogy, a' költésnek csak nem minden nemébe bele kapni ugyan, de jó munkát egyikben sem adni, nem emlékre méltó érdem: valamint egy zsebkönyvet kezdeni a' literaturában sem az; vagy ha ez igen, úgy állítsunk elébb igaz Sámuelnek, ki Hébe legelső zsebkönyvvél a' Hazában Kisfaludy Károlyt megelőzte. Valakinek emléket emelni, annyi mint, azt azon nagy geniekkal egy rangba tenni, kiknek más Nemzetek emléket emeltek; — már pedig Kisfaludy Károlyt Shakespear-rel, Milton-nal, Racine-nel, Voltairerel, Klopstok-kal, Schiller-rel, 's a't. együve tenni, a' Nemzet' tudatlanságát, boldogtalan együgyűségét, mellyel az érdemet esmerni, 's megkülönböztetni nem tudja, árulná el. Őt geniének mondani, teszi, a' genie nevet bitangolni. Ő geniet nem is látott, sőt ha utána maradt keves könyveiből, mellyek közt, a' mint közönségesen tudva van, egy derék sem volt, következtést lehet huzni, geniemunkát talán nem is olvasott. De egyébiránt is, hogy ő a' tudomá-

nyokba szerencsétlenségre beavatva nem volt, említenem sem szükség, mivel mindenki tudja. Hogy a' magyar nemzet, melly az emlék' állításával eddig minden Nemzetek közt legfösvényebb volt, 's Árpádot a' Haza' Szerzőjét, Sz. Istvánt a' Haza' alapítóját, Andrást az arany Bula' Adóját, Hunyadit, Mátyást, Zrinyit, 's a' t. emlék nélkül hagyta, 's Királyainak még sirhalmaikat sem őrizte meg, ezen hibáját Kisfaludy Károly Hadnagyban hozza helyre, senki sem teheti fel okosan egy olly Nemzetről, melly olly nagy embereket szülhetett. Vagy hogy az irói körben maradjak, ha a' Nemzet Zrinyit a' Költőt, Csokonait a' kedvenczét, 's a' t. ámbár ezek a' kor' mostohasága miatt ki nem mivelhették is azon költői lángot, mellyel Kisfaludy Károlyt jóval meghaladták, emlékre nem méltányolta, micsoda idétlen enthusiasmus volna tőle hogy, most Kisfaludy Károlyt azzal megtisztelje, ki sem első nem volt, ki írni kezdett a' Hazában, hogy ezen esetben a' rossz írónak is nagy érdeme lenne; sem olly munkát nem hagyott, mellyel a' Nemzet dicsekedhetnék; sem a' nyelvet illően nem mivelte (mert elsőbb munkájiban még Orthographia sincs) annyival kevésbé állított valamelly nyelvuskolát, (maga is csak tanítvány lévén a' Kazinczyében): sem egy általában szembetűnő érdemet nem szerzett a' Literaturára nézve; mert hiszen, hogy még ezután ígért és reménylett fénylenie 's a' t. redékiben is nagy Trencsényi Csák Mátét (mint a' felszólítók állítják) akarta adni, ezen szép, de, már akár hogy, bé nem teljesedett ígéret talán csak nem érdemel emléket szabad é g alatt? Akkor kivált mi-

kor vagynak férfjalnk, kik igazán dolgoztak, 's kiken megmutathatnók hogy végkép nem alszunk, nem tespedünk, 's vagynak kik a' dolgozót méltánylani tudják; hogy többeket ne említsek, csak Révayt nevezem; vagy kitekintvén az írói körből G. Festetics Györgyöt, és Szécsenyi Ferenczet, kik a' Haza' boldogsága' előmozdításában halhatlan érdemeket szereztek; 's akkor mikor élő Íróink közt is vagynak, kik, ha Kisfaludy Károlynak torony magasságu emlék állíttatnék, csillagokig felnyulót érdemelének, a' millyent a' Haza nem is adhatván, ezek méltóan meg nem fognának jutalmaztatni; csak Kazinczyt említem, az elsőt, ki mint nyelvmester magyar írói nyelvet állított; vagy csak magának Kisfaludy Károlynak bátyját, Sándort, kinek Himfyjéből sok dalok örökre maradnak, 's regéji közönségesen kedvesek; de mit fog legfeljebb tiz esztendő múlva mutatni a' Haza Kisfaludy Károly' munkájiból, melly csak a' valamire való művek közt is megállhasson? Ő mostani mulékony hírét nem egyébnek, mint azon részrehajlólag iránta buzgó felekezetnek köszönheté, melly kiabálva dicsérvén az Auróráját (ezen gyűjteményben épen nem az ő munkái legjobbak, sőt Szalay Beniamin alatti darabjai rendesen égetni valók) abban önnön magát dicsérte, (örömet elhallgatván más mellékes okokat mellyek az alaptalanul magasztaló lármát indíták). Ezen felekezete minden igaz ok, és józan megfontolás nélkül (vizsgálja bár akármelly értelmes részre nem hajló Olvasó) annyira kikiáltá őt életében, 's annyira elámítá vele a' világot, hogy a' valódi érdem mellette homályba borult, jóllehet a' Pub-

lieumnak józanabb része nem hallgatá éretlén harsogásait, mellyekkel elcsábítani igyekezte.

Azon érdeme, melly csak egyetlen igazi érdeme, hogy Kritikus nem volt, és vele az Írók', 's általa a' könyvek', és nem rossz könyvek' száma szaporodott, hogy azon idejét, mellyet, fájdalom! sok mások emberséget tapodó csufos Kritikák' halomra írásával, 's henyeséggel vesztegetnek el, jóra fordította, szóval használni, és nem hijában élni igyekezett, igen megjutalmaztatott már azzal is hogy, a' Magyar Akadémiának rendes, leendő nagy cselekvésű (?) tagjává választáték; — 's ha még ezen felül, buzdítás kedvéért, a' Nemzet akármelly kis érdemecske iránt hálával akar lenni; vagy legfeljebb, hogy valódi művészenek, Ferenczynek, is több dolgot adjon: melyképét kifaragtatván az Akadémia' Könyvtárába, mint Csokonayét a' Debreczeni Collegiuméba, bététetheti; mellyel ezután is minden Akademistáját megtisztelheti; de azt a' Nemzeti Museumba tétetni már sok volna.

A' mi a' másodikat illeti: mikor a' Nemzet valakinek csak egy petrezselkoszorút ad is, mint hajdan a' Nemeaijátékokon, vélekedésem szerint már az is nagy megjutalmazás, annyival inkább ha a' Magyar Nemzet Kisfaludy Károlynak melyképét kifaragtatja, érdemét igen megjutalmazza; de neki szabad ég alatt emléket emelni, kinek a' Nemzet' boldogságára 's előmenetelére semmi nevezetes tette nincsen; 's kiról csak egynehány év múlva is igen világos lesz az, hogy nem az egész Község bókolt a' ráfogott genie-költőnek, hanem csak egynehány lármás és meggondolatlan irkafirkáló (mert különben meg nem foghatná a' maradék, mit tudtunk benne

csudálni) annyit jelent, mint az emlékemelést minden különbség nélkül akárkinek adni, 's annak nagyságát, a' mi más Nemzeteknél szent, lealacsonyítani, mindennapivá tenni; 's lesz e úgy valaha egy érdemes ember, egy örök emlékezetet, hálát érdemlő férjfiu, ki ilyen megtiszteltetésre vágnék? 's így az emlék elérné e legfőbb rendeltetését hogy tettekre gerjessen? sőt inkább, azt hiszem, minden igazi nagy ember megsértettnek, legyalázottnak fogná magát, és méltán, tartani, ha valódi érdeme azzal tiszteltetnék meg, a' mivel másnak hijáavalósága; 's kérni fogná a' Hazát hogy az ilyen megtisztelést tartsa magának. Ha a' nem-érdemnek, 's legfeljebb kis érdemnek ilyen nagy jutalmat, emléket szabad ég' alatt, millyennel a' messze terjedt Ausztriai Birodalomban II-ik Józsefen kívül olly kevesen dicsekedhetnek, osztogatna az Ország, mit fogna adnia' való érdemnek? Görög Ország elébb egy emléket is ritkán, és nehezen emelt az igaz érdemnek, de később három százat is tornyozott össze egyszerre az üres névnek. Hát a' Magyar hányat emelne csak kevés időre is, ha az emlékosztogatást Kisfaludy Károlyon kezdené? Szóval, ha ezt tenné, magát a' Nemzet, az érdemet nem esmerés, vagy megkülönböztetés' nem tudása, 's csak a' kül Nemzetek' észtelen majmolása miatt, az okos világ előtt úgy kinevettetné: mint Kisfaludy Károly kikaczagtatá magát a' Bécsi Játékszínen, németre fordított 's eljátszott egyik Comoediájával. Az ő emléke ugyan szépen tisztelné a' Hazát! ugyan szépen tárgyzná Nemzetünk' dicsőségét!

De távol legyen tőlem azon alacsony vélekedés a' Nemzetről hogy, néhány hirtelenkedők' szaván megindulván, arra vetemednék, a' miről tökéletesen, hiszem, magok a' felszólítók, kik hibájit, gyengéjit, tökéletlenségeit magok is látják, sincsenek meggyőződve. Bűnhödném, ha Nemzetemről azt gondolnám hogy, az egy magában nem értelmes valami, hanem csak egy műszer, melyet akárkinek lehet mozgatni tetszése szerént; nem is azért írom ezt, mintha botlástól félténém, 's inteni akarnám hogy, magát le ne alázza; mert tudom szentül hogy ezen Nemzeti érzést kimutató felhívás, kérés, foganat nélkül hangzanék el, sőt ezen ráfogott valóban Nemzeti Ügyet neveti, kaczagja; 's fogadni merem hogy, Kisfaludy Károlynak emléket szabad ég alatt ugy sem fogott volna állítani soha, ha senki ellene nyilván ki nem kelt volna is: hanem azért hogy, a' felszólítók ne álmodozzanak olly alacsonyul a' Nemzetről, mintha annak jobb belátása nem volna mint nekiök, esmerni 's megkülönböztetni a' való és ráfogott érdemet, 's vakon hagyná magát rábeszéltetni, elcsábíttatni akármire, sőt mint Arad több szép lelkei, a' hála tüzeben magán segíteni nem tudván, tőlök kérdené mi tévő legyen. Elégedjenek meg azon rézre metszendő emlékkal, mely az 1832-ik évi Aurórában, mint a' szabad ég alattinak rajzolatja ígértetett; vagy ha elragadtattak annak emelni emléket ki magának állandóbbat emelt munkájiban, állítsanak akár egiptomi piramist, csak hogy magok' erszényökből, és nevök alatt, nem a' Haza' nevét rajta lealázva.

Ne gondolják azonban hogy belőlem az irigység' lelke beszél, mert ha volt valaha, vagy van az igaz érdemnek becsúlője, és tisztelője, én vagyok egy a' legbuzgóbb imádóji közül; de részrehajlás, 's minden mellékes alacsonyító tekintetek nélkül adom meg mindennek övét, nem többet senkinek, sem nem kevesebbet, mint érdemel.

Pesten, Aprilis' 6-ik napján 1831.

Harsányi Pál.

XXI.

DIÓBÉL AZ ÚJÍTÓK' SZÁMÁRA.

Satius est notas vulgatasque veritates identidem repetere, quam phanaticae mentis ideas vel semel memorare.

Pope.

1.

B é g i s é g — Ú j s á g.

Egy *Bierbräuer* nevű együgyű ember, ki minden régiséget megvetőleg ki szokott volt gúnyolni, 's ezért az okosoktól ottan-ottan megfeddetett, merész együgyűségének végre megadá az árát. 1792. sept. 27dikén, midőn *Király-Helmeczen Zemplény Vármegyében* mulatna, neki egyik ellenkezője oktatásul eme' féldeák és félmagyar verseket küldé:

a.

*Parturitunt montes, nascetur ridiculus Mus,
Qui Serfázónus vincere potis erit.*

*Scribet et indoctus longusque poemata passim,
Nos kaczagós faciet versiculisque suis.*

b.

*Hic situs est Michael cognomine Pan-Pivo - Metszi,
Qui nostrae faluē Szókalapácsos erat.*

Alig olvasá Bierbräuer ezen szúrós tréfás verseket, legottan az jutott eszébe, hogy azok az azon nap' született fijának születésére 's halálára irattak; és azonnal az újításról örökre lemondott. Vajha minden hobortos Újítót hasonló tréfával eszére lehetne hozni!

Kemenes Béla.

2.

A' nyelvrontók' érdemkoszorúja.

A' mí tudós Dankovszky Gergelyünk eme' ozimü munkájának „*Magyaricae linguae Lexicon critico-etymologicum*“ Ajánlólevelében a' magyar nyelvrontókról igen bölcsen így szól:

*Mente captorum ridens nugaces opellas,
Partubus vocum qui monstrasis inhiantes,
Sermonem Magyarum serenam obnubilantes
In stadio culturae cancri ut gradiuntur.*

3.

A' nyelvtörő' német és magyar sírverse.

(Kalmári Várady János Nógrád és Pozsony Vármegyék' Táblabirájának eme' kéziratban levő munkájából: „A' világ' eredeti nyelve.“)

„Kétséget nem szenved, hogy a' Szógyár-
nokok a' nyelv' ellenségei: kik ellen minden okos
nemzet méltán törekedett. A' többek közül pél-
dával e' következőt hozom fel:

„Hier liegt vom neologischen Wörterbuch
Der Author. Wanderer, gib ihm den Fluch!
Ein jeder Patriote denkt;
Sollt's nach Verdienst gegangen seyn,
So lösen wir auf diesem Stein,
Anstatt hier liegt, hier hängt.“ *)

Magyarul ennyit tenne:

„Itt fekszik az újszógyártó.
Atkozd meg oh vándor!
Hogy gondolhat mást, ki hazáját szereti?
Mint, hogy az olyat akasztófa illeti,
Ki maga kalandor
Nyelvében, és mást is rontó.“

4.

A' végén csattan az ostor.

A. Itt van az újító Török! B. Újítóknak ütője!!!
C. Nem; de verettje nekik. B. Ugy van — az
ökrök előtt.

Törvényes Gyula.

5.

Istok és az eger.

Bábel akart zavaros munkádból lenni, nagy Istok!
'S kéziratosod' megevő hirtelen egy kis eger.

*) D. Merkur. VIII. B. 2. St. S. III. Nro. 18.

„És így lőn az előbb kis egér nagy bábelegérré,
 És te nagy írkáló londoni Pista, kicsiny.

Junius.

6.

Egy, sok újszót faragó sirkővére.

Egy, sok ezer vad igék' kontárfaragója ledlén
 Napjait, e' súlyos kőnek alatta rohad.
 Annyi fa hajthasson gyepesült zöld hantjai' ormán,
 Mennyi kemény és fas szót feje nyújta nekünk.
 Hamvait így nagy homály fedezendi, 's mi maj-
 dan alá, nem
 Ritka ligetbe; hanem sűrű berekbe megyünk.

Gróf Desewffy József.

7.

Író és vaj.

Vastag írásodból potyog, oh nagy Pista, sok író.
 Berne csak egy hiba van: nincs neki semmi
 vaja:

Julius.

8.

Olcsárlómhöz.

„Vettétek én,“ úgy szólsz, „lőháton:“ ez által akarván
 A' jó Nemzet előtt, Gunyfi, gunyolni nevem'!
 Hallgatók én rólad, tintám' kímélni szeretvén.
 Úgy is tudja kiki, hogy gebeháton iratsz.

Gróf Desewffy József helyett Junius.

9.

Jövendőlés egy Angliusrul.

Dünte hajós három száz ötven ezerrel adós lesz,
 És hiteles kezinel vált kocsonyát csanoko.

Aesopust Xantus megvéén, tette szabaddá.
Dünta, nem Aesopus, Ksántos ügyészt eladi.*)

Honorius,

10.

Az edzetlen iró.

Mintha aczél volnál, csertetsz bosszunkra Világdi.
'S tompa tüzed szikrát nem tudá adni nekünk.
„Nincs kova mellyhez aczél érhessen;“ hirtelen így
szólsz.
„„Van kova, jó kova, de edztelen a' rossz
aczél.““

Komolyi Sándor.

11.

Írói fricska.

Angolból.

Mondja meg széles-és laposhirű, Ön,
Olly irgalmatlan tudóssá mi által lön?
„Adván hat ezer font sterlinget,
Vevék legott írói inget
Magamra, 's fejszém' nagy fába
Vágam belé, templomába'
Akarván lóháton ugratni a' dicsőségnek.
De fájdalom! a' rossz versért onnan visszalökének.“
Mjnt leve Ön mégis nagy proszairóvá?
„Ugy — tevék magamnak sok zsoldost sugóva.“

Mikefalvy Péter.

12.

Ugyan mit fognak tenni? **)

A' casinói Divánokra lekuczorogni, basa-
dohányt szívni 's dudorászni:

*) Somogy vármegyei szólásmód — eladja helyett.

**) Magyar Játékszintről, lap. 31.

„Minden alaptalan javaslat
Csupán csak a' ház' padlásáig hat,
Es mint a' füst és para,
Elmúlik nem sokára.

Bátorkeszy Zsigmond.

13.

Egy érdemetlen író' sírírása.

Kisfaludy Károly, te még élsz!
Lám a' magyar nemzet' gyermekei
Olvassák irasaidat!!!
De hidd el, élni fogsz azontul is
Hitelezőid' emlékezetében,
Mert sokaknak tartózol.
Es élni fogsz azon
Idegen és honi Irók'
Munkájiban, mellyekből
Sokat kiszedegettél.

Gyurikovits György.

14.

Angol declinatio.

Nom. A' hálát könnyeden kifacsarja ön,
Mert lovagol az író'süldőkön.
Gen. Ugyan mi érdem lehet öné?
Valami állandót már tön é?
Dat. Azért, hogy némelly firkászok önnek
Az új londoni utcákon köszönnek,
Mások fentebb kifejlést nem köszönnek.
Acc. Vízöntőjének az angol nevezte önt,
Mert vizes eszével mindeneket elönt.
Abl. Szébb nemzeti létre ösztön nem jött öntől,
Mivel tőle semmi okos munka nem sül.

Fordította Beszkedy Ferencz.

b.

Ponori Thewrewk Józsefhez.

Esketlek Istenére
 Az édes indulatnak,
 Ne nyujtsd te Mulcibernek
 Anakreontikaid'.
 Vétettek-é te néked
 Kebled' szülötti, a' kis
 Artatlanok? .vagy a' szép
 Kythére' csúnya férjét
 Melegbben ápolod, mint
 Az én kis Istenem'?

Rettegéd barátom őtet,
 Mert bosszuja kegyetlen.
 Minden kecses leányka
 Kerülni fogja lépted':
 Elintnek tempelökből.
 'S egyedül maradsz.
 Esketlek Istenemre,
 Ne nyujtsd te Mulcibernek
 Anakreonticaid'!
 Schedel.*)

*.) Hogy Thewrewknek a' magyar literatúrát és leginkább ennek történeteit érdeklő, felvilágosító gazdag gyűjteményéből, őróla is némely dolgok a' legnagyobb hűséggel közöltetnek, azt az érdeemes Olvasó csak akkor fogja voltaképen méltányolni, mikor a' Thewrewk' literatúrai pályája — nem annyira az ő személyéért, mint inkább a' közügy' tekintetéből körülállásosan és hitelesen általam ki fog adatni. — Én, a' ki Törökhöz Pesten lakta alatt egykor épen oly sürűn jártam, mint Schedel Ferencz József járt, — és így soknak szemtanuja voltam, többek' felfejtéséhez a' józan combinatio által jutottam, és a' kinél mostan Töröknek írói életét illető minden jegyzések és eredeti oklevelek vannak, bizonyosan tudom, hogy Schedel, ki Töröknek Bécsben 1821/2. hosszabb időig tartott mulatása alatt, annak minden poétai dolgozását híven őrizte, 's Pestre lett visszatérése után azonnal a' felebb lemasoltam igen hízkelkedő verseket emlékkönyvébe írta, ezen anakreoni versezetét azért intézte Törökhöz, hogy ez, kinek érzékeny szívét derék öccsének Ponori Thewrewk Miklósnak halála felettébb eltöltötte volt bánattal és keserűséggel, előtte azt találta mondani, hogy minden verseit, és így anacreonticonait is, melyeket ő (t. i. Schedel) annyira szeret, tűzbe veti. — Schedel' versezetének az a' sikere lőn, hogy Török kijelentett szándéka' végrehajtásától elállott, és ezért Schedel valódi szives köszönetet érdemel! — Pest, Május' 21dikén 1834.

K. M. O. L.

XXIV.

A'KÖNYVCENSÚRA' NYOMA A'
RÓMAIAKNÁL.

Barátom Thewrewk! leveled a' legjobb humorban találta. Te mindég hasonló maradsz magadhoz; szüntelen dolgozol és szüntelen jókedvű vagy. Téged a' munka elevenít. Ez utolsó azonban a' jó feleségem' megjegyzése rólad. Bezzeg nevettünk pajkosságodon, hogy „a' *Velenczei Szappanpor*“ még Triesztben hever. Julcsám, mikor ezt olvastam, így sikolta fel, „ez a' valódi Török! — elmés képekben adja az igazságot — most ő bizonyosan azt akarja tudtunkra adni, hogy a' nyomtatás igen lassan megy.“ „„Vagy talán a' dolgozótársak késnek ígért munkájikat beküldeni;““ szélék hevenyében. „No bizony,“ monda Julcsa, „kell is Töröknek a' dolgozótársak' munkájira várakozni, ki mindeniknél több sátyrát tud készíteni!“

Tréfás vitatkozásunk után eszembe jutta, hogy dolgozási ígéretemet olly hosszas idő óta még nem teljesítettem, és azonnal toltához nyúlék, bátor, mint a' románok' gyalulatlan padlatán ide 's tova csuszkáló meg' botorkázó magyar könyvcsinálók többnyire cselekedni szoktak, még semmi tárgyról nem gondolkoztam volt. Penna levén a' kezemben, már csak ugyan írni kell *valamit*, ha mingyárt nem is, *valamiről*, így okoskodám magamban, és elvélék hitetve, hogy illy módon cselekvő firkáló is igen sok vagyon a' magyar Világban. De mit

kelljen írni, kérdém önmagamtól? „*Recenziót!*“ felelém reá. Hála legyen a' *tizedik Múzá*nak — a' mérges gáncsoló Bentley' hetvenhetedik nagyanyjának — kitaláltam, mi legyen az a' tudományág, mellyben dolgozzam! Azonban megint eme' kérdés támadt bennem, „*mit recenséáljak?*“ Mire igen könnyü leve a' válasz — „*Török' valamellyik munkáját*“ — — „*Ügyis,*“ folytattam okoskodásomat, „*Török Magyarországon az, kit az összeröfönt tuskés írók bántani, szúrni, döfni, marni leginkább szeretnek, és a' kinek helikoni ruhájiba 's butoraiba úton, útfélen annyi undok bojtorján akadoz!*“

Ergo a' Te egyik munkádat recenseálok, édes Barátom! de nem mingyárt, mert ammint Magad is igen jól tudod, a' magyar könyvirás rendszerint a' karimás-kásához hasonlít. — Annak nagy és mély feneket és széles karimát kell kerekíteni. — Ha ez megvan, fel kell emelkednünk emlékezetünkkel addig az őstehénig, mellynek tejéből legelőbb töltöttek a' karimás-kásába, hogy az üresség betelje. Mikor ezen is keresztül buktunk, előre számítsuk fel, mennyit kelljen fizetni annak, ki a' tejes karimás-kásából enni akar? Arra is szorosan vigyázván, hogy a' hiú dicsőségért a' ház' héján és mindenfelé mászkáló macskairók a' már kész karimás-kásából a' tejet valamiként fel ne nyalják; mit ha tennének, örökat, mint a' kártékony kanduroknak, jól belé kell verni.

Az igen elmés Swift' közfényt nem látott végrendeletében egy hosszas értekezés fordul elő egy *Szőkendi* nevű négylábu állatocskáról, mellyet ázsiai anyja Angolországban februarius' 30dikán ellett volt. — Tudnivaló, hogy a' köl-

teményes írónál meg' rémédező firkálónál az évmutató kalandozó is az ők eszek szerint kalandoz; kivált ha a' költemények' decemberében Epicurus' kövér nyájából egy-két darabot elkölteniek az állapotigazgatótól megengedettett vala. — A' parányi Szökendi, melly aggott urához hűségtelen lón, ettől megátkoztaték, hogy „mindégy csikó maradjon, soha meg ne vénüljön, és éltes gazdára ne akadjon.“ Az átok hiven beteljesedett. Ennél az okos Magyarinak több magyarázat nem kell.

Miként a' varászló parasztné a' szekértengelyből tejet fej, a' tudományok' tengelyéből mindennémű tejes gondolatokat kisajtolni szeretnék, hogy az írók' bálványát — a' sajtósabadságot — az ők kéményeiből felfelé emelkedő vékony füstnél is magosabbra repítsem. De megeshetnék, mert a' jövődőt nem tudhatom, hogy ha azt a' levegőbe nagyon messze felbocsátnám, az a' tiszta ég' hideg környékében megfagyna, 's aztán jégként aláhullna 's az éretlen ész' veteményeit egészen elverné. — — — Bezzeg örülnének akkor a' sajtárosok, hogy nekik olly temérdek takarót szereztem — ugyanis a' fészengő kukaczkokat, mellyek mostan eredetek' helyén maradni engedetlenek, tüstént két-három- sőt négyrétű borítékokba szoríthatnák és megzabolázhatnák. Mi által aztán a' *Jelenkorban* levő sajtbeli veszteség igen is kipótoltatván, a' hitel és nyereség nem fa-, nem kő-, hanem vashídi állandóságra jutna, 's a' sok sajtárulók nem földszinti szarkafészkekben, hanem roppant felházakban lagnának.

Ha időm volna, a' sajtó' *sajtólásáról*, nyomtatás' *nyomásáról*, szedő' *pénzszedéséről*, javító'

javíthatatlanságáról és több efféléről szójátékos mulatsággal kedveskedném olvasóimnak, kiknek talán egy része leginkább a' kicsapongó könyvekért szeret *kongó* forintokat *leoltasni*. Még gondolatjátékbeli élességet is lehetne úznöm, miután bizonyosnál bizonyosabb az, hogy a' *borsajtó*, *borsajtolás* és *gabonanyomtatás* az élet' fenntartására egyik leghasznosabb és legbecsületesebb szabadság.

Komoly lévén a' tárgy, az előadást is csak ránczos homlokka- illenék tenni. Bátor a' mai Suhanczok' füleik mellett minden *elsuhan*, mi érzékeiket nem csiklandja, 's ennél fogva a' jelen dolgozás is — mihelyt komollyá változtatik — tőle emez igékkel félrevettetik:

„*Mind azt, mi komoly,*

Egye meg a' moly.“

Hogy Szökendit megmeztelenítém, ő rajtam legottan boszut álla. Mit ha *én* eltűrök, méltóztassanak érdemes olvasóim is eltűrni, 's a' tréfák' köpenyegének redőjiből a' valót kiszemelni, de ezt olly lelki *szemmel* tenni, melly ne csak a' jelent nézze 's lássa, hanem a' múltba 's jövőbe is belé tudjon tekinteni.

Most mind a' hatot befogom, és neki megyek a' „*Hazafiúi Elmélkedéseknek*,“ és mivel, mióta a' magyar literatúrának aranykora ráklábakon közelget, az író' személyét munkájától megkülönböztetni nem szokás, neki megyek Töröknek is; de korántsem fenyegetem őtet *bottal és pökdöséssel*, mint a' Rothkropf' lebernyegebe burkolózott, a' nyelvben i-vel és j-val élő, 's a' polgári életben egy darab idő óta Y-nos Helme-*cz* Y, ki, ammint egy kedves bébillérem (familiaris) többször emlité, a' *Jelenkor*' toldalékja'

— a' *Társalkodó* ezévi febr. 26dikán kijött 17. számának 68dik oldalán mintegy vörösgolyvával telt Bodroghközi nyálas farkas agyarkodott a' csupa pennával felfegyverkezett Török ellen.

De ne vélje Török, hogy ha én ötöt a' mások' embertelensége ellen védem, tollammal bántani nem fogom; igenis fogom, mert a' *penna* nem *bot*, és a' *tinta* nem *pök*!! A' Beretválkozótűkör' 106dik oldalán igen helyesen mondatnak a' többi közt ezek: „A' *Hazaíúi Elmélkedések* írója (Török) csak elkezdette, de be nem végezte a' könyvcensúra' nyomainak előadását a' legmohosabb előkorban.“ Melly szavakat én teljesen magaméivá teszek, és csudálkozva jegyzem meg, hogy épen Török, ki a' Satyra' mezejét végig akarja czédrusokkal ültetni, a' nagy satyricus Rabenert nem ismeri, mert ha ismerné, figyelmetessé lett volna a' *Labienus*' történeteí iránt, kiról az a' *Vorbericht* -jében igen elevenen emlékezik. — Vagy talán Török *echo* (ernyő) nélkül akar a' Satyra' tartományában szekerezni, no hiszen jól van, tegye csak ezt is, bizony még számosabb *echo*-író ellensége lesz! — Labienusról, kit a' Rómaiak méltán *ABIENUS*nak neveztek, M. Annaeus Seneca L. V. *Controversiarum* in praefatione a' többek között ezeket írja: „*In hunc (Labienum) primum excogitata est nova poena: effectum est enim per inimicos, ut omnes ejus libri incenderentur. Res nova et insveta, supplicia de studiis sumi.*“ etc. 'S mégis vannak tudatlanok, kik azt állítani nem pirulnak, hogy a' *Censura* új találmány. — — A' *Censura* olly régi mint az írás maga, csupán a' formájára nézve volt időről időre módosítás benne. —

Barátom! vedd jó néven a' mit irtam, és légy bizonyos benne, hogy ha recenseállak is, szeretlek. Pesten, Julius' 7dikén 1834.

B. F. J.

XXV.

ADATOK A' MAGYAR LITERATÚRA' HISTORIAJÁRA.

A' régi classica literaturával barátságban levő Férjfiak sokszor sajnálkozva beszélnek a' tudományos óvilág' történetírásában azon nagy hiányosságot, hogy több remekművek nem tudhatni ki volt legyen a' szerzője? Sőt az igazság' barátja még azt is szeretné kifürkészni, hogy, miután Horatius' eme' tanítása szerint:

„*Si quid tamen olim*

Scripseris, in Meti descendat iudicis aures,

Et patris, et nostras.“

a' hajdani írók saját elmeszüleményeiket más hozzáértőkkel közölgették, kik voltak azok kik e' vagy ama' munkát illy módon megvizsgálták, és talán hiányait kiegészítették? És végre, minthogy Martialis' ezen epigrammája szerint;

„*Carmina Paullus emit, recitat sua carmina*

Paullus,

Nam quod emas, possis dicere jure tuum.“

az is kisért, hogy találtak példák a' régiek-nél, hogy némelyek a' másoktól megvásárlott munkákat adták ki saját neveik alatt. Itt is jó volna kikürkászni, hogy az ollyatén munkák megvétele mibe került? Legislegutóljára ne feledjük, hogy az óskorban sokszor említett plagium

abban állott, hogy valaki a' görög remekírókból
 ön erején lopogatott. —

Ezeket régóta érezve 's a' Beretválkozótű-
 kör' 78 — 99 — 102 — 103. oldalain lévő, 's a'
 magyar literaria historiára világot vető állítások
 által a' mélyebb vizsgálasra felelébressztetve, neki
 estem a' kutatásnak, és ebbeli izzasztó szorgalm-
 mamnak ez lón resultatuma. Itt Pesten több sza-
 va bevehető embertől nem egyszer hallottam,
 hogy néhai Rácz István Orvos-Doctor és kevés
 ideig a' pápai Ns. ref. Kollegiunnak volt Pro-
 fessora egy valakinek — kinek neve kisiklott
 emlékezetemből — egy egész orvosi könyvet irt
 hatvan forintért. — A' Muzarionban kiki olvashat-
 ta 's olvashatja azon tudományos pert, melyből
 kiviláglik, hogy a' Homeros' fordítója Vályi Nagy
 Ferencz a' mi derék költőnk Kölcsey Ferencz-
 nek hasonlómunkálatu kéziratát használta. — A'
 szelíderzésű Szemere Páltól tudom, hogy ő 's
 szeretett barátja Kölcsey együtt készítették ere-
 detiképen a' nyelvbeli Újításokról azon érteke-
 zést, melyet Helmeczi Mihály némelly megtol-
 dásokkal a' maga neve alatt kiadott a' Berzse-
 nyi Dániel' versei előtt. — A' bátorlelkű Thaisz
 András bizonyossá tőn affelől, hogy melléte
 olly Juratusok practizáltak, kik a' magyar lite-
 raturát igenis elősegítették: a' többi között Zsi-
 vora György előbb kidolgozta Gebhardt Ferencz
 Doctornak eme' munkáját „A' különös Orvosi
 nyavalya- és Gyógyítástudomány Alapvonatjai.“
 Azután Tessedik Ferencz' „Utazását Franczia-
 ország' déli részeiben,“ melyet én legelőbb né-
 metül olvastam volt Bartosságh Józsefnél, kívül
 Tessedik utazása közben szorgalmatos levelezést
 folytatott. — Felapáthi Molnár Sándor pedig Bäs-

thy József minden magyar verszetét szerzette, kinek „*Magyarok' Emléke*“ czimű munkáját Somogyi Csizmazia Sándor dolgozza. — A magyar nyelv körül régóta buzgó Döbrentei Gábertől többen értettük, hogy a „*Lovakról*“ való munkát ő dolgozta ki, 's ezen felül ő tanácsolta, hogy abba olyan egyéb némű tárgyak is szövessenek belé, mellyek a magyar nemzetet ébreszték: nem különben ő is egyik fő részt vett a „*Hitel*“ kidolgozásában; mihez még az a környülállás is járul bizonyság gyanánt, hogy Erdély nagy lyricusa Buczy Emíl tavaly Májusban Bécsben a Glacis-n egykor egy barátjával az érdeklött könyvről beszélgetvén, végre így kiáltott fel, „*most tudom már, miért vannak abban olly dolgok és gondolatok, mellyekről én Döbrentével Erdélyben lakta alatt ollykor-ollykor szóltam volt!*“ — A néhai lelkes Kultsár István jóízű magyar ebédje felett beszélt egykor, hogy Kisfaludy Károlynak maga tette fel azon kérést, melly által ez szeretve tisztelt Anyánk a Császárné Ő Felségének térdhajtva az iránt könyörgött, hogy a legelső Aurorát elfogadni kegyelmesen méltóztassék. Azt pedig nem régen olvastuk a nagy tudományu Horvát István hiteles előadásából, hogy miután az alattvalói legmélyebb hódulattal tisztelt Felső Asszonyunk az érintett Ajánlást elfogadni kegyelmes volt, az eziranti örvendetes Jelentést nem Kisfaludy Károly, hanem Horvát tette fel. — Szó levén Kisfaludyról, tudatnom kell róla, mit a meséji által elhíresedett Fáy András nekem is másoknak is megvallott; ő az idézett Aurorába „*Elkésések*“ czimű dolgozatát adá be, de ez ottan akkor mingyárt ki nem jöhetett. Kis-

faludy használá a' jó alkalmat, és abból „*Tollagi Jónását*“ dolgozá ki! — Szemere Pál, Ternyey István, és az egykor a' Trattneri typographiában correctorságot viselt Némegy nevű hazánkfija, 's mások voltak azok, kik Kisfaludy Károly' munkácskáját javígtatták!!! Szemere, tudom, hogy több dolgozásának czimeket is adott. —

Elég legyen most ennyi, máskor többekkel is szolgálók.—Ámbár cosmopoliticus tekintetben mindegy akárkitől jójjön valamelly munka, de a' történetbúvár mindent meghatározottan szeret kitanulni, 's illy czélból jelen előadásom a' honi történetek' barátjai előtt érdek nélkül nem lehet. Pesten Nov. 5dikén 1834.

B. M. G. S.

XXVI.

TUDÓS JANKOVICS MIKLÓS' BÖLCSEZREVÉTELEI.

(Közli Miklósfí Ábel)

Nemzetiségünk állapotásának *igazságtalan Ellenségei* mind azok, a' kik nemzeti jelességeinknek szántszándékos elhallgatása, 's titkolása mellett, némelly miveltségi héjánok miatt magunkat lealázni, ellenben az idegeneket mindenben magasztalni és jelenkori szándékoknak általános követésére birni, 's gerjeszteni törekednek. Mert józanon gondolkodván, kiki az *igaz* ellen vétkezik, ha egy oldalról az egésze tévén ítéletet, egy vagy más héján miatt honunkat gyalázza; ki pediglen mivelítésünknek színes örve alatt *Nemzetünket maga alázására kizsáto*

is, az gyökerestül irtya 's kiszaggattya a' Nemzetiség ditsó érdemét, *) melly koránt sem az idegenek általlyános majmozásában, mint inkább és egyedül a' Nemzeti Character javításában, csinosításában, józan felvilágosításában, és a' jövőndők tekintete bölts tökéletesítésében, az az: tsak olyan miveltség elfogadásában, mellyel a' feltűnt Nemzetiségesem által változik, sem szerentséltetik, méltán és valódiképen helyeztethetik.

Ellenségnek valóban, és a' nemzetek mostani felforrásában méltán veszedelmes ellepségnek állítom a' Nemzetiség változására törekedőket, mert kisdéd erejét Nemzetünknek többiekéhez hasonlítván, tsupán és egyedül Isteni tsudának tulajdoníthatom, hogy Strassénak abrosza 's képen **) anuyi századok alatt, e' világ hatalmas nemzetei özönében több kihalt nagy Nemzetek sorsával mind eddig el nem süllyedett, el nem borítatott, hanem fentartathatott, maroknyi népünknek eldódi Nemzetisége. Tud, Gyújt. 1834. Foly. I Köt. lap. 47 — 48,

XXVII.

F E L E L E T

Prof. Márton Józsefnek.

Mint a' magyar literatura' meleg barátja nem kevésbé örültem, midőn a' *Magyar Kurir* 49dik

*) Fájdalom! hogy az iménár negyedszer közre bocsájtott *Hitelben* (melly legkevesebbet az igaz hitelről, vagy is a' hitelezők biztosságáról — hanem általlyánosan magyar Nemzetiségünkről értekezik) illyeket olvasni kényszerítettünk. Találnak ezek sok olvasókat, még több kedvellőket, miért? mert a' legigazabb, legtagadhatatlanabb Psycho-

szám alatti Toldalékjában a' Könyvesmertetésben e' czímet *Magyaricae linguae LEXICON critico-etymologicum etc. Studio et opera Georgii Dankovszky* megpillantám; mivel, gondolám, egy Márton József, ki maga is több Szókönyvet adott ki, ezen nagy szorgalommal, véghetetlen fáradtsággal készített valódi tudós munkát philologiai alapok szerint fogja megítélni, némellyeket benne talán megigazítani, 's azon a' magyar nyelvre 's literaturára nézve igen érdekes, igen fontos könyvet minden elő-'s halítélet nélkül méltatni tudni.

Azonban felettébb megcsalatkoztam várakozásomban, mert a' Márton' dolgozása egyebet nem foglal magában mint, holmi roszul alkalmazott elméskedéseket — csupa csevegő beszédet — és egy Nyelvtanítóhoz illetlen felszólítást a' Magyarokhoz, hogy a' felülnevezett Szókönyvben levő állítások ellen keljenek ki.

A' német Philologusok hálával fogadák Adelung' munkáját, ki nekik a' felső-németországi beszéd mód szerint irt Szókönyvében kijelelé, ha valamelly szó igazi német, vagy valamellyik idegen nyelvből kölcsönöztetett e? Hasonló Szótáraik vannak az Angoloknak és Francziáknak, és a' mivel Angol és Franczia azért épen nem lobban haragra, hogy nyelvében olly sok idegen szó lételez.

Ha a' nagytudományu Márton azt akarja hogy a' magyar nyelvben egy idegen szó se legyen, úgy neki egy egészen új magyar nyelvet kell feltalálnia, vagy megmutatnia 's pedig szóról

logiai elv szerint mindenkor számosabb a' sorával nem elégszó, azért nyughatatlan, következőleg változást szomjúzó emberiség része.

• **) Strasse, Strom der Zeit.

szóra, hogy mind az, mit a Magyarok a Tótoktól, Görögöktől, Olaszoktól, Németektől és Rómaiaktól kölcsönöztek nyelvekbe, nem tót, nem görög, nem olasz, nem német, nem deák, hanem magyar. Há például a Magyaroktól elfogadott valamelly görög szó már Homerusban előfordul, és így annak három ezer esztendő s kora van, meg kell Mártonnak bizonyítania, hogy a Magyarok azon szót már három ezer év előtt ismerték. Ugyan azon környülállás van azon szavaknál, melyeket a Magyarok a Tótoktól, Olaszoktól, Németektől és Rómaiaktól kölcsönöztek.

Mennél inkább halad az ember valamelly tudományban, annál inkább átlátja, mi keveset tud, és a bölcsek Legbölcsebbike, Socrates, azt szokta volt mondani, hogy *ő semmit sem tud*. Mennél miveltebb valaki, annál könnyebben megismeri a mások jelességét, érdemét, becsét. Csupán a miveletlen, durva tartja magát mindenben tökéletesnek. Olly miveletlenek, durvák vannak minden nemzeteknél, és fájdalom! a magyar nemzetnél is; mivel a Magyarok is minden tekintetben az Ádám-gyermekei. Azonközben a miveletlen, durva a Magyarok között, épen úgy, mint a miveletlen, durva a Törökök, Lengyelek's a t között, meg van győződve affelől, hogy a Magyar, a Török, a Lengyel minden tökéletesség ideálja: az olyan azt hiszi hogy semmi külhoni, semmi idegen dologgal nem bír, ha mingyárt feje' lágyától lába' talpáig mindent a külhoniaktól, az idegenektől kapott is.

A német *Schuld*, *Sünde* magyarul *bűn*. Ezen *bűn* szót a Magyarok, a Dankovszky Gergely' származtatása szerint, az oláh *vin*, a cseh-tót *čina* szavaktól vették. „*Valóban,*“ úgymond

Márton, „*nagy köszönettel* tartozunk mi Magyarok a' tudós Szerzőnek, ezen, — a' Nemzet históriájába vágó, ditső felfedezéséért. Melly ártatlan és boldog Nemzet lehetett a' Magyar valaha, hogy az a' bűnt csak nevééről sem esmerte, mind addig, míg a' Tsehekkal és Slávokkal meg nem esmerkedett 's azt azoktól el nem tanulta.“ — Ezen sorok után én is azt mondom hogy: Valóban mind magát mind nemzetét erősen rossz hirbe keverte Márton azon felelni akaró sorai által. Hát a' Magyarok a' Csehekkal és Tótokkal való megismerkedésekig csupa *egy* és *két* esztendő gyermekek voltak e mindég, vagy olly miveletlenek, durvák, hogy *a' jót a' rosztól* megkülönböztetni nem tudták?

Érezvén Márton, hogy maga a' Lexicon ellen semmi kifogást tenni nem tud, az annak elején álló deák Ajánlást támadja meg, állítván, hogy ennek 23 sorában a' hexameteri metrum ellen 27 és az clisio ellen 10 hiba legyen. De ki mondta Mártonnak, hogy az a' 23 sorhexameter, hiszen ezek prosa is lehetnek. Aztán kell e a' józanfejű embernek és tudósnak mindent összevezavarni? — Sit quod vis, simplex duntaxat et unum! — Úgy látszik, *Valóban* úgy látszik, hogy Márton az okot nem találta, hanem kereste, melly által Dankovszkyt rágalmazhassa. Mert különben Márton nem mellőzte volna el azon nagy igazságot, hogy Dankovszky érdeklött Lexiconával nem úgy lép elő mint deák költő, hanem mint a' magyar nyelvbőség' Analyticusa! Én azt hiszem, hogy mint mindennek, ki a' tudományok' országában jó lélekkel fáradozik, úgy a' mi Dankovszkyknak is, minden hasonló megtá-

madója 's olcsárlója ellen vigasztalására szolgál
Horatius' eme' mondása:

„*Conscia mens recti, famae mendacia ridet.*“

Brassay Sebestyén.

XXVIII.

SZAPPANMORZSÁK A' MESE- VILÁGBÓL.

1.

A' páva 's majom.

A' képzelődés' dagályától felberzent páva fel és alá billege egy szép sétatéren ezernyi majom' sokasága között. A' csalfafényű 's hosszan elnyult farku szárnyasnak, minden útjában eső kitére, félvén, hogy kopasz fejeket legyinteni találandja: 's ím egy szelíd majom lakolta vígyáztalan lépte' díját; mert a' gúnyszerelmes pilangós farkán érzékeny nyomást képzelvén, a' világ előtt ismeretes ocsmány hangzatát tolá ki a' szegény majomra. Ezt a' többi midőn hallaná, rémülten szinte szaladásnak iramlék, ha egy jártos, költés őket fel nem tartóztatja 's az idomtalan harsányhangunak, vele szembeszálla, hitelesen meg nem mutatja vala, hogy, bár külseje csillogó, de hangja az állatok között legközelebb van az ordító számáréhoz, és ön legyen az, kire Ézop hatalmas mondása,

„*Ignotos fallit, notis est derisui.*“

legjobban illik. Erre a' begyes páva megszégyenülve elhagyá a' társaságot, és szárnyait használva a' helikón' tetejére repüle, 's azóta gye-

pet rágva a' régi minták szerint öntött tömpe osztrogothus betüdarabokat szedegél, de egyet sem tud még a' világ' szerencséjére okosan összerakoztetni.

2.

A' gerlicze's kaba.

Egy öreg tölgy' tövénel a' busongó gerlicze szedegeté az aggott fa' lehullott gyöngyeit, és felfelreppene, nehogy a' vadonban csoportosan ólálkodó kaba, mint minden könnyen jöhető szerzemény' zsákmánylója, kemény körme' ragadványává tegye. Egykor a' körmös tollas fellevedve jóízű falatját, reácsapa az ártatlan szárnyasra, 's ezt olly rutul megráza, hogy édes morzsáját szájából kiejtvén, illy keserves szókra fakada: „bárátom, neked is tág meződ van; az áldott természet' gyümölcsei előtted is mindenhol tárva. Engem, ki ellened nem vétettem, ugyan hogy' marczongolhatsz orozva?“ „„Mészárollak,““ felele a' kaba, „„tolladra nagy szükség van, mert uram a' hatalmas bagoly, gyűjteményt készít ritka természeti nyelvrontási újtanodájának, és te vagy még egyedül, kinek tollaiból a' gyávaság' symbolumára nincs koszorú készíthető.““ „Ügye,“ nyöge a' gerlicze, „hát csak önkény csinál nálatok nyelvrontási újtanodások, törvényt? és így miattad a' békés lakó sincs bátorságban, míg te segédje léssz.“

3.

A' bibiczek és az ibisz.

Nagy örömsinatot tart vala a' libuczşereg

téli lakából lett visszatérte után, és íme csak most, hosszú 's viszontagos utazása' végén vé-
vé észre a' vezér, hogy az 'addig nem ismert
ibisz csapatja' részese lón. A' parancsnok tehát
kérdőre voná az idegent, neve, születése, hí-
vatala, eljötté' merész oka 's több más pont
íránt. Az elhatározott lelkü útitárs nevét ki-
mondván, egyszer'smind szabadtartománybeli
eredetét is tudatá a' firtatóval, csupán hívata-
la' 's elszármazása' céljait kíváná egykissé tit-
kolni; erős faggattatása után azonban odamene-
telének egyszerű okát is megvallá, ekképen
szólván: „szülőföldemen én vagyok a' szárnya-
sok közt az egyik Eszkuláp, ki a' belső nyava-
lyákat önmagamon hasznosan sikerült tapaszt-
alásom után, az idegeneknél is többször ismé-
telt nagyfoganatu következménnyel gyógyítani
képes vagyok: világszerte ismeretes gyógymű-
vészetem egyedül az alpu' módos alkalmazásá-
ban áll. Jól tudván, hogy hazátokban milly
gyakoriak a' gyomor' emésztetlensége miatti
nagy halálozások, egyedül a' jöttenni vágy e-
melte valómat és így csapám magamat közí-
tekbe “

Mint minden társas életben, úgy itt is az
ibisz' karaktere kételkedés alá jövé.— A' bibicz-
vezér azonban feljáratá serege' minden osztá-
lyát, és az írószobákban lelék leginkább szük-
ségét a' nevezett orvosnak, hol a' temérdek
irkafrka, rendkívüli szófürészelés, töményte-
len újíge' kovácsolás és számtalan terv' gyár-
tás által a' tagok minden tűzektől megfosztat-
va lévén, az ülő ínakban száradt mind az, mi
az egészre hasznos kihatással áradhatna. Hoz-
zá kezdé tehát ibiszünk az alélt tagokat szapo-

ra állóvetjével elevenítgetni, de fájdalom! az eddigi tapasztalás szerint még igen kevés sikert nyújtott szorgalmas gyógmódja!

4.

A' banka 's varjú.

A' bankát kérdőre vevé a' varjú, miért hajtana annyiszor bókot a' reá nem ügyelők előtt is, kik őtet búze, törpesége, 's szerfeletti bóbitája miatt pillantatokra sem méltatják? és legottan ezt vallá magáról: „én a' külszines újtanodaterem előtt szintűgy károgok idétlen recsegésemmel, mint a' szerény tudós' homályos szobája előtt.“ Fontolgatni kezdé a' banka a' nem könnyű feladatot és azonnal így szóla: „,,én eledelemet féltem, mit csupán újdivatu udvarisággal menthetek meg az újhangu tanodások' ragadozásaitól.““

5.

A' szarka 's gólya.

Szaporá csergéssel ugrálgata a' szarka egy tehetős újtanodás' konyhája előtt, talán locsádékai közt a' konyhaelnök vagy konyhász vetend ki valami jót foga 's inye szerintit, min izletesen csipkedhetne. Megtörtént az óhajtas, mert legszebb falatul a' tekenősbéka' lőmha tetemét zuhinták ki a' lévvel: minék a' földre koppanása a' szarkát elnémítva 's megijesztve repíté az udvar' kerítésének tetejére. Még ennek szívdobogása csilapult, előlépinté a' házi gólya,

a' mindennapi fanyar csemegével éhét csilapítandó: kit a' gyáva rezzenéséből ocsódó' szarka megpillantván, maga is újra leszálla, erősen szedegetni kezdte 's illy ígéket cserge: „sok puskaszó, 's ajtócsattanás riaszta el egyszer is másszor is, de ez üres tetemnek földre zuhanása ugyan hijábavaló módon tudott elrémitni.“ Mire mosolygással kattogá vissza a' czakó: „,, a' tehetős újtanodásoknál nagyobb a' hang mint a' valóság; járj ide gyakrabban és majd meggyőződöl szavaim' hitelességéről.“ “

Andorbéli Izsák.

XXIX.

ANAGRAMMA, 'S UTÁNIRÁS.

Döbrentei Gábor egykor így szóla: *Reá a' karnak egyikét embert disputálni a' közönségre, pedig az el nem fogódottakban lévő természeti jó érzés, a' despotát visszataszítja.*“ Döbrentének, ki gyakran megfordul a' majorum gentium és minorum gentium írók között, az általa említett fondorkodást jól kell ismernie, 's így ő bizonyosan igazságot írt! Én falusi magányosságomban élek a' nélkül, hogy a' magyar irkafirkálók' üres lármáját hallhatnám, és csendes életmódomat fel nem cserélném azon dicsőségért, mellyel némelly kitrombitált neologus verskovácsunk kérkedik! Kisfaludy Sándor', Csokonay Mihály', Berzsenyi Dániel', Kölcsey Ferencz', Szemere Pál', Dayka Gábor', Virág Benedek', Horvát Endre' verseit, és Fáy András' meséjét olvasom és hecsülöm. Hogy a'

többi szegény versgyártó mit csinál, arra semmi gondom, valamint azzal sem törődöm, ha a' megfordult agyu tudós világ épen a' kontárverselőket magasztalja 's jutalmazza!!

Midőn én illy bűtalan és minden epesztő gond nélkül tölteném időmet, egy jó barátom, kit megkértem volt hogy nekem holni maculaturának való papirost szerezzen, egy csomó úgy nevezett *ponyva*-cikkelyek között mellyek nyomtattak „ebben az esztendőben,” egy *Aesthetikai levelek* czimű izetlenséget is küldve egy szelet papirossal, mellyen ő ezt írta: „Barátom, ohajtanám, ha Foldynak ezen egyik sületlenségét körültekintenéd, mielőtt bizonyos czélodra használnád — az Olvasóhoz irt valamicskéjében ezt mondja Fáy András ellen: „*azt mondogatá*, (Fáy a' maga házánál és egyebütt is teljes nyílt szívvvel) hogy — — — *a' kis nyermek' halálára irt vers* — — *kedvesb adomány* t. i. Zalánál. Így érzett Fáy, így Szemere 's több más íróink, mikor a' józan ítélet' egyenes hangjára ügyeltek!!!) *Ex fájhat* — — — —“ Toldy nem meré Fáy' nevét kitenni, hanem csak a-nagrammatizálva! Mit Fáy olvasván, tollat ragada, 's olly'levelet írt Toldynak, mit ez ablakába bizonyosan nem tevé. Mi történt a' *kettő* között idővel, azt nem vizsgálom, hanem ismétlem a' Döbrentei' elől említett ígéjit; *Reá akar-nak egyikét 's a' t. 's a' t.*“

Utánirás. Némelly új magyarok megértvén, hogy az *ügyész* szó a' magyar nyelv' törvényeivel ellenkezik, az *Advocatus*-t *perkerülő*-nek (ad analogiam *erdőkerülő*) kezdték nevezni! Szegény becsületes Prókátorok, vallyon mi csoda új magyar nevet fogtok még kapni, ha

az a' sok észkerülő ígepeczér ezentul is büntetlen fogja fúrni, faragni az ész' idétlenjeit, a' rossz új magyar szavakat?!

Józani Marczel.

XXX.

EGY SZÓ A' MAGA IDEJÉBEN.

Quae contumelia non fregit EOS, sed erexit.

Corn. Nepos.

Mennyire lealcsonyodik az ember, mihelyt a' szenvedelmek lelkét és szívét elborítják! Az a' nemes rendeltetés, melly a' halandónak ki van tűzve, hogy a' tökéletesedés' magos pályáján az angyalokhoz közeledjék, és ezek' dicsó egyesületében, valaha a' legszebb fénykoszorúkkal ékeskedve, a' Mindenható' csillagszéke' elibe járulhasson, el van örökre tévesztve, el van hibítva, ha az indulatok' Phaëtona kocsiskodik. Az embere-dés, erény, erkölcsök, szeretet, tudományok, művészetek, világosodás pusztá hangokká válnak, hol a' fondorkodás', torsalkodás', ármány' vad orkánjai 's koromfekete tengerei viharoznak!!!

Valamint maga a' valódi civilisált ember áldás a' földön, úgy áldás mind az, mi tőle jön: mivel ő az isteni Vallásnak, Fejedelmének és Hazájának tántoríthatatlan híve, a' fenálló törvényeknek tisztelője, a' jó rendnek barátja, mind az egyes mind a' közönséges jóllételnek biztosítója, a' velős tudományoknak, szabad mester-ségeknek, igazi műveltségnek, szóval, a' józan

felvilágosodásnak munkás 'elővivője, 's minden időben csendességet és békeséget szerető polgár. Az illy nemeslelkű 's nemesszívű alattvaló 's hazafi a' szónak szoros értelmében türelmes és irigység és kevélység nélkül való. Ha illyen emberekből állnának az országok, igazi mennyország volna a' földi élet, és az aranykort nem kellene a' régi poétákból olvasva csak képzelni, hanem a' valóságban látni 's jöteviségét érezni lehetne!

A' 'Beretválkozótkörben, mellyet az érde-
mes Olvasóközönség olly szívesen fogadott, hogy
igen rövid idő alatt minden példányai elfogytak,
a' többi között ezek olvastatnak: — „*sok Or-
szág' elenyészésének a' polgárok között eláradt
kevélység és irigység vetette meg alapját, vagy
siettette közelítését.*“ — — „*A' köz tapasztalás
tanítja, hogy ott, hol a' kevélység és irigység az
hazafiak között elterjedt, a' virtuosos emberek még
inkább ki vannak téve a' mindennapi veszedelem-
nek, megkárosodásnak, mint a' gazdagok: mivel
a' vagyonrablók többnyire elrejtőznek, elbújnak,
de a' BÉCSÜLETRABLÓK felemelt fejjel jár-
nak a' nép között.*“ lap 115. A' Türelmetlen-
ről a' XIX. században azt tartjuk, hogy a' művelt-
ségnek még csak abc-jét sem tanulta meg!“
lap. 128.

Az a' magyar hazafiu, ki hona' 's nemzete'
javát és virágzását szívéből és lelkéből ohajtja,
's a' régi birodalmak' hanyatlásának és buká-
sának szülőkeit mély ítéllettel felfogni képes,
szomornan vallja Magyarországról eme' köz ta-
pasztalást: „*Míg a' Magyaránál a' könyvirás'
nyelve leginkább a' deák volt, sokkal realisabb
munkák jöttek ki, 's az írók között korántsem*

uralkodott olly utálatos kevélység, irigység és türelemtelenség mint mostanában, midőn a magyar nyelv nagyobb dicatossága a deák nyelvet véggépen kiküszöbölni látszik a magyar hazából.“ Ezen nagy metamorphosis indítóokait vizsgálni nemcsak literaturai hanem statusokossági tekintetben is igen szükséges. Azon hosszas idő alatt, míg valaki a deák nyelv tanulását annyira vihette, hogy rajta könyvet írhasson — mi a római remekíróknak éjjeli s nappali szorgalmas forgatása nélkül teljességgel meg nem eshetett — véghetetlen gazdag és velős ismeretekhez jutott, és elméje, esze, ítélőte egészen megért, és szíve véghetetlen javult, nemesedett. A mostani magyar írók nagyobb részint — kik feledik hogy a régi classica literatura tökéletes ismerete nélkül semmi literatúrai idvésség nem lehet — a dolgot igen könnyen veszik, és irnak annélkül hogy a magyar nyelvet grammaticae tudnák, tanítani akarnak annélkül hogy magok tanultak volna, bírálják másokat annélkül hogy érett ítélőtehetséggel fel volnának ruházva, s a halhatatlan hírről álmodoznak annélkül hogy észsre tudnák venni hogy nyomorult irkafirkájik igenis a halandóság alá vannak vetve. — Tudni való, hogy az idegen nyelven írás a nemzeti sajátságot nem engedi úgy kifejlődni, mint a hazai nyelven írás. Mióta tehát a magyar nyelven írás divatoz, egy kiállhatatlan ázsiai indolentia mutatkozik az írók között, melly szintolly ragadós mint az ázsiai pestis. — Azon nyavalyának természet szerinti tószomszédja — az irigység — Ez a betegség is felette nagy mértékben elfoglalta az említett magyar írókat, kik, mivel holmi poétai érdem nélküli verseket gyártanak, vagy szük-

ségtelen és helytelen új szavakat kovácsolnak, vagy velőtlen idegen munkákat — románokat — fordítanak — szörnyen megszaaporodtak, és mint a' perje mindég sokasodnak, és így az írói konczt egymástól igen féltvén, a' *kenyérirígység*' fertőjében lélekeznek. — Soha sem lehet valamelly nemzetről annélkül szólni, hogy az arról teendő vélemény világhistoriai nézeteken is ne alapuljon. Ha csak futólag vizsgáljuk is a' világ' ropant történetkönyvét, benne legott azt látjuk, hogy a' keresztyén embereknel a' nemzeti nyelvre való vágyakodás előbb vallásbeli szakadásokat, idővel philosophiai sectákat, és a' legújabb korban politikai újításokat szült. Nem említvén azt, hogy a' világ' theatrumán véghezment nagy változások között és mellett a' románírás hanswurstoskodott. — Hogy nálunk a' vallásra nézve mi történt, azt nem kell előhoznom. De azt igenis érintenem kell, hogy közöttünk philosophiai secták nem voltak és nincsepek, hanem íróink romános mamorral eltelten a' politikába ugrándoztak által, és itt minden józan philosophiai előkészületek és ismeretek nélkül — a' puszta vélemények' országában lelven magokat — egymás iránt a' különböző vélekedések miatt — mindennémű türedelmetlenséget gyakorolnak.

A' nóstény majom sem vetemedik talán a' fíja iránti szeretetben olly tulságokra, mint az idézett magyar írók, mikor a' magyar nyelvről criticaí szempontok szerint szó tétetik. Ők azt hiszik, vallják, hirdetik, hogy a' magyar nyelv legeredetibb, legszüzebb, legbővebb és legtökéletesebb minden régi 's mostani nyelvek között. De azért egymásra fúrják, faragják az új magyar

szavakat, veszik be az idegen szólásmódokat, változtatják az orthographiát 's a' t! A' ki azt találja előttük ejteni, vagy talán még írni is merészi, hogy a' magyar nyelvben különösen sok *tól szó* van, no már azt mingyárt hazaárulónak, nemzetgúnyolónak, és ki tudja minek nem, nevezik! Ugy látszik, hogy ezek az emberek épen nem tudják, miben álljon valamelly nyelv' eredetisége? Mert azt csak képzelni is, hogy valaha lételezhetett vagy lételezhet valamelly nyelv, akár miyelt akár nem miyelt, csupa eredeti szavakból, minden más nyelvből való kölcsönözés nélkül, — valódi oktalanság! Valamelly nyelv' eredetisége áll annak Geniusában, azaz, annak belső alkotásában, szerkeztetésében, formájában, syntaxisában, természetében, sajátosságában. Például, a' magyar nyelv minden európai nyelvek között eredeti azért, mert *genusa* nincs; eredeti azért, mert a' suffixumot nem a' szó' elibe, hanem végére teszi, így például, az én atyÁM, vagy atyÁM, mit a' német így teszen ki: MEIN Vater: mit így fordítani; *az enyém atya*, a' magyar nyelv' geniusa ellen volna. Nem ide tartózik, a' magyar nyelv' eredetiségét bővebben fejtegetni. Hanem ide tartózik kijelenteni, hogy a' tudós Faustus Verantius 1595. kiadott szókönyvében *) „*Vocabula dalmatica quae Hungari sibi usurparunt.*“ czim alatt kimutatta a' szláv nyelvből kölcsönözött magyar szavakat, és az akkori Magyarok iránta gyűlöletes indulattal nem vi-seltettek. Azon innen sok író igyekezett kinyomozni mind azon szavakat, mellyek a' magyar

*) Lásd: Dictionarium Pentaglottum. Recudi curavit Josephus Thewrewk de Ponor. Posonii 1834.

nyelvben nem eredetiek, és a' Magyarok indulatosság nélkül olvasgatták az afféle dolgozásokat. Most ha azt találja valaki mondani vagy írni, hogy az „*ablak*“ tótszó, legottan haragra lobban az ezen állítást halló némelly Magyar, és kész volna dühében az olyan állítót az *ablakon* kivetni, mert azt képzeli, hogy az olyan szónyomozó az által a' magyar nemzetet, nyelvet és hazát gyalazza. Boldog Isten! hogyan lehessen nálunk valaha igazi miveltség, ha illy izgathatók, felingerelhetők, indulatosok és türelmetlen kevélyek vagyunk?!

A' tudományos világ jól ismeri tudós Dankovszky Gergely' eme' munkáját: „*Magyaricae linguae Lexicon critico - etymologicum*“ etc. Ez ugyan még nincs bevégezve, de igen is el van végezve a' hevesindulatu magyar íróknál az, hogy a' derék Szerzőt minden kikeresett módon olcsárolják. Én, ki a' Bécsi Magyar Kurirt azért hordatom, hogy Prof. Márton Józsefnek a' magyar nyelv körül tett fáradozásai jutalmazásához magam is valami kevéssel hozzá járulhassak, botrányozással olvastam annak ez évi folyamataja' 49. számu Toldalékjában azon vastagságokat, mellyekkel a' Szerkeztető az idézett Szókönyvírórt illette. Épen olly botrányozással, mint a' mellyel két esztendő előtt ugyan a' *Magyar Kurir*' *Sokféléjének* egyik számában a' Ponori Thewrewk József ellen való undok kikelést olvastam, hol Márton Thewrewköt egy *Kellnerrel* csufoltatja olly dologért, mellyért ugyan Márton egy pár évvel előbb Törököt dicséretekkkel emlegette. Hová jutunk, ha íróink fáradozásaikért illy alávaló módon mocskoltatnak? és épen az Újságírók által, kik koránt sincsenek arra fel-

hatalmazva hogy változó kedvekben kények, akaratok és talán rankorok szerint szólják, szapulják az írókat? Adják ők azt, mire kiváltsággal birnak, és hagyják az egyes írók' munkájuknak megbíráását a' csendesvérű 's részrehajlatlan tudós Recensensek' megbírálására, melytől egy okos író sem irtózik!

A' Tud. Gyűjt. ezévi folyamata IX. Köt. 31—59 oldalain „A' Magyar nyelvből vett Római gyökérszavak.“ cím alatt olly állítások terjesztetnek, melyek a' Dankovszkyéival homlok-egyenest ellenkeeznek, de azért ez az érdemes Tudós épen nem neheztel, mivel jól tudja hogy minden igazság a' becsületes antagonizmus által jött és jön nagyobb világosságra — az annyiszor decantált, de ritkán teljesített ELMFesúrlódás szokta a' legrejtettebb igazságokat megmenteni 's életre hozni a' vastag homály', és sötétség' lelketlen barlangjából — de ha az EPEsúrlódás változtatik, oh akkor nem kell mondanunk: „BORURA DERÜ“ — hanem „DERÜRE BORU.“ 'S a' szép Istenasszony czimer — szarvas-czimerre lesz, és a' tudományos pecsét literatúránkat és nyelvünket pecsétessé teszi. —

Prof. Mártonnak mind ideje mind alkalmá van Bécsben tanulni; tanulja meg tehát az igazi tudós Gatterertől azt, mit ő a' nyelvek' származásáról mond, és miután annyit tanult, hogy már érzi hogy tud, mennyit tudnia kell, szóljon hozzá a' dologhoz igazságosan és illendően. Tanulják meg a' feszező magyar írók közönségesen, hogy valamelly nemzetnél az írók' egyesülete egy gazdag erekkel teljes bányához hasonlít, melyből csak addig lehet sok és valódi jó aranyat kapni, míg abban víz nem fakad;

és igyekezzenek benne úgy dolgozni, hogy a' víznek fakadhatását meggátolják. Ezt pedig csak a' csendes magaviselet, józan ítélőtehetség és mély tudomány és szelíd érzés által érhetik el!

Melly gyönyörű képét látja a' magyar hazafi a' valódi tudós embernek, a' nagy tudományu 's tudósokat pártoló B. Prónay Sándorban, kinek lelke' tisztaságáról és szíve' nemességéről, úgy szintén hazaszeretetéről egy egész könyvet lehetne írni! Ez az igen derék Férjfiú — midőn előtte a' magyar Akadémia' némelly tagjai a' Dankovszky' idézett munkája ellen szóval ki-kelnének, a' neki tulajdon bölcseséggel így szóla: „nem kell neheztelni azon tudós férjfiúra, mivel hasonlótárgyu szókönyvek más mívelt nemzeteknél — Angoloknál, Francziáknál, Németeknél 'sa't. épen nem újságok' 's a't.“ Bizonyos kútfőből tudom, hogy a' mélyen tisztelt Báró már harmincz év óta dolgozik a' magyar nyelvnek hasonló kritikai Lexiconán. Bárcsak gyenge szavaim Ó Méltósága' elibe juthatnának, mellyek által azon munkának mennél előbbi közfényre bocsátásáért könyörgök! — Azoknak, valóban azoknak kell a' literatura' mezején tűznek oszlopában elől mennie, kik a' felhőtlen Phoebuszt solidus írásaik által felhozni képesek! Mert ha a' Szemere Pál' Auroráján kívül még más Aurora is lesz, és így a' *történetírással foglalatossádni köteles tag*, ezentul is holmi csipcsup verscskéket, és nyul farku dalocskákat férczelget, és torzonborz jelentéseket ad ki, hogy csak az ő lőréje a' valódi lőre, 's az ő metszett képei az eredeti bélyegezett képek; úgy a' magyar literatura 's nyelv nagy zajjal ugyan, de csak úgy fog haladni előre, mint a' nagy pengő karikák.

kal megterhelt tengelyű tűres szekér, mikor a' hegyről lefut. — Egyáltalában tudnunk kell, hogy míg csak Aurora van, meleg nem igen lehet, sőt hűs van; ezért ha meleget ohajtunk magunknak, iparkodjunk Phoebust felhozni, mert különben féltő, hogy a' tartós hűs miatt az agyban a' velő meg talál külni — 's talán fagyni is!

„*Unum genus est adversum infestumque nobis!*” így szól egy helyen Cicero. Mielőtt én ezen mondást alkalmaztatnám, a' természethistoriából merített azon adatot kell használnom, melly azt tanítja, hogy mikor a' tyúkok időnap előtt kotlani akarnak, az okos és tapasztalt gazdasszonyok azokat vízbe mártják és jól megferesztik, hogy a' kotlástól kedvek elmúljon. — Valami illyes gyógyszer kellene kigondolni, melly által a' nagyon heves, mérges, sőt dühös írókat a' firkálásra alkalmatlanokká lehetne tenni. Ekként bizony nem fogtuk volna azon fertelmességeket olvashatni, mellyek a' Tudományos Gyűjteményben (míg azt *Vörösmarty Mihál* szerkeztette) és a' *Kritikai Lapokban* Nagyméltóságu Pyrker László Patriarcha - Érsek Ő Exclja, Virág Benedek, Horvát István, Szemere Pál, Gróf Mailáth János, Szentmiklóssy Alajos, Kazinczy Ferencz, Vitkovics Mihály, Csaplovics János, Gróf Desewffy József, Balogh Pál, Döbrentei Gábor, Thaisz András, Guzmics Iszidor, és több más derék és tudós Iróink ellen a' mostani szelíd század' gyalázatjára 's nemzetünk' becstelenítésére kinyomtatattak.

Sajnálni kell, hogy a' tudós Társaság (Tudománytár II. Köt. 197. oldalán az ocsmány *Kritikai Lapok*at eme' cím alatt „**TUDOMÁNYOS Critica**” említteti. Úgy látszik, hogy mióta az

a' kritika' kiadásáról lemondott, a' *Kritikai Lapokat akarja magáéinak nézetni*, mert hiszen különben nem adatna azoknak olly *czimet*, milyet még *Kiadójok sem mere adni!*

Végre szólnom kell Törökről, és egy kissé bővebben. Úgy ésvén azonban értésemre, hogy egy ismerősöm Törökről kimerítő tudósításokat készül kiadni, nem kívánom ezen dolgozót mindenben meglőzni, 's a' mit Törökről adok, az inkább töredéke lesz az ő literatúrai pályájának.

Döbrentei Gábor az *Erdélyi Múzeum* VI. Füzetében így szólott a' még akkor fiatal Törökről: „A' nemes indulatu Ifjunak, Ponor Török Józsefnek hazafiúi buzgó fáradozásait a' Nemzet előtt köszöni a' Kiadó.“ Miről Primóczi Szentmiklóssy Aloyz Törökhöz 1817. Sept. 19diken irt levelében így emlékezik: „Hazafiúi nemes buzgóságodat legelőször az *Erdélyi Múzeum* 6dik Füzetében tanultam ismerni, hol annak nagy érdemű Kiadója Neked köszönetet mond. Már akkor szeretettel töltem el erántad, Ohajtottam, hogy Erdélynek több Hozzád hasonló szépérzésű fiai volnának. Így a' köz hasznú intézetek akadúsokat nem kellene minduntalan rettegnünk.“ Török 1820. Aug. mit „Töredék - Észrevételeiből is“ tudunk, Magyarországi 's különösen Pesti lakos lón. Itt neki, az egészen ismeretlenek, mihelyt ismerni kezdték, más okból is, de leginkább mint anakreoni dalok' és epigrammák' szerencsés írójának, még hízelkedtek is. És ő ezen hízelkedőji előtt mind addig nagy becsben vala, míg Kisfaludy Károly Göthét majmolva — rosszul majmolva — valami versecskéket nem adott ki egyik Aurórában ezen czim

alatt — Epigrammák. — Mellyekről a' Kisfaludy Károly' fellovalására Töröktől egy valaki, a' ki őtet az előtt egy pár évvel a' leghízelkedőbb versekkel tisztelte volt meg, véleményt kért. Török, kinek fő hibája, hogy a' mi szíven az ajakain is — kimondá egész nyíltsággal hogy Kisfaludy' czimetlen epigrammái csak nem az elsőtől az utolsóig szerencsétlen dolgozások. Elég volt ennyit hallani a' lekenyerezett tudakozódónak, és legottan Kisfaludyhoz futa 's a' hallottakat megtoldva, mint illik az árulkodóhoz, elbeszélé. Ezóta nem lehet a' Kisfaludy' kenyereseitől egyebet hallani, mint, hogy Töröknek minden versei roszak. E' történet kettőt szült, egyet, hogy Török ellen elkezdődött a' csúf fondorkodás, mást, hogy Kisfaludy többé olly formán — a' szónak bizonyos értelmében — nem dolgozott; és végre annak még az a' következése is lett, hogy mind a' *Handbuch*ban mind egyebütt az érintett versecskék illy czím alatt fordulnak elő — *Epigrammák és Gnomák*. — Töröknek mint rendületlen műbirálónak ez elég satisfactio volt. De nem volt elég Kisfaludynak, ki Török iránt nem csak azért, hogy az, az Aurorának egykor — megkért, mert ő teljességgel nem ajánlotta magát — dolgozótársa vala, hanem azért is, és főkép azért, hogy régen gyakorlott *nemes indulatját* az Aurora körül más-ként is kimutatta, mit Kisfaludy' saját kézírásával meg lehet bizonyítani — némi hálaérzésekkel le volt kötelezve — a' Török elleni czimboraság' alattomos fejévé tette magát!

Török az 1825/7dik Országgyűlés alatt Pozsonyban tartózkodván, magának saját erején nagy ismeretséget szerze. Ez újabb szálla leve

az ellene fondorkodóknak! Most tehát arról kezdének a' czimboraság' tagjai' gondolkozni, hogy ötet mind negative mind positive alacsonyítsák. Kiadatek a' *Handbuch der ungrischen Poesie*, 's ebben Törököt épen Az nem említé, ki egykor annak *anakreoni dalait a' megégetéstől menté meg hozzá irt hízeltkedő versei által*. Kazinczy Ferencz, Szemere Pál és mások szóval mondogatták Pesten, hogy Török igazságtalanul maradt ki a' *Handbuch*ból. Mit kelle tehát tenni a' czimboraságnak? Azt, hogy Török lepiszkoltassék, és a' publicumnak szeméi a' mocskok által behálózttassanak, és ez vakon higye el, hogy igazságosan történt, mi Törökkel történt. Bajza József, — ki egykor hasonlólag a' Török' kedvét kereste volt, — a' Tud. Gyűjteményben egy iminnen amonnan összelopdosott mocskos és sokakat bántó értekezést ada ki az Epigrammáról, és itt Törökről minden epigrammai tehetséget levonni ravaszkodott.

Hogy Török ellen az írói agyarkodás még akkor is folyt, mikor ő Pesten jelen sem volt, azt Kazinczynak Pestről, Apríl' 17 d. 1828. Bécsbe Törökhöz irt éme' sorai hitelesítik: „A' czimborálkodásoknak magam is tapasztalom rút bizonyságait.”

Egy, 1832. Febr. 28diken Törökhöz irt levélben az ez által irt *Töredék-Észrevételekről* szó tétetvén, ő arról tudósíttatik, hogy „Bajzat nyereségül — — — — —, a' nemzeti Casinóban alkotott olvasó társaság választottsága Jegyzőjévé nevezé.” Most láthatá Török, hogy miután Kisfaludy Károly meghalt, az őellene törekedő czimborálkodásoknak más feje van: ki által a' *Magyar Játékszinrül* való munkában is

alattomosan vagdaltatott és a Beretválkozó-
tükör 77dik oldalán említett munka 160-dik
lapján is szurkáltatott, „Török — — — —
nemzetbeli-nek nevezetvé. A Jelenkor 1834.
Febr. 26ról szóló 17dik számú Társalkodójának
68dik oldalán Török ellen ezek állanak: „BE-
RETVÁLKOZÓTÜKÖR-ÁRUS. A „Regélő“
folyó évi 16dik száma szerint: „Egy — má-
soknak különféle portékáit házról házra eladni
hordozó — Török - Zsidó, (most világosítta-
tik fel az, hogy az, előbb idézett Török — —
nemzetbeli“ annyit tesz, mint Török-ZSIDÓ
nemzetbeli) többi közt jelenleg olly mesterséges
patent- (megvizsgált) beretválkozó - tükröket is
árul, mellyek a szakálatlanokat legszakálosab-
bának, és a legtisztább képűt is széplősnek és
rútnak, ennek legnemesebb vonásait elundokítva
mutatják. De ezen csalatás csak addig tart,
míg az ember a tükrre vastagabban nem lehek,
(azaz, pökik) és azt mogyoró-olajjal meg nem
futtatja.“ (azaz, Törököt mogyorófabbottal
meg nem veri, mert ez az értelme!) A Tudo-
mánytár II. Kötetének 3dik oldalán ez áll: „A
Nyeloprütyet (a Beretválkozó-tükör legelső cik-
kelyét és így partem pro toto,) méltán feddék
újságjeveleink.“ azaz, a felebb érintett „Regélő“
s Jelenkori Társalkodó.“ Végre a pesti nem-
zeti Casino, mellynek Jegyzőjét felebb említők,
ez év Mart. 6dikán ezt írta be Török ellen pro-
töcollumába: „Javaslat. Egyesületünk alap-
rendeletei szerint a csinos és illendő társalko-
dás levén egyik fő célunk, ezen szellemnek a-
szerzendő könyvek választásában is mutathozni
kell, ha consequensek akarunk lenni: a Ponori
Thewrewk Úr illy című munkájába: Beretvál-

kozótükör; ennek ellenkezőjét tapasztaljuk, mert ebben ilyen kitételek jönnek elő: fülesek fülese, kosz, veszett (nem igaz!) kutya; 's több effélek nagy számmal. Jó volna tehát a' jövő választottsági Gyűlésben azt határozni, hogy fidiibusnak vágattasson fel. 6. Martii."

„Választottsági végzés."

„Az említett munka igen vizes levén, fidiibusnak nem használható?"

Akármit akarnám az emberi gyarlóságokat védelmezni 's a' nemtelenséget valamivel elpálastolni, kénytelen vagyok megvallani, hogy itt azon személy *elnökösködött*, ki Horvát Istvánt bolondnak mondotta, Szemere Pált üldözi, 's a' t. De vegyük az előbocsátottakat egykissé bíráló alá:

a) A' pesti Casinonak Török nem Actionarius, 's így annak erre semmi hatósága nem terjedhet ki. Hacsak eszünkbe nem juttatjuk azt, hogy Sárospatakon a' Juristák *Pánczélvármegye* cím alatt magokat a' törvénykezés' minden nemeiben gyakorolni kíványán, mindenféle törvényes actusokat elkészítnek, megcsinálnak — És hogy a' casino is illy Pánczél-vármegyei actusokban gyakorolja magát; csak azt sugjuk füleibe, hogy Török vele Pánczél-vármegyéet nem játszott és nem játszik, ergo őtet társnak ne nézzék, és reá befolyással lenni többé re merészeljenek. A' pengetett *csinos és illendő társalkodás* nem aze hozza magával, hogy egy a' közönség előtt megjelent és hirtelen elkölt munka ellen alatomos improcollatio tétessék, és így az író ellen, ennek meghallgattatása, 's minden tudta nélkül a' gyűlölség megörökösíttessék. Ha az, a' mi ott suttomban iratott, ki lett volna valamellyik Ac-

tionarius által nyomtatva, bántás nem volna, hanem mosolyra ingerlés; de így a' legnemtelenebb sértés, mert nem egyéb alattomoskodásnál.

b) Hogy a' Tudománystárban az *jóvá hagyatva* említettik, — mi ellen Pozsonyban, és reménylem az egész Országban minden okos ember resensust mutatott, azon csudálkoznom nem lehet eléggé. Hacsak itt is arra nem emlékezem, hogy a' Tiszamelléken *Czuczor* annyit jelent egy bizonyos kártyajátékban — „*egészen meg vagy verve*“ — „*semmit sem nyertél*“ — Megeshetik hogy Törökkel is olly játékot akartak játszani — de itt is csak azt mondom — hogy nem Töröknek kell adnunk e' czímet *Czuczor* vagy, hanem az ellene kikelő játékos irkafirkálónak.

c) Midőn a' Jelenkor' Társalkodója' ezévi jan. 15dikén kelt 5dik számának 20dik lapján levő jegyzés' *hat utolsó sorában levő fertelmességeket*, megint a' mik ezután Török ellen kijöttek, olvassuk, sajnálnunk kell, hogy magyarul írunk! Bugát, mint egyebütt olvashatni, *poffal* vitézkedik, Helmeczi 's a' Regélő' szerkeztetője, kinek nevét még meg nem tanultam, *pökkal*, *bottal* fenyegetőzik, *Leiden* magyarul *Szenvey* nemcsak az idézett Társalkodóban, hanem az 1835re szerkeztetett Honi Vezérben és így kalendariumban is nemtelenül gorombáskodik és Bajza társaival együtt a' Kritikai Lapokban mint a' részeg kofa a' legnemtelenebbül mocskolódik. Oh mikor ezeket látom, sajnálom, hogy ezen nevezett *tudós tag* lételez a' magyar földön, mert az olly alávalóvá lesz, hogy a' valódi *tudósok*' becsét is behomályosítja.

d) Szólnom kellene a' többiről is, de lehetetlen, mert az alattomoskodás' nagy mértékben látása miatt a' tollkezemből kiesik.

Török ellen most azért ment illy messze a' torsalkodás, hogy őtet a' Hazának Egyházi 's Világi Nagyjai kegyes pártfogásokra méltatták, és hogy ő ezeknek méltóztatott kegyességek által igen halad előre literaturai pályáján. Undok ellenkezőji tehát úgy vélekednek, hogy ha elene minden gonoszságot elkövetnek, literaturai szerencsében őtet megakadályozzák. De Thewrewk, kinek dolgozásaiban a' *Fejedelem, a' Haza, az Alkotmány, a' Törvények iránti tántoríthatatlan hűségnek nyilványságos tanubizonyságai, a' jó rend' és tiszta erkölcsök' forró szeretete, 's a' derék Férjfiak iránti tiszteletnek világos jelei fordulnak elő*, azon haszontalan lármázóktól legkevesebbet sem fél. És ő, mint az újításnak halálos ellensége, ha tollat ragad ellenek, ezt csak azért teszi, mert a' moderamen inculpatae tutelae-nek a' literaturában is helye van; és aztán azt is tudni kell, hogy Töröknek, mint a' malomkőnek, ez a' symboluma: „*Terar, dum prosim.*“ Pesten, Oct. végén 1834.

K. O. L.

XXXI.

A' MAGYAR LITERATURA A' JELEN KORBAN.

A' magyar literatura hasonlít egy keskeny utcához — sikátorhoz, mellybe sok ember ös-szetódulva szorong; egyik a' másikat magától

taszítani kívánja, hogy magának szabad lélekzetet szerezzen; egyik a' másiknak lábára lép szántszándékból is kénytelenségből is, mert neki is a' lábára lépnek és így kénytelen a' lábát visszahúzni 's a' szomszédjáéra tenni; 's aztán ki tűrje, hogy csak egyedül az ő lába nyomassék? ő is nyomni akarja, nyomni szereti a' másét!

Igen kevés herculesi erővel és kitünő ésszel felruházott Író van, kik mágokat azon véletlen és akarat szerinti nyomás ellen szilárdul tartani, védni képesek volnának. Bizonyos literaturai tekintetecskék sokszor a' legbátrabbat is lomhává teszik!

Magyar könyvirók! legyetek szelídek mint a' galamb, legyetek türeldemesek mint a' mezőregymás mellett békeségesen legelő okatlan állatok, és legyetek irígység nélkül valók, mint a' jó testvérek, kik egymás' boldogságát és nemzetségeket összevetett vállal és egyesített erővel iparkodnak előmozdítani. Akkor nem fogjátok egymás' lábát nyomkodni, 's nem lesz herculesi erejű 's bátorságu íróra szükség, ki benneteket, a' nemzet' gyalázatjára eltévedtetek, jó útra vezessen, hajtson, kinszerítsen!!!

Julius.

XXXII.

J E L E N T É S E K.

1. Szives köszönetemet jelentvén azon érdemes tudós Íróknak, kik dolgozásaikkal engem megtisztelni méltóztattak és nem terheltettek, kénytelen vagyok megvallani, hogy sokaknak beküldött vagy általadott munkájikat az hely'

szűk volta miatt vissza kell adnom, mellyek közül a' nevezetesebbek e' következők: „*Veres tábla kék boríték helyett, egy angol fogadási boltból.*“ — „A' bekötött karu 's tátott száju politikus.“ — „*Literatúrai domika megfestve ker-ti sáfránnyal.*“ — „A' beszegezett tudományos ál-gyu, vagy a' bedugult trombita.“ — „A' sajtá-rusok' panasza a' lipcsei maculatura ellen.“ — „A' sisakos, kardos, paizsos, és pisztolyos szín-házépítő Farmer.“ — „Nagy írói gőz, habozó vélemény-tenger, de parányinul parányibb való-ság.“ — „Angol tromf, Boxen Eduárdtul.“ — „Firkászi czérnaszál, vagy a' csalfa ariadnéi fonál.“ — „A' paróka — apa róka — egy ana-grammaticus vitéztől.“ — „A' megaranyozott darúmafirnász, mellyet a' részrehajlatlan criti-ka' mennykőve megcsapván, róla az aranyat mind levitte, 's az most úgy áll, mint egy írói rémcáz, vagy mint a' kifordított hurka.“ — „Bábelegerboncztan, valódi történet: Angolból.“ — „Miért megy a' nyúl a' hegynek, és miért ugrik le némelly magyar író a' hegyről?“ 's a' t.

2. A' *Magyar Anthologia*' II. kötete rég ki-került a' sajtó alól.

3. Isten' segedelmével a' jövő 1835. észten-dőben emez igen ritka 's nagy munkát — „*The-saurus Polyglottus; vel, Dictionarium Multiling-ue: Hieronymi Megiseri.*“ — újra ki fogom ad-ni. Miről az érdeemes Olvasó az „*Honosi Érzé-sek*“ 119 — 120. oldalain némi nem kimerítő tudósításokat látni méltóztatik.

Österreichische Nationalbibliothek

+Z168662809

